

Univerza v Ljubljani
Filozofska fakulteta
Oddelek za slovenistiko

Manja Gorinšek

**Z GLASBO MED PRIJATELJI (PIHALNI ORKESTER
ŽELEZARJEV RAVNE)**

Spominske pripovedi ravenskih godbenikov s folklorističnega vidika

DIPLOMSKO DELO

Mentorica: red. prof. dr. Marija Stanonik

Ljubljana, 2011

»Glasba je umetnost, ki doseže srce s pomočjo
misli in vznemiri misel skozi srce.«
Arthur Honneger

Zahvala

Najbližjim za spodbudo, odprto uho, podporo in svetle misli v času študija.

Ravenskim godbenikom za vse storije, ki ste jih podelili z mano. Bilo mi je v veselje.

Mentorici, red. prof. Mariji Stanonik, za samostojnost, strokovno pomoč, nasvete in predloge.

Katji Horvat za jezikovni pregled naloge in Marici Vehovec za prevod povzetka v angleščino.

Povzetek

Prvi začetki Pihalnega orkestra železarjev Ravne segajo v leto 1896, ko je bilo v Guštanju (tj. Ravnah na Koroškem) ustanovljeno gasilsko društvo in so začele na dan prihajati zamisli o ustanovitvi lastne »guštanske godbe«. K navdihu sta pripomogli dve skupinici, ki sta igrali na porokah in drugih prireditvah. V eni izmed teh je kot otrok igral trobento Alojz Kostwein, ki je po odsluženem vojaškem roku leta 1902 začel zbirati godbenike. Prvi godbeniki so si za inštrumente prislužili sami. Bili so samouki, saj glasbenih šol še ni bilo. Sodelovali so na različnih prireditvah gasilskih, lovskih in sokolskih društev, na kmečkih tombolah ter žalnih slovesnostih. Do danes je orkester vodilo pet dirigentov: že omenjeni Alojz Kostwein, Jožko Herman, Alojz Lipovnik, Ivan Gradišek in sedanji dirigent Srečko Kovačič. Leta 1978 se je orkester prvič preizkusil na svetovni ravni v mestu Kerkrade na Nizozemskem, se pri tem zavihtel na sam vrh in osvojil zlato; od takrat naprej je Ravenčanom bisto tekmovati, se učiti novih in vedno težjih koncertnih skladb. Seveda, ob igranju »maršov« in žalostink, ki so namenjeni ohranjanju tradicionalne prvomajske budnice in udeleževanju na pogrebih. Zvoki »pleh muzike« so že od nekdaj v ušesih in srcih domačinov; Ravne, železarna in pihalni orkester so med seboj povezani.

Diplomsko delo poleg teorije zajema praktični del. V preteklih mesecih sem se odpravila na teren in prisluhnila dvajsetim godbenikom, ki so pripovedovali o svojih osebnih izkušnjah igranja v orkestru. Zvrstile so se pripovedi in anekdote o njihovem igranju v orkestru, vtisih in dogodkih s tekmovanj, igranju na pogrebih in budnicah ter o pisanju strokovnih prispevkov. Spominske pripovedi so zapisane v mežiškem narečju (izjema je štajersko narečje dirigenta Srečka Kovačiča), kronološko razporejene in analizirane z vidika humorja.

Ključne besede: godbeniki, tradicionalne budnice in žalostinke, železarna, pihalni orkester, spominske pripovedi, mežiško narečje, humor

Abstract

The first beginnings of the blowing orchestra of the ironmen of Ravne date back to 1896 when at Guštanj (the nowadays Ravne na Koroškem) a society of firemen was established and ideas began to spread about founding their own local band of Guštanj, at the time called »guštanjška godba«. The inspiration was driven by two small groups of musicians playing at wedding and other events. In one of them, Alojz Kostwein played a trumpet. After completing the military service in 1902, he began gathering musicians in order to set up a band. The instruments of the first musicians were self-earned. They were self-taught as there were no music schools yet. They played at various performances organised by fire, hunter and falcon (”Sokol”) societies, or at farmers’ tombolas and memorial solemnities. Until now, the orchestra has been led by five conductors: the above mentioned Alojz Kostwein, Jožko Herman, Alojz Lipovnik, Ivan Gradišek and the current conductor Srečko Kovačič. In 1978, the orchestra for the first time put itself to the test on the world level at the town of Kerkrade and surprised itself by ranking itself on the very top above any other competitor and by winning the gold; from that time onwards, citizens of Ravne have been cradling their passion to compete, learn new and more and more difficult concert compositions, but of course, while still playing marches (”marši”) and mourning songs (”žalostinke”), by means of which they are paying their share towards preservation of the traditional wakening songs (”budnice”) and songs played at funerals (”žalostinke”). The sounds of the orchestra of Ravne “meta” music (”pleh muzika”) have always been cherished in the ears and hearts of the local people. It is obvious that the town of Ravne, its Ironworks and the Blowing Orchestra constitute a unique inseparable entity.

My Diploma work consists of the theoretical and practical part. In the past couple of months, I went out to the field to listen to twenty musicians telling me about their personal experiences with playing in the orchestra. I was pleased to hear from them a number of most interesting stories and ravishing anecdotes dating back to the orchestra beginnings, they told me about their impressions from the numerous competitions, they recollected their playing at various funerals, they remembered how they played wakening songs (”budnice”) and they told me about their writing professional articles. Their memorial stories are written in the dialect of

the Mežica valley (an exception being the dialect of Styria (“štajersko narečje”) of the conductor Srečko Kovačič), they are arranged in a chronological order and analysed from a humoristic perspective.

Key words: musicians, traditional wakening (“budnice”) and mourning (“žalostinke”) songs, ironworks, blowing orchestra, memorial stories, dialect of the Mežica valley (“mežiško narečje”), humour

Kazalo

1	UVOD	1
2	KOROŠKA, NAŠA PRELEPA DOMOVINA	3
2.1	Zgodovinski in geografski oris	3
2.2	Kultura	5
2.3	Stare koroške šege	7
3	ŽELEZARNA RAVNE NA KOROŠKEM	10
4	NASTANEK GLASBE	12
4.1	Od godbe na pihala do pihalnega orkestra	12
4.2	Zgodovinski oris vojaških in turških godb	13
4.3	Pihalni orkestri in godbe danes	14
5	PIHALNI ORKESTER ŽELEZARJEV RAVNE	16
5.1	Zgodovinski oris ravenskega orkestra	16
5.1.1	<i>Pod dirigentsko palico Jožka Hermana</i>	<i>18</i>
5.1.2	<i>Lipovnikovo obdobje</i>	<i>22</i>
5.1.3	<i>Kovačičevo obdobje</i>	<i>23</i>
5.2	Dosežki Pihalnega orkestra železarjev Ravne	24
5.3	Delovanje orkestra	26
5.4	Gradnja glasbenega doma	30
6	KOROŠKA NAREČNA SKUPINA	31
6.1	Samoglasniki	32
6.2	Soglasniki	33
6.3	Oblikoslovje in besedotvorje	34
6.4	Kako brati govorjeno besedilo?	35
7	SPOMINSKE PRIPOVEDI GODBENIKOV	37
7.1	Strokovne in infrastrukturne možnosti za obstoj orkestra	37
7.1.1	<i>Glasba kot poklic (življenjske poti)</i>	<i>37</i>
7.1.2	<i>Organizacija v orkestru in povezava z glasbeno šolo</i>	<i>44</i>
7.1.3	<i>Pripovedi o gradnji glasbenega doma</i>	<i>54</i>
7.2	Udejstvovanja orkestra	56
7.2.1	<i>Pripovedi o začetkih, osebnih izkušnjah z glasbo in igranjem v pihalnem orkestru.</i>	<i>56</i>
7.2.2	<i>Štorije z budnic, pustnih karnevalov, vaj, koncertov in proslav</i>	<i>69</i>
7.2.3	<i>Štorije s turnej</i>	<i>76</i>
7.2.4	<i>Pripovedi o sodelovanjih z drugimi orkestri, gosti</i>	<i>89</i>

7.2.5	<i>Spomini na tekmovanja.....</i>	91
7.2.6	<i>Anekdote o muzikantih.....</i>	94
7.2.7	<i>Pripovedi o igranju na pogrebih</i>	98
8	HUMORISTIČNA PROZNA FOLKLORA	100
8.1	Analiza spominskih pripovedi pri ravenskih godbenikih z vidika humorja	104
9	SLOVARČEK.....	110
10	SKLEP	115
11	BIBLIOGRAFIJA	118
11.1	Viri	118
11.2	Tematska literatura	120
11.3	Strokovna literatura	122
	IZJAVA O AVTORSTVU	124

Kazalo slik

FOTOGRAFIJA 1: POHOD GODBENIKOV SKOZI ŽELEZARNO RAVNE	11
FOTOGRAFIJA 2: GODBA JEKLARNIŠKIH USLUŽBENCEV..	17
FOTOGRAFIJA 3: VKLJUČITEV GODBE V XIV. DIVIZIJO.	18
FOTOGRAFIJA 4: NASTOP PIHALNEGA ORKESTRA RAVENSKIH ŽELEZARJEV..	21
FOTOGRAFIJA 5: POSLOVILNI KONCERT JOŽKA HERMANA	22
FOTOGRAFIJA 6: SKUPINSKA SLIKA OB 80-OBLETNICI PIHALNEGA ORKESTRA..	23
FOTOGRAFIJA 7: PIHALNI ORKESTER V GULLIANOVI	25
FOTOGRAFIJA 8: BUDNICA NA IVARČKEM JEZERU.	29

1 UVOD

Godbeništvo ima dolgoletno tradicijo. Prvi zapisi o delovanju godb na Slovenskem so že izpred 300 let, saj se je že zelo kmalu začutila potreba po skupnem udejstvovanju. Ravenski muzikantje domačine prebujajo za prvega maja, sodelujejo na cerkvenih procesijah, pripravljajo letne koncerte s posebnimi gosti, gasilce nagradijo z glasbo ob njihovem prazniku, z žalostnimi toni pomirjajo ljudi ob dnevu mrtvih in pogrebih ter delo zaokrožijo z božično-novoletnim koncertom. Poleg tega tekmujejo in potujejo – za seboj imajo že mnoge zmage in vtise iz evropskih mest. Zaradi svoje pluralnosti so v mnogih okoljih nepogrešljivi del kulturnega in družbenega življenja.

Orkester danes šteje okoli 100 članov, v tej skupini so stari in mladi, strokovni in amaterski glasbeniki, ženske in moški. Vsak izmed njih je individuum z lastnimi interesi, značajskimi lastnostmi. A vsem je skupno eno – veseljaki so, dobrovoljčki, ki se še leta po nekem dogodku temu radi nasmejijo. Anekdota in šaljivih pripovedi prav gotovo nikoli ne zmanjka, vedno se pojavijo nove, še nedoživete. In prav v tem se je skrival tisti navdih, ki me je gnil, da sem se odpravila na teren in prisluhnila godbenikom, njihovim osebnim zgodbam. Ob tem sem uživala, občutje je bilo sproščeno, saj sem kot članica orkestra poznala vsakega izmed njih in vedela, kaj spraševati.

Zbrane spominske pripovedi so zapisane v mežiškem narečju, ki je del koroške narečne skupine. Znotraj te skupine so se ohranile ožje slovenske inovacije: diftongizacija dolgega jata v ie in dolgega cirkumflektiranega o v uo ter kasneje v diftong s polglasnikom; dolgo ohranjena nazalnost obeh nosnikov (*venč*); vokalizacija polglasnika v e-jevski refleks (*den*). Lokalno koroški pojavi so še labiovelarizacija a v o; umični cirkumfleks in premik v tipu *babíca*; švapanje (prehod *la* v *wa*), do katerega v mežiščini prihaja za samoglasniki (*špilava*, *naredva*, *čuva*) in *ər* (*udərva*); razvoj *lj* v *l* in *nj* v *j* (*vesele*, *živleje*); okrepitev zaimkov in prislovov s členico še (*šati*, *štak*); prehod skupin -vi-, -li-, -gli- > j (*kejko*, *prajva*, *drujga*); posebnost je tudi to, da prislovom -j ne pridajajo (*zgoda*, *zutra*, *včera*, *gəra*) (Zorko 2009: 14–15). Koroška narečja imajo pretežno monoftongično-diftongični sistem. Pri zapisovanju pripovedi sem upoštevala, da so besedila zapisana z znaki, ki jih uporabljamo v knjižni pisavi. Znanim črkam je za zapis glasu, ki je nastal kot posledica redukcije, in za zapis dvoglasnikov dodan polglasnik (ə). Soglasniki v začetku in sredi besede so zapisani, kot se slišijo; s črko v

je zapisan razasti w kot odraz za v in l po švapanju. S črko u se zapisujeta -v/-l v izglasju ali v zaprtem zlogu. Prilikovanja nisem upoštevala. Morebitno drugače naglašeno besedo, kot se pojavlja v knjižnem jeziku, sem označila z ustreznimi naglasnimi znamenji. Držala sem se pripovedovalčevega nizanja besed, torej skladnje in besedišča z njihovimi oblikami vred.

V slovarčku besed so pojasnjeni nekateri germanizmi, narečne besede, srbohrvatizmi, globalizmi ter nekatere zaznamovane besede.

Pripovedi sem analizirala z vidika humorja. Beseda humor je latinskega izvora in prvotno pomeni »vlažnost« telesa, pravilno uravnovešenost »zdravih telesnih sokov«, ki zagotavljajo dobro razpoloženje in samozavest. Pomeni stanje ali način življenja, pri tem je smeh vgrajen v ravnanje (Kmecl 2002: 52). Pripovedi po navadi niso smešne zaradi izbire besed, ampak zaradi situacij, pri čemer se človek nasmeji, ko si jih predstavlja. Za pravi učinek je potreben kontekst – pri tem imamo v mislih okoliščine dogajanja, pripovedovalca, trenutna prepričanja poslušalcev oz. gledalcev ter odnos med pripovedovalci in poslušalci. V pripovedih sem iskala besedno, situacijsko in značajsko vrsto humornosti, komičnosti in jih na podlagi tega razvrstila v razdelke.

2 KOROŠKA, NAŠA PRELEPA DOMOVINA

2.1 Zgodovinski in geografski oris

Koroška je stičišče treh dolin – Mežiške, Dravske in Mislinjske – ter treh pogorij – Pohorja, Karavank in Savinjskih Alp –, ki dajejo pokrajini pečat posebne prvobitnosti in čvrstosti.

»O prvih prebivalcih na tem območju pričajo redke in naključne najdbe kamnitih sekir. Več materialnih dokazov je ohranjenih iz časa, ko so tod živili Iliri in Kelti. Njihovo noriško kraljestvo, znano po izjemno kvalitetnem noriškem jeklu, so Rimljani nekaj desetletij pred našim štetjem pridružili svojemu imperiju. V 6. in 7. stoletju so se v alpskem prostoru naselili Slovani« (Oder 2007: 127).

V času vladanja frankovskega kralja, Karla Velikega (768–814), je bilo to območje del Karantanije. Leta 811 je vladar določil, da bo cerkvena meja med oglejskim patriarhatom in salzburško nadškofijo potekala po reki Dravi; mejo so odpravili leta 1751. Koroška vojvodina se je leta 976 uradno osamosvojila od vojvodine Bavarske. Poleg Mežiške doline je »zajemala še ozemlje do črte zahodno od Golice in soteske ob Dravi med Breznom in Ožboltom, od tu je mejna črta presekala Pohorje in dosegla Vitanje, Doliško podolje, Hudo luknjo, prešla Šentviško višavje in segla do Plešivca.« Do sprememb je prišlo sredi 12. stoletja, ko so dravski del tega območja pripojili k Štajerski, v 15. stoletju je pod to pokrajino prišel še Slovenj Gradec (Potočnik 2001: 20).

V letih 1122–1269 se je na Koroškem utrdila srednjeveška plemiška rodbina Spanheimov. Koroški vojvode so bili zelo dobri politiki in organizatorji; na prelomu iz 12. v 13. stoletje so spodbujali agrarno kolonizacijo ter ustanavljali številne trge in mesta. Pred dokončnim izoblikovanjem deželnoknežje oblasti je rodbina izumrla, na oblast je prišel češki kralj Otokar Přemysl. Ta je v obdobju interregnuma v Svetem rimskem cesarstvu zavladal obsežnemu cesarstvu, ki je segalo prek Alp vse do Jadranskega morja. Leta 1335 je dežela prišla (do 1918) pod Habsburžane. Ti so se zavedali slabosti nadaljnje razdrobljenosti dežele in začeli s širitvijo oblasti na posestva Celjskih grofov in Ortenburžanov. Dokončen obseg dežele se je ustalil šele leta 1564, ko je cesar Ferdinand I. razdelil habsburške dežele med sinove; meja je ostala nespremenjena do leta 1918 (Radovanovič 1999: 181).

Ogrski kralj Matija Korvin in koroški deželni stanovi so 29. novembra 1482 podpisali pogodbo, s katero so stanovi za kratek čas kupili mir v deželi. V njej je določen tudi potek deželne meje, ki se do konca 1. svetovne vojne ni spremenila. V 2. polovici 18. stoletja sta Marija Terezija in njen sin Jožef II. začela uvajati razne reforme na področju gospodarstva, industrije, vojske, zdravstva, šolstva idr.; vzpostavljen je bil uradniški sistem, ki je omejil vpliv cerkve in plemstva na javne zadeve. Z uveljavitvijo okrožij ali kresij sta Mislinjska dolina in marenberški (radejski) del Dravske doline prišla v celjsko okrožje, Mežiška dolina pa k velikovškemu. Leta 1849 so uvedli novo upravno razdelitev. Stara okrožja predmarčne dobe so odpravili, ustanovili pa okrajna glavarstva in občine. Svet treh dolin je bil razdeljen med tri glavarstva, in sicer Velikovec, Wolfsberg in Slovenj Gradec (Potočnik 2001: 20–21).

Ob koncu 19. stoletja je nastopil čas velikega nemškega pritiska in raznarodovanja, zlasti v krajih ob severni meji. Prva svetovna vojna in njene fronte so terjale življenja več milijonov ljudi. Na Dunaju so v avstrijskem parlamentu leta 1917 slovenski in hrvaški poslanci predložili majniško deklaracijo, v kateri je bilo določeno, da se vsa ozemlja, kjer bivajo Slovenci, Hrvati in Srbi, združijo v samostojno državo pod žezlom habsburške monarhije. To je podprl tudi shod v Šentjanžu pri Dravogradu. Razpad avstro-ogrske monarhije in konec svetovne vojne sta krojila novo razdelitev slovenskega etničnega prostora. Na ozemlju južnoslovanskih narodov je 20. 10. 1918 nastala Država Slovencev, Hrvatov in Srbov, ki pa je obstajala le do združitve s Kraljevino SHS, 1. 12. 1918. O usodi Koroške je odločal plebiscit, ta je potekal 10. 10. 1920. Določeno je bilo, da so bila območja Mežiške doline, del Dravske doline in Jezersko brez plebiscita priključeni Kraljevini SHS, plebiscitno ozemlje pa je pripadlo Avstriji. Libeliče se z odločitvijo niso strinjale in so zato zahtevale priznanje njihovega volilnega izida v prid priključitve k Jugoslaviji (to se je uresničilo leta 1922). Koroška krajina je med obema svetovnima vojnama imela dva politična okraja – Dravograd in Slovenj Gradec.

Dne 13. 3. 1938 je prišlo do t. i. anšlusa – priključitve Avstrije k Nemčiji. Nacizem je s tem dobil še večjo moč, postal je nasilnejši. Levo usmerjeni študenti so organizirali številne tabore (1938–40) v Šentanelu, na Kapli, v Kotljah, na Lešah idr. Leta 1941 je bila Mežiška dolina z Dravogradom priključena h Koroški; občine v Dravski in Mislinjski dolini pa so sodile pod spodnještajersko civilno upravo. A na žalost so vse tri doline spet pripadle tistemu delu ozemlja, ki je bil pod vplivom Hitlerjevega ukaza: »Naredite mi to deželo spet nemško!« V teh krajih so se bojevale partizanske enote, delovali so organi OF, ki so poskrbeli tudi za

dejavnosti partizanske bolnišnice, tiskarne, TV-postaje in obrtne delavnice. Toda, kljub temu da Evropa praznuje dan zmage 9. maja, so se bojevali še teden dni po kapitulaciji Nemčije, in sicer od Doliča in Dravograda do Poljane in Pliberka. Zadnji boji druge svetovne vojne (med 9. in 15. 5) so se na slovenskih tleh odvijali na Poljani; na tem mestu stoji spomenik kiparja Stojana Bantiča, ki predstavlja simbol miru in svobode.

Do slovesne razglasitve neodvisne Slovenije je prišlo 26. 6. 1991. Za tem so sledili spopadi z JLA in boj za meje Republike Slovenije. V naši pokrajini so bili ostri vojaški spopadi pri Dravogradu in na Holmecu. Republiko Slovenijo so postopoma priznale številne države; v OZN je bila sprejeta 22. 5. 1992 (Potočnik 2001: 20–25).

2.2 Kultura

Odmaknjenost Mežiške doline od večjih kulturnih centrov je narekovala svojstveno kulturno podobo; snov za ustvarjanje se je našlo pri domačinih. V mestih in trgih so do 1. svetovne vojne delovala nemška kulturna društva, na podeželju pa se je ohranjala tradicija slovenske besede. Veliko možnosti za razmah visoke umetnosti ni bilo, a kljub temu so se številni domačini vendarle uveljavili v kulturnih centrih Evrope. Od naših prednikov smo podedovali govorico materine besede, ljudske pesmi in prozo, glasbo, šege in navade, plese, ljudsko udejstvovanje, izdelke domačih obrti ... (Turičnik 2001: 68).

Da se na koroško besedo ni pozabilo in med ljudmi še vedno živi, se opazi v številnih folklornih pesmih, ki jih prepevajo Šentanelski pavri, Kvintet Breznik s Pameč, Fantje z Graške Gore, libeliška in ojsriška skupina ljudskih pevcev idr. V spominu ljudi so ohranjene pesmi bukovnika Blaža Mavrela s Strojne, Matije Kresnika z Leš ali Jurija Vodovnika iz Skomarja. Tudi folklornih pripovedi, pravljič, bajk in pripovedk ne manjka – najbolj znana zapisovalca le-teh sta Vinko Möderndorfer in Franc Kotnik. Posebej pomembna je Drabosnjakova *Komedija o izgubljenem sinu*.

Del kulturne obrti so lectovi srčki, svečarski izdelki in medica. Za prikaz kmečkih, rokodelskih in drugih opravil poskrbijo flosarji na Dravi ter prireditelji turističnih tednov v koroških krajih. Na Koroškem je najti spomenike in spominska znamenja ter izjemne objekte

ljudske in srednjeveške arhitekture: med te npr. prištevamo Marovškov dvojni križni kozolec v Turiški vasi, kašče, obnovljeno Vorančevo bajto v Kotljah, kapelice in kužna znamenja.

Za zabavo in dobro voljo se radi predstavijo folklorne skupine, ki oživljajo koroške ples in stare šege. Poskrbljeno je za gledališko udejstvovanje, likovno dejavnost (najmočnejša sekcija skupinskih razstav deluje v slovenjgraški bolnišnici, poznane so še mislinjsko-šaleška skupina, skupina likovnikov na Ravnah in likovne delavnice v drugih krajih), literarni obraz (revija *Odsevanja*) ter za odlične pihalne orkestre. V slovenski prostor vnašajo prepoznavno in krajevno obarvano glasbo koroški kantavtorji: Adi Smolar, Milan Kamnik, Milan Pečovnik – Pidži, Marjan Smode in še nekateri drugi.

Spominsko društvo Hugo Wolf skrbi za promocijo umetniškega dela velikega skladatelja, slovenjgraškega rojaka – Huga Wolfa. Zbiratelji so poskrbeli za ohranitev panjskih končnic, arheoloških in umetnostnih predmetov, Tretjakove afriške zbirke, starih tiskov in denarja, glasbenih plošč, torej pomembnih stvari, ki bi lahko tonile v pozabo. Na Koroškem sta bili ustanovljeni dve fundaciji, Pečkova in Vorančeva – ti dve podeljujeta štipendije mladim ustvarjalcem.

Med poklicnimi ustanovami ima največjo vrednost knjižničarstvo – Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika, ki ima več podružnic. Poleg knjižnice je treba omeniti še dva osrednja muzeja, ki hranita in skrbita za bogato zgodovinsko gradivo. Prvi je Koroški pokrajinski muzej v Slovenj Gradcu, drugi pa Koroški muzej Ravne na Koroškem z železarsko, rudarsko, gozdarsko, lesarsko zbirko, objekti na prostem ter dislociranimi enotami (Prežihovo bajto, Forma vivo ter etnološko zbirko v Črni). Osrednja Galerija likovnih umetnosti v Slovenj Gradcu je postavila na ogled več sto razstav, med najbolj odmevnimi tiste ob jubilejih Združenih narodov; pomagala je utreti pot v svet domačim ustvarjalcem, predvsem Jožetu Tisnikarju; zbirala je likovna dela za stalni galerijski fond. Izid različnih monografij, predvsem pesniških in pisateljskih prvencev, so omogočile Založba Galerija Kolar, Založba Cerdonis v Slovenj Gradcu ter ČZP Voranc na Ravnah (poglavje je povzeto po Turičnik 2001: 68–75).

K ohranitvi koroške besede so z zbiranjem folklornih pripovedi zelo veliko pripomogle avtorice Marta Repanšek, Martina Piko in Bojana Verdinek. Z njihovo pomočjo je bogatejša zbirka slovenskih folklornih pripovedi, z imenom *Glasovi*. Kot 10. knjiga folklornih pripovedi

so leta 1995 izšle *Bajže s Koroške*, v 14. so zbrane pripovedi zamejskih Korošcev (naslov je *Iz semena pa bo lipa zrasla*), združitve folklornih pripovedi Mežiške, Mislinjske in Šaleške doline pa je najti v 26. knjigi, ki je izšla leta 2002, pod naslovom *Lesene cokle*.

2.3 Stare koroške šege

Stare koroške šege je v knjigi *Mežiška dolina* lepo predstavil in opisal slavist in vsestranski ustvarjalec, g. Janez Mrdavšič:

V krajih Mežiške doline so se že pred časom razvile razne oblike medsebojne pomoči, ki so se navadno zaključile z zabavnimi igrami in plesom. Treba je bilo pripraviti steljo za nastiljanje čez dolgo zimo; zvoziti gnoj na rode njive, da so pognojene vračale seme; prekopati požgano novino in zagrniti v prst in pepel vrženo zrnje; znositi na skednje težko snopje v novinah pridelanega žita. Sosedje in znanci so priskočili na pomoč in se zbrali na steljeraji, gnojvoži, kopačiji, nosačiji.

Vsak letni čas je ukazoval svoje. V prvo vigredno brazdo je bilo treba podorati kost velikonočnega »žegna«; pred binkoštni okrasiti okna z lipovimi vejicami; pred vsemi velikimi prazniki pokaditi in poškopiti vse prostore v hiši; zvečer pred vernimi dušami pa prižgati na mizi svečo in pripraviti kruh za rajne, ki bi utegnili priti in si odrezati kruh za popotnico.

Veliki prazniki in godovi svetnikov so razčlenjevali čas, narekovali in prepovedovali opravljanje določenih opravil. Terjali so postne priprave na praznike in razkošne pojedine za praznične dni, ko so se rženemu kruhu pridružile bele pogače, šarkeljni in potice, skipli in krhki krofi. H kuhani govedini so postavile gospodinje na praznično mizo hrenovo omako, k prekajeni šunki, klobasam in želodcu pa mlečni ali oljni hren. Vsaj trikrat so postregle svatom v določenem zaporedju, v določeni kombinaciji jedil in okusov.

Pozimi se je zgrnila družina v topel zapeček. Gospodar je sedel za krtače, ženske pa za kolovrate. Tkalci, krojači, šivilje in čevljarji so prišli v štero in prinesli s seboj pripovedi o dogodkih, ki so se zgodili kdove kdaj in kdove kje. Staro in mlado jim je prisluhnilo ter si jih vtisnilo v spomin zase in za rodove, ki so šele prihajali. Ljudska domišljija je naselila vsak kotiček doline s pravljičnimi bitji; vilami, žalik ženami, velikani in povodnimi možmi; s škopniki in divjimi jagami. Marsikatera pripoved bi postala žrtev zlorabe, če je ne bi zapisala

učitelj Vinko Möderndorfer in dr. Franc Kotnik, uredniki Koroškega fužinarja pa skrbeli za zbiranje tega gradiva. Vsaj nekaj jih je bilo, ki so poznali uroke in pristrahe, zaklinjanja, zarotitve, zvarke ter mazila za hude bolezni in težave srca. Bolj ali manj vsi pa so morali znati iz vremena vsakega dne razbrati vreme za vse druge dni v letu.

Skoraj vsaka hiša je imela svojega muzikanta. Raztegnil je meh in zadonela je pesem: vesela in žalostna, vsebinsko zaokrožena ali v neskončnost odprta snovanju nebrzdane domišljije. V zgodnja jutra se je oglašala in zamirala v temo noči, od rojstva do smrti je spremljala človeka.

V poskočnih ritmih so se zavrtela razgreta telesa, ujeta v čar lepega trenutka in slutnjo pričakovane potešitve. Prešerni vriski so se izgubljali v noči, ko je plala mlada kri in si iskala odpev pod oknom brhke sosedove hčerke ali sosedu onkraj globače, nekaj ur hoda čez njive in les. Vnet zanj ji je prisluhnil, jo zapisal in za razne zборе priredil profesor Luka Kramolc. V naš čas se oglašajo v ubranih glasovih zborov, ki segajo tudi po novih, zahtevnejših uglasbitvah. Tradicijo ljudskih plesov rešujejo naše folklorne skupine, v svetovni vrh pa se je povzpел naš pihalni orkester (Mrdavšič 1993: 17–18).

Marina Blatnik, članica koroškega pevskega zbora Solzice, ki šteje 19 članic in kjer se poje 4-glasno, mi je pripovedovala o starih šegah, ki so jih predstavile na samostojnem božično-novoletnem koncertu v kulturnem domu Kotlje:

Povštər tans

Predstavlja bi vam povštər tans. Pri tem se primemo za roke in plešemo vsi v dvorani, med plesom vržemo tæstæmo, kirega zberemo, povštər, nakar more plesauc ali plesauka pokleknet oz. oba skop, se lepo objet in poljubit. Potem zaplešeta, sledijo pa menjave v celi dvorani.

Kovtər štet

Za kovtər štet je pa tako, da narædimo razpored in se držimo v polloku za roke. In ko muzikanti igrajo, mi plešemo čez tisti tunel in zraun pojemo, in to se skoz vrti in poje zrauno.

Rad bi vedeu, kako kmêtič poseje svoj ovæs

Rada bi vam predstaula tud en tak živlenski dogodek oz. eno živlensko zgodbo, resnično, ki smo jo posnele na Koroškem. Ta se imenuje Rad bi vedeu, kako kmêtič poseje svoj ovæs.

Dogodek se dogaja na starih kmetijah in prikazuje, kako so kmetje sjali svoj ovəs. Mi smo se odločle, da bomo prikazale, kako se je resnično dogajalo, od začetka, kako se ovəs seje in se opleje, kako se žanje, kako ga po tem zmlatijo, v snôpe povežejo. Tiste snope mlatijo na starih skednih. Nakar se ta ovəs lepo ščisti, in ko je vse urejeno, se ta ovəs da v vreče. Te vreče so včasih kmetje nosli na sejəm in prodajali. In kako je kmet posjau ovəs? Mi smo počakale, da je biu najman ene dvajsət centimetrou visok, nakar smo šle peuke in vse oplele, ker v ovsu ne sme bit plevela. Ko je ovəs zrastu, klasje pa se obarvalo zlatorumeno, smo se dobile in ga šle požet s srpom. Kmetje (domačini) so prišli k nam, nas opazovali in naše kose pa srpe lepo sklepáli, tako da smo lahk vse požele. Ko smo s tem končale, so moški nardili snope, jih povezali, mi ženske smo pa moške natle vrgle in jim nətər za hlače zabulale ovəs. To je bla taka gavda, da si vi še misəlt ne morte! Potem je naša peuka pərnəsla en vəlek korp, nətər so ble pa same kmečke dobrote, ki smo jih na njivi pojedle, in zraun zapele lepe koroške pesmi. Naslednič smo se dobile na drugi kmetiji, tam smo ta ovəs omlatle s sepíči in poskrbele, da je biu čist. Dale smo ga v vreče, da je blo pouno, in se domeníle, kdaj bomo ta ovəs prodali. Zmenle smo se za en čas in dogovor, da vsaka od nas prinese neki od doma. Dobro, bomo pa naredle sejmendan! Na tem sejmendanu so prišli kmétje kupovat ovəs. Mele smo vse sorte za prodajat, od kmečkih stvari, hrane, kruha, klobas, glinastih posod, kleklanih ročnih del, poudarek je biu pa na ovsu. In ko so kmetje prišli, ovəs pokupli, je padla nasledna komanda: zdaj gremo pa u gostilno jést. Po' smo se tam zbrali vsi skop, kmeti so šlə ter zaprajli in zapili vəs ovəs. V glavnem, niso meli nəč venč. Tako je blo včasih, mi pa smo to lepo prikazale.

Prebudile smo jesen

Opisala vam bi še eno domačo aktivnost. Peuke smo v kulturni dom povable vse ludi oziroma təste, ki so bli predusəm zainteresirani za jesenske pridelke, kakršne se pač čez poletje nabere, da jeseni dozorijo. Zajele smo vse, od bučk, krompirja, koruznih storžou, sončənc, kostanja, orehou. Səvəda, ni mankalo tudi čarovnic, palčkou in razno raznih, takšnih in drugačnih strašil, ptičjih strašil. Na nastopu smo naredle en vəlek krog, v ta krog pa povable vse ludi. Skupaj smo zapeli: kako je lepo, da kmetje pridelajo pridelke, in se mamu proti zimi potem kaj veselít, da nam na zimo ne bo zmankalo.

3 ŽELEZARNA RAVNE NA KOROŠKEM

Koroška je ena najstarejših slovenskih industrijskih regij. Industrijska dediščina, zlasti železarstva in jeklarstva, ima na tem območju 400-letno tradicijo.

Na ozemlju današnje Koroške so železo pridobivali že keltski Noričani. Fužinarstvo se je ponovno razcvetelo v novem veku – za proizvodnjo železa so takrat zadostovala že skromna domača rudišča, les za oglje in gorski potoki za pogon repačev. Na Koroškem tako skoraj ni bilo doline brez fužin. Železarna na Ravnah je začela uradno delovati leta 1620, železarji in kovači pa so bili omenjeni že sredi 14. stoletja. O ravenskem jeklu se je pred 1. svetovno vojno govorilo po vsem svetu, v času obeh svetovnih vojn pa je pomen železarne močno upadel. Ponovna rast se je začela takoj po osvoboditvi. Takrat je bilo odločeno, naj Ravne širijo proizvodnjo plemenitih jekel (Boštjan 1983: 2).

Poleg prevajlske železarne z zelo dinamičnim razvojem, so grofje Thurni vodili svoje obrate v Črni, Mežici in na Ravnah. Stvari so želeli izboljšati, iznajti kaj novega, da bi se lahko izognili propadu. V štiridesetih in petdesetih so presnali (oblikovali in rafinirali) železo na star način, na ognjih in plamenskih pečeh. Med letoma 1853–1854 so postavili dve pudlovki, tri varilne peči in valje za grobo in fino valjanje. Usmeritev v proizvodnjo raznih vrst jekel jim je omogočila obstoj vse do današnjih dni (Krivograd 2004: 44–45).

Leta 1950 je bila zgrajena kovačnica, leta 1952 talilnica in livarna, v šestdesetih pa nova valjarna. Ravenska železarna je po prvi in drugi svetovni vojni doživela krizo zaradi pomanjkanja surovin v bližnji okolici. Uspelo ji je s pomočjo carinske zaščite za domačo proizvodnjo v novi agrarni jugoslovanski državi.

Od leta 1961 je postala železarna prizorišče največjih gradenj v zgodovini Koroške. Vsi obrati so spremenili dotedanjo podobo. V topilnici so pridobili nove topilne agregate, valjarna je bila opremljena z najsodobnejšo opremo in notranjo ureditvijo, enako tudi vzmetarna in orodjarna. Zgrajeni sta bili jedilnica in sodobna upravna zgradba. Leta 1969 se je železarna Ravne, skupaj z železarnama Jesenice in Štore, združila v Slovenske železarne. V sedemdesetih so začeli uvajati najsodobnejšo računalniško opremo, ključnega pomena je bila uvedba procesnega računalnika, ki je navzoč pri naročanju legirnih odpadkov, vodenju knjig naročil, izračunu sestave vložka, avtomatičnega taljenja, vodenja električne konice, optimalne izbire

jekla za izdelavo idr. (Kacl 1979). Leto 1983 je pomenilo začetek proizvodnje jekla po tehnologiji ponovčne metalurgije. Istočasno se je širila in posodobila večstopenjska predelava. Razvijali so se sodobni obrati za mehansko predelavo in obdelavo jekla; povečala se je proizvodnja orodja, strojnih delov in strojev. Moderna sredstva omogočajo spremljanje tehnoloških postopkov, kakovosti proizvodnje in lastnosti izdelkov (Boštjan 1983: 2–3).

Nagel razvoj industrije in rudarstva po osvoboditvi je močno spremenil nekdanjo agrarno-rudarsko strukturo Mežiške doline. Mnogi dejavniki, ki so nekoč vplivali na razvoj fužinarstva in rudarstva, so z družbenim, političnim in tehničnim razvojem odpadli ali pa so postali nepomembni. Zaradi dokaj dobro razvite industrijske strukture, se je dalo po drugi svetovni vojni s pomočjo zunanjih investicijskih virov relativno hitro napredovati. Tovarna plemenitega jekla je postala evropskega pomena. Pridobljene izkušnje, dosežena strokovna raven, samoupravna organiziranost in notranja vzajemnost so pripomogle, da so izdelki železarne v še večje zadovoljstvo domačim in tujim porabnikom.

Do velike gospodarske krize je spet prišlo leta 1990, ko je Železarna Ravne izgubila jugoslovanski trg. Število zaposlenih se je zmanjšalo na okrog 2.500. V zadnjem desetletju in pol se je razblinil mit o »materi fabrik«, kjer je lahko vsak dobil zaposlitev in kjer so znali narediti skoraj vse (Oder 2007: 131).

Fotografija 1: Pohod godbenikov skozi Železarno Ravne, leta 1975. Lastnik fotografije: Rudi Blatnik.

4 NASTANEK GLASBE

Podatki o nastanku glasbe se nanašajo na drugo polovico zadnje (četrt) ledene dobe v Evropi (približno od 5.000–10.000). Tedanji ljudje (kromanjonci, tj. predniki današnjih Evropejcev) so bili lovci, živeli so v kočah in zemljankah. Na podlagi umetniških stvaritev (jamskih stenskih slikarij, male plastike) je mogoče domnevati, da so bile njihove verske predstave monoteistične (pokopavanje, žrtvovanje, kipci velike matere kot simbola plodnosti). Najdbe izpričujejo tri skupine glasbil: piščali iz prstnih koščic (tj. majhnih kosti, ki so v prstnem predelu dlani), piščali iz votlih kosti z luknjicami (tri luknjice v enakih razdaljah) ali z zarezo ter brnivke. Upodobitve prikazujejo čarovnika z živalsko masko in glasbenim lokom. Prvi znaki za obstoj glasbil (piščalke iz prstnih kosti severnega jelena) sodijo v starejšo kameno dobo. Pomembno se je zavedati, da je glasba od vsega začetka imela magično moč, ne glede na to, ali so ob petju izgovarjali besede ali le artikulirali magične glasove, uporabljali brnivke in zvočne loke. To velja za praoblike glasbe (oblikovanje prajezika) in za praoblike glasbil. Najstarejše piščalke, ki so jih našli, naj bi služile kot signalne naprave. Od teh piščalk do izoblikovanja flaut z luknjicami je namreč velikanski duhovnozgodovinski preskok, kar ponazarjajo silhuete ploskajočih rok ob jamskih stenskih slikarijah. Za mnoge pomenijo te silhuete igrakanje, v resnici pa sodijo k magiji. Torej lahko na vprašanje, kakšna je bila prvotna glasba, z današnjega vidika odgovorimo, da ni nobene prvotne glasbe v smislu začetka, temveč so le oblike, ki so se razvijale neodvisno druga od druge: praoblike glasbil in jezikovne glasovne tvorbe (Wörner 1992: 11–14).

4.1 Od godbe na pihala do pihalnega orkestra

Prvi inštrumenti so bili narejeni iz tistega, kar je ponujala narava: bobni so nastali iz različnih ropotulj; zvočno bogati rogovi, trobente, tromboni ipd. so se oblikovali iz rogov različnih živali in votlih bambusovih palic; žični inštrumenti pa so nastali iz izdolbljenih buč in želvinih oklepov.

V srednjem veku je že zaslediti razne bobnarje in piskače, organizirane v njihovo stanovsko organizacijo – ceh. Ti so se posebej razvijali v 15. stoletju, ko so se organizirale večje skupine trobentačev. Sprejemali so častne in poštene mladeniče, ki so po prestani preizkušnji postali dvorni trobentači in za to prejeli konja, perjenico in meč, kot znak, da pripadajo oficirskemu

stanu. Predhodnik poznejših vojaških godb je bil dvorni glasbeni zbor cesarja Maksimilijana (1519), sestavljali so ga bobnarji in trobentači. Pri meščanih je bilo igranje na trobento prepovedano – ta je postala meščanski instrument šele v 18. stoletju. Za to, da glasbe ni primanjkovalo, so skrbeli tudi mestni piskači, ki so bili istočasno zaposleni kot čuvaji na stražnih stolpih in mestnem obzidju, sodelovali so pri bogoslužju in pojedinah, žalnih svečanostih in plesih. Iz tistega časa so znane suite za pihalce, pavane (dvorski ples), intrade (uvodna svečana skladba), canzone (vokalna ali instrumentalna melodija) in ritorneli (kratek instrumentalni refren) – vse to se je na žalost v večini porazgubilo.

Bistvena razlika med pojmom godba in orkester je v tem, da »pihalna godba predstavlja le najnujnejše število in zvrsti instrumentov (klarineti, krilovke, tenor, bariton, trobente, basi, tolkala), katere glasbene literatura zajema koračnice, žalostinke, skladbe plesnega značaja in morebitne transkripcije; pihalni orkester pa predstavlja skupino instrumentov, ki izvaja pretežno zanj pisano literaturo. Godbeniki morajo svoj instrument tehnično obvladati, glasbo pa čustveno dojemati« (Herman 1972: 52–54).

4.2 Zgodovinski oris vojaških in turških godb

Walašek je mnenja, da je »stara vojna glasba začetek, priprava in temelj vse naše instrumentalne glasbe. Prav od vojske smo namreč dobili prve taktove udare, prve signale, prve določene melodije, prve orkestre, prve pevske zборе.« Godba in vojska sta medsebojno tesno povezani (Herman 1972: 58).

Godba v vojski je bila do srednjega veka omejena le na nakazovanje ritma, glasbena oblika (koračnica) pa je nastala šele v 16. in 17. stoletju. Tedaj so vojaške, bojne in narodne melodije, ki so jih prepevali meščani in vojaki, začeli spremljati z instrumenti. K piščalim in bobnom so se postopoma pridružili novi instrumenti: trobente, rogovi, pozavne, oboe, fagoti, klarineti ter razna tolkala iz turških godb. Leta 1850 so postale vojaške godbe orkester, uporaben tudi v umetniške namene.

Prvi organizirani stalni orkestri na svetu so bile **janičarske godbe**, ki so združevale ugrabljenе krščanske otroke, dorasle dečke in može. Na razpolago so imeli 3 male in 2 večji oboi, flavto, 3 pavke, 3 bobenčke, boben, 2 cimbala, 2 para činel in 2 triangler. Janičarske

vojake so tovrstni zvoki pripeljali naravnost v zverinsko besnost. Te godbe so Turki konec 18. in v začetku 19. stoletja preustrojili in jih leta 1826 tudi razpustili. Naj omenim še, da so leta 1896 po Ljubljani korakali »kanarčki«, tako so domačini poimenovali vojaško godbo 27. pešpolka, ki je imela rumene našitke.

Najstarejši vojaški in poklicni godbeniki v Ljubljani so bili **deželni trobentači** in **pavkisti**, ki so sodelovali pri cerkvenih in drugih javnih nastopih. Naloga trobentačev je bila, da so s stolpa na ljubljanskem gradu poleti vsak dan, pozimi pa nekajkrat v tednu, ob 11. uri na treh pozavnah trobili fanfare; godba je štela 4 može (četrti je bil njihov učitelj). Deželne in mestne godce so sprejemali ob svečanostih dežele, sprejemu vladarjev in drugih prireditvah. Ko je Marija Terezija vpeljala reformo in uvedla stalno vojsko (ob njej so nastale t. i. Musikcorps), so postali trobentači nepotrebni; 1789 so v Ljubljani ustanovili še zbor ostrostrelcev, ki je prav tako imel svojo godbo. Godbe narodne straže so dokončno prenehale delovati po letu 1848.

Začetnik srbskega glasbenega življenja v 19. st. je bil Josif Šlezinger, ki je v Šabacu ustanovil prvo in edino vojaško godbo v Srbiji. Napisal je okrog 100 koračnic, veliko venčkov in fantazij na srbske in hrvaške narodne motive ter skladbe za razne ansamble. Na njegov vpliv in pomembnost kaže tudi dejstvo, da so se kapelniki še vrsto let imenovali kar »šlezingerovci«. V Črni gori je podobno vlogo imel Čeh Franjo Vimer. Na splošno je razvoj vojaških godb pozitivno vplival na mnoge druge glasbene ustanove (Herman 1972: 59–64).

4.3 Pihalni orkestri in godbe danes

V Sloveniji poznamo: simfonične, komorne in godalne orkestre, orkestre z nenavadno zasedbo, jazzovske in plesne orkestre, pihalne orkestre in godbe (znotraj teh se ločuje profesionalne pihalne orkestre, pihalne orkestre najvišje koncertne kategorije – tudi Pihalni orkester železarjev Ravne – in ostale), tamburaške in mandolinske orkestre, odrasle harmonikarske orkestre in šolske orkestre.

Godbeništvo ima v Sloveniji dolgoletno tradicijo. Prvi zapisi o delovanju godb na Slovenskem so že izpred 300 let. Godbeniki so kmalu začutili potrebo po skupnem udejstvovanju. Že pred ustanovitvijo Zveze slovenskih godb (ZSG), kot samostojne zveze

društev, v letu 1997, so bile slovenske godbe, bobnarske ter mažoretne skupine povezane v svojo združenje – najprej v okviru Zveze kulturnih organizacij Slovenije oz. njenih predhodnic. V Zvezo slovenskih godb je povezanih čez 90 članov, z leti se to število še povečuje. Temeljni cilji delovanja ZSG so dvig kakovosti pri godbah, mažoretnih, bobnarskih in drugih glasbenih skupinah ter pospešitev njihovega razvoja. ZSG poleg tega povezuje slovenske godbe z glasbenimi zvezami na mednarodni ravni in sorodnimi organizacijami doma, v zamejstvu in tujini. Zveza z raznimi pripravami in izvedbami seminarjev za godbenike, dirigente, predsednike, arhivarje, kroniste in tajnike spodbuja in izobražuje mlade glasbenike in dirigente.

Čarobno moč slovenskih pihalnih orkestrov je prepoznati po odličnih uspehih na mednarodnih tekmovanjih in festivalih. V tujini so zgled glasbene ustvarjalnosti in poustvarjalnosti. Prav tako so godbe izziv domačim skladateljem, ki vedno pogosteje pišejo aranžmaje za tovrstne glasbene skupine. Za rast slovenskih godb je pomembno tudi, da se udeležujejo rednih tekmovanj, ki se odvijajo v petih težavnostnih stopnjah v triletnih ciklikih. Posebnost slovenskega modela tekmovanj godb je prehajanje iz ene kategorije v drugo. To pomeni, da ima godba z odlično uvrstitvijo v nižji kategoriji možnost tekmovati v višji težavnostni kategoriji.

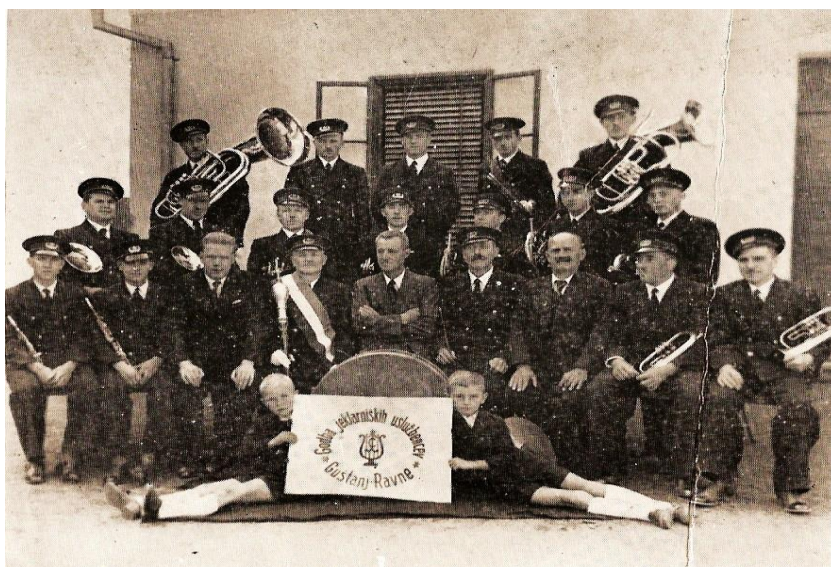
Pihalni orkestri oz. godbe so zaradi svoje pluralnosti prisotni na številnih področjih življenja ljudi in so v mnogih okoljih nepogrešljivi del kulturnega in družbenega življenja. Pri tem je pri nekaterih večji poudarek na koračniški in narodno-zabavni kulturi, drugod na zabavni, pa tudi na jazz glasbi. Največkrat so osredotočene na koncertno igranje. V Sloveniji se lahko pohvalimo z vrhunskimi pihalnimi orkestri, ki izvajajo čudovito in kvalitetno glasbeno literaturo, a ta pri glasbenih kritikih na žalost ne naleti na ustrezen odziv. Pri tem gre v prvi vrsti za nepoznavanje tovrstne glasbe in delno podcenjevanje. Večina poslušalstva spozna pomen godbe na terenu, ob raznih proslavah in paradah, kar predstavlja le majhen delček udejstvovanja. Bistvo in ambicija godbenišтва se namreč skrivata v koncertnem delovanju (Hartman 2003: 52–53).

5.1 Zgodovinski oris ravenskega orkestra

Vse skupaj se je začelo tistega davnega leta **1896**, ko je bilo v Guštanju ustanovljeno gasilsko društvo in so začele na dan prihajati zamisli o ustanovitvi lastne »guštanjske godbe«. K navdihu sta pripomogli dve skupinici, ki sta tedaj igrali na porokah in drugih prireditvah. V eni izmed teh je že kot 8-letni deček začel trobento igrati **Alojz Kostwein**, ki so ga pota muziciranja najprej vodila v Pulj, kjer je odslužil vojaški rok z igranjem pri godbi. Bil je eden tistih, ki so dajali in se razdajali za glasbeno umetnost v našem koncu. Ob povratku v ljubo domovino je začel v domačem kraju zbirati godbenike; 21 mož »trmaste koroške krvi« je bilo leta **1902** pripravljenih za delo. Bili so pod okriljem guštanjskih gasilcev, zato so bile tudi njihove prve uniforme gasilske. Godbeniki so bili delavci in za instrumente so si morali zaslužiti sami. Prvič so se s štirimi koračnicami predstavili 1. septembra 1902, ko je bila v Guštanju **lepa nedelja** – polni pričakovanja so se zbrali pred gasilskim domom in veselo odkorakali proti cerkvi. Odziv ljudi jim je bil naklonjen, število godbenikov pa je iz leta v leto raslo – godba je leta 1910 štela že okoli 30 mož. Nastopali so na raznih lovskih, gasilskih in drugih prireditvah, udeleževali so se pogrebov, ko je preminil kateri izmed gasilcev, in zabavali ljudi na »ohceti« (Wlodyga 1972: 7–8). O prvem seznanjanju z glasbo pripoveduje Ivan Kokal – Imre: »Glasbo sem ljubil že kot otrok. Ko sem bil pastirček, sem na paši večkrat napravil piščalko iz vrbove vejice ter nanjo piskal. Kasneje sem prav tako na paši, kamor so prihajali tudi otroci ciganov z violino in mi delali družbo, poskušal na njihovo violino zaigrati. Prosil sem jih, da me učijo, jaz pa sem jim v zameno prinesel kaj za pod zob. Že v otroški dobi sem si pridobil ljubezen in zanimanje za glasbo, in to je raslo z menoj dokler nisem postal godbenik 'Svobode'« (Komal – Imre 1983: 57).

V naslednjih letih je zaradi vojne prišlo do premora, saj so morali fantje odriniti na fronto in za glasbeno udejstvovanje ni bilo časa. A kljub temu je godba ostala v srcih ljudi in leta **1923** so se mladeniči ponovno začeli zbirati, tokrat pri glasbeno izobraženemu »pavru« **Maksu Štuku** (po domače **Rogačniku**), ki je bil pred tem vojaški godbenik. Bil je začetnik in prvi učitelj muzikantov. K njemu so prihajali Gusteji, Anzeji, Rudiji, Franceji, Pepeji itd. Želja po ponovni ustanovitvi godbe je bila izpolnjena aprila 1923, ko je bila ustanovljena jeklarniška godba »Svoboda«. Prvi načelnik in njen ustanovitelj je bil **Luka Juh**, njegov pomočnik pa

Matija Gradišnik. Ta skupina je imela to čast, da je za god zaigrala grofu Juriju Thurnu in si s tem prislužila 10.000 din. Nastopili so tudi na prvomajski proslavi na Lešah. Skupnih vaj tedaj niso imeli, to so začeli prakticirati novembra 1925, ko je bil za predsednika izvoljen Josip Sikora, vlogo kapelnika pa je ponovno prevzel Alojz Kostwein. Instrumentov je primanjkovalo in posledično tudi vaje niso bile redne, zato so za pomoč poprosili že omenjenega grofa, ki jim je omogočil nabavo novih instrumentov. Toda prave roke še ni bilo. Šele leta 1933 se je stanje izboljšalo – na občnem zboru so za predsednika izvolili Maksa Viternika, tajniške in blagajniške posle pa je prevzel Josip Stana.

Fotografija 2: Godba jeklarških uslužbencev, leta 1933. Lastnik fotografije: Rudi Blatnik.

V naslednjih letih so mnogo razpravljali o položaju društva, zbirali so sredstva za nove uniforme, ustanovili izletniški fond ter se posvetili skrbi za nov kader. Godbeniki so bili redni gosti na različnih prireditvah gasilskih, lovskih in sokolskih društev, na kmečkih tombolah ter žalnih slovesnostih. Zadnji občni zbor je bil aprila 1940, tik pred izbruhom druge svetovne vojne. Tajnik je na njem ugotovil, da je 20 godbenikov opravilo 33 nastopov; podpornih članov je bilo 424. Nastopila je vojna in poskrbela za tišino. Ponovni premiki na tem področju so se pričeli 10. maja 1945, ko se je ravenska godba vključila v **Tomšičevo brigado**. Godbene uniforme so morali zamenjati z vojaškimi in po ukazu oditi v Pliberk, Senčo vas ter premeščeni Šoštanj. V Eibiswaldu so jih vključili v štab XIV. divizije. Skupaj z njo so gostovali po Avstriji, Vojvodini, Hrvaški in drugod.

Fotografija 3: Vključitev godbe v XIV. divizijo. Posneto v Petrogradu, 23. 8. 1945.

Lastnik fotografije: Rudolf Blatnik, starejši.

Po demobilizaciji (nov. 1945) so se vrnili domov. Ob tem so z žalostjo na zadnji poti pospremili svojega dolgoletnega prijatelja in kapelnika Kostweina (Wlodyga 1972: 7–15).

5.1.1 Pod dirigentsko palico Jožka Hermana (1945–1979)

Šestnajst godbenikov je nabralo nove moči in s pomočjo sindikalne podružnice železarne Ravne poiskalo novega kapelnika, od tedaj naprej dolgoletnega »železarja« **Jožka Hermana**. Ljubljčan naših krajev ni poznal, k nam je prišel po priporočilu tov. Hromca; godbo in Koroško je spoznal in jima ostal zvest do konca. V tem obdobju so v železarni zgradili novo, livarsko halo in jeklarno, uvedli so proizvodnjo elektrojekla ter modernizirali kovačnico; v kraju so zrasla nova mesta (Čečovje, Dobja vas, Kotlje in Strojnska Reka); iz trga Guštanj je zraslo novo mesto Ravne na Koroškem; godba na pihala se je razvila v pihalni orkester (Širnik, Oder idr. 2002: 18). Godba jeklarjev je bila obnovljena 10. nov. 1945, za predsednika pa so izvolili z dušo predanega godbi, **Pavla Arnolda**, rojenega v Škocjanu na Koroškem. Prav njemu gre zasluga, da se je zgradil glasbeni dom, nabavile uniforme, instrumenti ipd. Zaslužen je prejel razna priznanja in odličja: red dela III. stopnje, red s srebrno zvezdo za zasluge, Gallusovo značko in priznanje za 30-letno vestno službovanje v železarni Ravne. Za tajnika je bil izvoljen **Avgust Pogorevčnik**. Njihova ljubezen do glasbe je bila tako močna, da so kljub pomanjkanju denarja, instrumentov, not ipd. kmalu pričeli trdo delati. Novi kapelnik je pričel z rednimi vajami, sestavljanjem prepotrebnih kompozicij in preigravanjem

partizanskih koračnic. 15. decembra 1945 je prišlo do prvega javnega samostojnega koncerta, na katerem so sodelovali: Franc Vožank, Jožef Kričej, Rudolf Blatnik, Ivan Rebernik, Jakob Golob, Valentin Stana, Konrad Urnaut, Ivan Dretnik, Pavel Arnold, Avgust Pogorevčnik, Vili Naveršnik, Franc Abšner, Ernst Blatnik, Jožef Čegovnik, Peter Šteharnek ter Andrej Čapelnik. Število članov se je počasi večalo, kvaliteta godbe se je dvigala, denarja pa je (kot vedno) primanjkovalo. Toda navdušenje med ljudmi in predanost godbi jih je spodbudilo, da so začeli iskati nove rešitve. Prisluzili so si nove plave uniforme, s katerimi so uspešno predstavili nov venček slovenskih koroških narodnih pesmi, ki ga je za godbo harmoniziral kapelnik. V svoj glasbeni repertoar so uvrščali glasbene koračnice, žalostinke in skladbe plesnega značaja.

Zelo neprijetna in stalna težava je bila tudi, kako najti ustaljen prostor za vadbo. Pregarjali so jih namreč iz enega v drugega – iz društvene sobe pri »Hladiju« so jih preselili v leseno pisarniško barako, od tod v »grofovo vilo«, Gradisovo barako, osnovno šolo in na koncu v Titov dom. Tisti trenutek je padla odločitev, da je vso seljenje že preseglo meje in da si bodo zgradili lasten dom. Vse skupaj ni ostalo le pri besedah, saj so že julija 1951 začeli graditi **nov montažni glasbeni dom**. V glavnem so ga ob pomoči družinskih članov gradili sami, strokovnjakom so plačali za nujna dela, sredstva za material, za prevoze pa jim je dala železarna. Nadzor nad administrativnim delom je imel Jožko Herman, nad tehničnim pa Franc Gašper. Dom so slavnostno odprli januarja **1952**.

Pri godbenikih se je videlo, da so živeli drug z drugim, si stali ob strani v dobrem in slabem – na primer takrat, ko si je kapelnik zlomil nogo, so ga ob koncu zdravljenja počastili s koncertom pred Slovenjgraško bolnišnico. Leta 1954 so za novega predsednika izvolili **Ivana Globočnika**, začeli so urejati park in okolico glasbenega doma ter poskrbeli za pridobitev novih uniform in dežnih plaščev, ki jim jih je omogočila železarna. Pod vodstvom dirigenta Jožka Hermana so leta **1954** ustanovili **orkester Ravenskih železarjev**. Domačemu občinstvu so se v Domu železarjev v novi zasedbi predstavili feb. 1955. Dela jim ni manjkalo, saj so sodelovali na raznih proslavah, akademijah, zborovanjih, snemali so za radio in bili nepogrešljiv spremljevalec pri igrah »Miklova Zala«, »Okrog ribnika«, »Janko in Metka«. Železarna je leta 1957 godbi odobrila 30.000 N din za nabavo instrumentov od »Muzičke naklade« Zagreb. Po zaslugi vestnega dela je Ivanu Mravljaku uspelo urediti inventar, za predsednika so izvolili Pavla Arnolda, za tajnika pa Ivana Globočnika. Ugotovili so, da so v tem letu v korist kulturnega razvoja vsi godbeniki žrtvovali 8.800 prostovoljnih ur.

Prihodnje leto so sodelovali na kulturnem in prosvetnem tednu koroških Slovencev, ki ga je ob svoji 50-letnici organizirala Slovenska prosvetna zveza »Edinost«. To je bil njihov **prvi nastop v zamejstvu** (nastopili so v Pliberku in Celovcu), snemali so tudi za radio Celovec. *Slovenski vestnik* je o gostovanju godbe ravenških železarjev napisal naslednje: »Godba je kratko in malo prvovrstna, koncertna zmogljivost na višku, odlikuje jo odlična rutina, disciplina in uglajen nastop. Vsak komad, bodisi težjih skladb, opernih odlomkov ali iz motivov narodne melodije, je vžgal do prekipevajočega navdušenja. Kapelnik Herman je izboren dirigent ter izvrsten harmonizator koroških narodnih pesmi.« Višek dolgotrajnega truda je bila revija godb na pihala na Ravnah, kjer so se domačini odlično odrezali.

V letu 1960 je prišlo do problemov pri teoretičnem poučevanju na nižji glasbeni šoli¹ – za pomoč so poprosili kapelnika. Zaradi pomanjkanja prostorov in zmanjšanja dotacij so bili prisiljeni odpovedati službo dvema učiteljema glasbe. Vse težave glasbene šole so se prenesle tudi na orkester, saj drug brez drugega ne moreta in ne znata funkcionirati. Ker je bila povprečna starost godbenikov 37 let, je bilo treba poskrbeti, da se čim prej izuči in usposobi dober mlad kader, ki bo nadaljeval tradicijo. Na koncertu so istega leta gostili dirigenta iz filharmonije v Buenos Airesu, Draga M. Šijanča, ki je bil na čelu naše godbe. Ponovno so orkester pestile finančne težave, saj je bilo treba poskrbeti za razširitev doma in nabavo novih instrumentov za glasbeno šolo. Godba in GŠ sta sklenili pogodbo, v kateri godba izroča ustanovi v uporabo celoten glasbeni dom in določeno število instrumentov. Potrebno je bilo le še poskrbeti za razširitev doma – to jim je ob pomoči železarne in drugih donatorjev uspelo opraviti v treh mesecih; priznanje za to so dali iniciatorju, organizatorju in predsedniku Pavlu Arnoldu. Pod njegovim predsedovanjem so se v naslednjih letih udeležili srečanja z jeseniško godbo, nastopa ob obisku predsednika republike tov. Tita, nekaj posebnega pa je bil tudi nastop pianistke Magde Mauhlerjeve. V tem času je bila dosežena povprečna starost godbenikov 24 let, kar je bilo zelo koristno. Naj poudarim še misel Ivana Gradiškega (1968: 22): »Najbrž ste čutili, da je godba stopila v novejšo obdobje svoje ustvarjalnosti, v čas, ko mora v korak s hotenji in občutki današnjega, predvsem mladega človeka, ob tem pa seveda ne sme pozabiti klasičnih izročil in domače melodike.«

¹ Med prvimi pobudniki za ustanovitev glasbene šole je bil Jožko Herman, ki jo je nekaj časa tudi vodil. V tistih časih je bilo težko najti muzikanta, še težje je bilo nabaviti spodoben instrument, kaj šele najti učitelja zanj. Največji poudarek je bil namenjen pihalom in trobilom (Širnik, Oder idr. 2002: 21).

Fotografija 4: Nastop Pihalnega orkestra ravenskih železarjev na Ravnah na Koroškem, 2. 2. 1969. Lastnik fotografije: Rudi Blatnik.

Leta 1969 je **Mitja Šipek** na božičnem koncertu godbenikom dejal: »Vaše delo je delo vašega in našega življenja, je nerazdružljivo povezano z našo zgodovino, je ena najveličastnejših viž koroških Raven, je ena izmed dehtečih rož pod Goro, je ena izmed tisočernih nežnih ljubezni v življenju, ki se prične, ko se rodijo naši sinovi, ko odhajajo v svet, se vračajo domov, legajo k počitku po trudni poti, ko so dali sebe in svoje moči domu in svojim dragim. Lažje je stopiti na dolgo pot, če te pospremi pesem. Prijetneje je dvigati težko breme, če ob teh zvokih lahko pozabiš sivino dneva. Lažje se je posloviti, ko veš, da ti ob strani stoji zvesti prijatelj. Šele takrat prav veš, da si ga imel.« Ta misel spremlja ljudi še danes.

Godbeniki so se junija 1969 udeležili II. tekmovanja pihalnih orkestrov Slovenije, ki je potekalo v Kopru – naš orkester si je v prvi težavnostni stopnji delil prvo mesto s trboveljsko godbo. Sledile so priprave za proslavo 350-letnice Železarne Ravne (1970). Na redni seji odbora je bil kot časten član orkestra izbran Maks Viternik. Za statistični občutek so sešteli vse nastope, koncerte, revije, pogrebe, vaje, turneje, snemanja, festivale, ki so jih imeli med leti 1945–1971, skupaj torej 3471 nastopov. Na začetku 70. let sta v povsem moško družbo vstopili **prvi godbenici**: flavistki Anka Borovnik in Danica Pušnik, njima pa sta se kasneje pridružili še flavistka Anita Plohl in Ljubica Šteharnik z zvončki. Uspehi in odmevni nastopi orkestra so prepričali tudi posameznike iz preostalih koncev Koroške. Vrhunec je bila tudi prva samostojna oddaja, ki je bila posneta za proslavo 1. maja 1975 (Wlodyga 1972: 16–32).

Joško Herman je leta 1978 z vztrajnim in trdim delom na svetovnem prvenstvu v mestu Kerkrade popeljal orkester na sam vrh in z njimi osvojil zlato (zmagovite skladbe so bile: Ksenija, Mannin veen in Ob Kolpi). Za svoje delo je bil poplačan z občinsko nagrado in zlato Vorančevo plaketo. Naslednje leto pa se je zaradi bolezni od njih poslovil in dirigentsko palico za kratek čas predal Alojzu Lipovniku (Širnik, Oder idr. 2002: 27–28). Joško Herman je ob svojem odhodu spregovoril o svojem prihodu na Ravne in ključni sestavini orkestra – glasbeni šoli: »Že jeseni 1954 sem prišel na Ravne, tedaj je bilo to še Guštanj, kjer so v železarni potrebovali kapelnika. Od tedaj je moje življenje tesno povezano s tem krajem. Bili so to težki začetki, godba je štela le 18 članov, nismo imeli uniform in drugega. In čeprav so godbeniki – delavci imeli le malo časa, je bilo vendarle moč iz leta v leto opaziti napredek. Že tedaj smo sodelovali na mnogih tekmovanjih in tudi zmagali smo. A brez glasbene šole bi nikoli ne mogli postati svetovni prvaki. Prav zaradi nje sem prepričan, da si bo naš orkester ob tako zavzetem delu že v nekaj letih pridobil tudi naslov simfoničnega orkestra« (Ivič 1979: 7).

Fotografija 5: Poslovilni koncert Jožka Hermana na Ravnah na Koroškem, 26. 1. 1979.
Lastnik fotografije: Dagmar Gorinšek.

5.1.2 Lipovnikovo obdobje (1979–1992)

Lojze je z glasbo rasel in pozneje odkrival njene skrivnosti na Ravnah in Akademiji za glasbo. Zagnan in uspešen glasbenik, odličen pozavnist in profesor je v 70. letih nasledil svojega izjemnega predhodnika in orkester strokovno še bolj podkrepil in ga z raznimi turnejami (po Jugoslaviji, Italiji, Franciji, Nemčiji in Avstriji) predstavil Evropi in svetu. O svojih vtisih na orkester pravi: »Največji vtis je name napravil prijem instrumenta. Drugi velik dogodek je bil,

ko sem postal član našega pihalnega orkestra. Za mladega fanta (tedaj sem bil star 13 let) je bilo enkratno doživetje, ko sem dobil uniformo in prvič sedel v orkester. Glasba je moj vsakdan, daje mi nekaj, kar se v besedah ne da povedati, ni mi samo poklic, je bogastvo notranjega doživljanja» (Strgar 1975: 69). Na različnih tekmovanjih je dosegal nove in nove uspehe. Med njimi je bil prav zagotovo največji dosežek dvojno zlato na svetovnem prvenstvu na Nizozemskem (1989). V juniju 1986 so opravili tonsko snemanje za samostojno TV-oddajo v Črni, kasneje pa še za priljubljeno oddajo »Lojtrca domačih«. Kasneje je prišlo do osamosvojitve Slovenije, kar je vplivalo tudi na delo pihalnega orkestra. Leta 1992 je dirigenta premagala bolezen, zato se je odločil za odstop. Poslovil se je ob jubilejni 90-letnici obstoja, na kateri so razvili prapor. Po Lipovnikovem odhodu je začasno in za kratek čas njegovo mesto prevzel Ivan Gradišek, ki je z orkestrom gostoval v Maniagu v Italiji.

Fotografija 6: Skupinska slika ob 80-letnici Pihalnega orkestra (posneto pred glasbenim domom na Ravnah), leta 1982. Lastnik slike: Rudi Blatnik.

5.1.3 Kovačičevo obdobje (1993 do danes)

V novem obdobju je vajeti v roke vzel Srečko Kovačič, ki izhaja iz glasbene družine iz Poljčan pod Pohorjem; godba mu ni bila tuja, saj je njegov oče že pred leti sam ustanovil vaško godbo. Tudi v tem obdobju uspehov ni manjkalo. Že leta 1994, ko sta se orkestru povrnila tekmovalna rutina in samozavest, so godbeniki odšli na državno tekmovanje v Krško in med »prvokategorniki« navdušili ter ponovno pozlatili svoje vitrine. Uspeh so kasneje ponovili tudi v Srečkovem Mariboru. Pojavila so se nova Pravila društva, ki so članstvo

razdelila na aktivne in podporne člane, upravni odbor pa na notranje in zunanje člane. Že zelo kmalu je nastopil čas, ko je bilo treba ponovno vložiti veliko truda in se prilagoditi dnevu, saj se je bližal ponovni odhod v mesto Kerkrade (1997). Vse vaje so jim bile poplačane, saj so na tekmovanju osvojili kar 333 od 360 točk in za to prejeli zlato s pohvalo. V naslednjih letih so sledila gostovanja v tujini: nastopili so na paradah v Franciji, nepozabni pa bodo ostali tudi spomini na Dresden, London, Postdam, Milano ... In že je bilo tu leto 2001, ko so pred dvorano Rhoda v Kerkradeju ponovno plapolale slovenske zastave. Tokrat se je orkester predstavil v najvišji, koncertni skupini in osvojil kar 90 % vseh možnih točk, za kar je dobil posebno pohvalo. Vsi ti dosežki so rezultat skupnega dela dirigentov, članov orkestra in podpore okolja. In vse kar lahko orkester doseže, je bilo doseženo (Širník, Oder idr. 2002: 30–43).

5.2 Dosežki Pihalnega orkestra železarjev Ravne

Kakor so železarji s trdim delom zgradili in spremenili Ravne ter s plemenitim jeklom osvojili svet, tako je tudi glasba istih železarjev postala zlata vredna. Kot največji uspeh si pihalni orkester šteje pet zlatih medalj na štirih svetovnih prvenstvih pihalnih orkestrov.

Leta 1978 se je orkester udeležil 8. svetovnega prvenstva pihalnih orkestrov na Nizozemskem, v mestu Kerkrade (»mesto zvoka«, kjer živi glasba bolj živo in radoživo kot kjerkoli drugje). Orkester je tam zaigral pod vodstvom dirigenta Jožka Hermana in osvojil zlato medaljo. Ta medalja je bila krona njegovega dela in prva potrditev orkestra v svetovnem merilu. Od skupno 360 točk so jih dosegli 297, s čimer je bil poplačano vso delo, ki so ga vložili v priprave na svetovno prvenstvo.

Svetovna prvenstva potekajo vsake štiri leta. Orkester se zaradi raznih težav do leta 1989 ni mogel udeleževati aktualnih svetovnih prvenstev. Tisto leto pa ga je na prvenstvo povabil organizator sam. Da si deležen takšnega povabila, je potrebna predhodna potrditev. Orkester je nastopil pod vodstvom dirigenta Lojzeta Lipovnika, in sicer v koncertnem in paradnem delu. Koncertni del so izvedli v dvorani Rodahale² v mestu Kerkrade, paradni pa na mestnem stadionu. Na koncertnem delu je orkester osvojil 319,4 točke in prejel zlato medaljo; ta uspeh

² Koncertna dvorana Rodahal je z 2500 sedeži presenetljivo akustični ambient za tekmovanje mladih dirigentov in koncertno dogajanje že od leta 1951 naprej.

je z 84 točkami ponovil tudi v korakanju. Tako je orkester postal edini iz Slovenije, ki je na svetovni ravni prejel dve zlati odličji hkrati. Slabo desetletje kasneje (1997) je bilo za orkester eno najuspešnejših. Dobili so nov glasbeni dom in pod vodstvom Srečka Kovačiča s 333 točkami osvojili zlato medaljo s pohvalo.

Vendar se orkester pri vseh teh uspehih ni ustavil. Bistvo je še vedno ostalo tekmovati in ostati na vrhu. Leta 2001 se je orkester prijavil v najvišjo, koncertno skupino. V tej skupini je lahko nastopilo samo 11 najboljših svetovnih orkestrov, ki so jih izbrali na osnovi referenc in predhodnih uspehov. Orkester je ponovno vrhunsko koncertiral in s svojim programom potrdil visoko kvaliteto in moč. V letu 2003 je orkester sodeloval na veliki evroparadi v italijanskem mestu Gullianova in postal zmagovalec v paradnem programu. S tem je navdušil številno občinstvo in strokovno komisijo ter prejel pokal predsednika Italije, ki je bil pokrovitelj festivala.

Fotografija 7: Pihalni orkester v Gullianovi (Italija), leta 2003. Lastnik fotografije: Manja Gorinšek.

Ivan Gradišek je opozoril na to, da so »kriteriji na svetovnem prvenstvu zelo strogi. Ko se orkester prvič prijavi za neko skupino, mora poslati ploščo ali pa vsaj magnetofonski zapis za izvedbo nekaj del, na podlagi katerih mednarodna žirija ugotovi nivo in določi primerno skupino. Če ne ustreza prijavljeni skupini, ga odkloni, prav tako pa ga zavrne tudi v primeru, če skladba po lastni izbiri ne ustreza svetovni težavnostni lestvici« (Kokalj, Miklavc idr. 1992: 11).

Orkester navdušuje poslušalce doma in v tujini. Prepotoval je že velik del Evrope (od Italije, Nemčije, Češke, Francije, Anglije, Hrvaške do Nizozemske). Zaradi uspehov, ki jih je že nanizal, se tudi ponudbe širijo. Obetajo se gostovanja še po drugih deželah in s tem novi izzivi. Največje potrdilo je orkester dobil v letu 2002, ko je kot prvi amaterski orkester prejel častni znak svobode. Z njim je dobil potrditev, da spada v sam vrh slovenskega kulturnega dogajanja (Korez – Korenčan 2003: 63–64).

5.3 Delovanje orkestra

a) Odbor

Člani upravnega odbora so predsednik, tajnik, arhivar in statistik ter obveščevalec.

Predsednik mora poskrbeti za uspešno delovanje celotnega kolektiva in znati prisluhniti željam posameznika. Pred seboj mora imeti izdelan načrt za tekoče delo in načrtovati aktivnosti v prihodnosti. Pri tem sodeluje s *tajnikom*, ki je duša vsakega društva.

Arhivar je zadolžen za popis posameznikov na vajah in nastopih z vsemi potrebnimi podatki. Spremljati in zbirati mora časopisne in druge beležke, plakate in kritike.

Obveščevalec sproti sporoča, kdaj se je treba zbrati za nov pogreb in nastop. Poskrbeti mora, da zbere dovolj članov za kvaliteten nastop. Nov upravni odbor se izvoli na vsake 4 leta.

Zunanji člani upravnega odbora so županja, ravnatelj glasbene šole in predstavnik železarne.

Vzdrževanje za obstoj orkestra je zelo drago, zato sta kulturna rast in napredovanje zagotovljena le v tistih mestih, kjer so denarna sredstva zagotovljena (v večjih industrijskih centrih). Denar je potreben za nabavo instrumentov, uniform, notnega materiala, kopirnega papirja, notnih stojal, za oskrbovanje prostora, kjer se vadi, za udeleževanja na tekmovanjih idr. Veliko pripomorejo tudi posamezniki, krajani, ki dovolijo, da se jim od mesečnega osebnega dohodka odtrga prispevek za potrebe železarske godbe. Večje finančne zalogaje se išče prek sponzorjev in donatorjev.

Član nadzornega odbora je dirigent (po SSKJ: *kdor umetniško vodi, usmerja orkester, zbor*).

Jožko Herman pravi, »da mora imeti sodobni dirigent 3 osnovne komponente: prirojene pogoje (odličen posluš, občutek za ritem, zanesljiv spomin, sproščenost v gibih, smisel za organizacijo, občutek discipline, uravnotežen odnos do posameznika in kolektiva idr.),

tehnično izobrazbo (jasno in precizno ročno tehniko, podrobno in popolno poznanje vseh teoretičnih pravil glasbe, igranje vsaj enega orkestralnega instrumenta, natančno poznavanje različnih partitur idr.) in domiselno ustvarjalen duh. Njegovo delo je sestavljeno iz 3 stopenj: iz predhodne osebne priprave, dela z ansamblom in izvedbe« (Herman 1972: 65–67). Orkester je do sedaj vodilo pet dirigentov: Alojz Kostwein, Jožko Herman, Alojz Lipovnik, Ivan Gradišek in sedanji dirigent Srečko Kovačič.

b) Literatura za igranje

Za orkester je predvideno veliko raznolike literature – na eni strani obstajajo posebne knjižice (zbirka koračnic, žalostink in drugih skladb) za praznovanje, promenadne koncerte, svečanosti, pogrebe; drug del pa predstavljajo koncertne skladbe (tekmovalne, božične, slavnostne ipd.). Repertoar je torej odvisen od priložnosti izvajanja in od osebne izbire dirigenta. Med najpogostejšimi skladbami, med katerimi se nekatere preigrava še danes, se najdejo: Cavallera Rusticana, Orfej, Ohridska rapsodija, Figarova svatba, Espana, Slovenski ples št. 1 in 2, Florentinska, Traviata, Moonlight serenade ... Prvi, ki je začel skrbeti za arhiv skladb in ga vseskozi dopolnjeval, je bil Jožko Herman. Danes je v notnem arhivu spravljениh in dokumentiranih že nekaj 1.000 skladb, ki jih je orkester kadarkoli igral, nekatere od njih pa se igrajo še danes.

c) Vaje

Vaje orkestra načeloma potekajo dvakrat tedensko (ob ponedeljkih in petkih), ko pa se približuje koncert ali kakšno pomembno tekmovanje, je zahtevan obisk tudi še kakšen drug dan (po navadi ob nedeljah, ko je večina doma).

d) Nagrade

Gallusove značke (bronasta, srebrna, zlata) za člane, Gallusova plaketa, bronasta in srebrna medalja Bojana Adamiča, Listina Bojana Adamiča za izjemne dosežke, medalja za zasluge CISM, Vorančev spominek, Zlati lovorov venec, doprsni kip skladatelja Giusseppea Verdija, Red dela z zlatim vencem (s tem je orkester odlikoval predsednik Tito) ...

e) Zaščitna znaka orkestra sta temno modra barva in glasbena lira, v sredini katere je elektropeč za visoko legirana jekla.

f) Prapor

Ta je pravokotne oblike, temno modre barve, z zlatimi nitkami pa ima izvezan napis: Pihalni orkester železarjev Ravne 1902–1992. Pod napisom sta izvezana dva nageljna z barvnimi nitkami. Prvi prapor je pihalni orkester naročil ob 70-letnici obstoja, ob 90-letnici pa so naročili tega, ki ga imajo še danes. Orkester spremlja na tekmovanjih, tako v tujini kot doma, na revijah in koncertih. Nosi ga »prapoščak«, to je član godbe, ki je posebej določen za to nalogo (Šipek 2001: 54).

g) Uniforme

Najprej so v uniformah nastopili v prvih letih nastopanja, prve plašče pa so dobili leta 1954. Večji nakup (za okoli 60 godbenikov) so opravili leta 1964, potem spet čez osem let, saj so bile obleke mladim hitro prekratke, starim pa preozke. Sredi sedemdesetih so se prvič oblekli v znamenite rdeče hlače s svetlo modrimi suknjiči in zlatimi našitki, ki so jih nosili na paradah; poleg teh so imeli tudi žalne uniforme v temno modri barvi, slednje so oblekli, kadar so igrali na pogrebi in drugih manjših prireditvah. Leta 1997 so z novim glasbenim domom prišle tudi nove uniforme – tokrat s črnimi hlačami/krili in svetlo modrimi suknjiči z zlatimi našitki; za pogrebe so dobili suknjiče temnejše barve ter za mraz primerne plašče (Širnik, Oder idr. 2002: 21, 34).

h) Nastopi

Stalnica v orkestru so promenadni koncerti (prvomajske budnice, baklade), pustni karnevali, kulturne proslave, pogrebi, cerkvene procesije ter igranje na florjanovo (praznik gasilcev).

Orkester je bil do danes prisoten na raznih gostovanjih v drugih krajih in državah: udeležil se je tradicionalnih srečanj pihalnih orkestrov slovenskih železarn (to je bila priložnost, da so godbeniki predstavili svoj umetniški napredek in domačinom polepšali popoldne), zamejskih nastopov (pevska revija »Od Pliberka do Traberka«), tekmovanj Koste Abraševića (tu so nastopale amaterske skupine bivše Jugoslavije), festivala Revolucije in glasbe, srečanj v Trbonjah pri Dravogradu ter evropskih turnej v Srbijo, Dalmacijo, Španijo, Francijo, Italijo ...

Ravenčani so navajeni tudi tekmovati, zato v preteklosti ni šlo brez srečanj godb v obliki revij in udeležbe na svetovnem prvenstvu v mestu Kerkrade.

Fotografija 8: Budnica na Ivarčkem jezeru (Ravne na Koroškem), leta 1977. Lastnik fotografije: Rudi Blatnik.

i) Uradna imena pihalnega orkestra

Na spremembe imena orkestra so vplivali politični, gospodarski in družbeni dejavniki. Najprej je bilo ime orkestra enostavno, leta 1923 znano kot *Jeklarniška godba*. Ko se je vse skupaj razživelo in so se začeli vrstiti nastopi in tekmovanja, se je pojavilo ime *Godba jeklarniških uslužbencev Guštanj – Ravne* (1933). Že samo ime pove, da so bili takratni člani v večini delavci jeklarne Ravne. Ko se je leta 1948 v Guštanju ustanovilo Sindikalno kulturno-umetniško društvo "Prežihov Voranc", se je godba preimenovala v *Godbeno sekcijo SKUD "Prežihov Voranc" Guštanj*. Z zamenjavo imena društva, je čez deset let prišlo tudi do zamenjave imena godbe, in sicer do imena *Godba ravenških železarjev Ravne na Koroškem* (1958). V petdesetih letih je prišla v rabo nova terminologija – godbe so se preimenovala v orkester, kapelniki pa so postali dirigenti. Njihovo delovanje se je izpopolnilo, pričakovalo se je vedno več. Vse do leta 1997 se je orkester imenoval *Pihalni orkester ravenških železarjev*, dandanes pa je poznan pod imenom *Pihalni orkester železarjev Ravne* (Šipek 2001: 22–24).

j) Cilj

Glavna naloga orkestra je dvigati glasbeni okus poslušalcev, ne pa se mu podrežati. Kot pravi Božo Hudopisk: »smo skupina, ki rada igra za vas, saj je naše največje darilo vaš aplavz«

(2009: 29). Po drugi strani pa se je treba zavedati, da so godbeniki precej odvisni od železarne – in da bo njen upad povzročil tudi upad orkestra. Ob dolgoletnem delovanju igra pomembno vlogo tudi tradicijski vidik, saj se je ljubezen do glasbe v orkestru prenašala iz roda v rod. Med člani orkestra skozi razna obdobja zelo pogosto zasledimo iste priimke, saj so bili vsi člani ene družine.

5.4 Gradnja glasbenega doma

Takoj po vojni glasbeniki še niso imeli ustaljenega prostora za vadbo. Prvi glasbeni dom so na desnem bregu reke Meže ob pomoči železarne godbeniki z družinami zgradili leta 1951. Pozneje je vzniknila tudi ideja o postavitvi glasbenega paviljona na Čečovju, a je ostalo le pri besedah. Štiri desetletja kasneje je bil sanjski domek ob Meži le postavljen in nared za kvalitetno vadbo (Širnik, Oder idr. 2002: 22).

Do ideje, da je treba tedanji glasbeni dom zgraditi oz. poskrbeti za njegovo dozidavo, je prišel občni zbor pod predsedstvom Janeza Plohla že leta 1985. V letu 1987 je Projektantski biro Kograd izdelal izvedbeni projekt, spomladi 1990 pa je gradbeni odbor pod vodstvom Rudija Blatnika pričel graditi temelje. Tempo gradnje je bil počasen, saj sta med leti 1990–1994 zrasla le vmesni trakt in obod velike dvorane; zaradi slabega gospodarskega položaja od železarne ni bilo mogoče pričakovati finančne podpore. Godbeniki so se poskušali zorganizirati sami – pri kmetih, obrtnikih in podjetjih so zbrali nekaj sredstev, lesa in gradbenega materiala ter za silo preprečili propadanje zidov. Po mnogih naporih in pretečenem času se jim je vendarle nasmehnila sreča (pod vodstvom gradbenega odbora s predsednikom Francom Rusom so leta 1995 uspešno končali izgradnjo doma), in 10. okt. 1996 je bila v novi vadbeni dvorani že 1. vaja orkestra. Vadbena dvorana v novem glasbenem domu lahko sprejme do 150 godbenikov, pri čemer jim daje primeren akustični občutek in solidne pogoje za njihovo muziciranje. Dvorana je primerna tudi za snemanja različnih zvrsti glasbe in za glasbene koncerte. Poleg večje dvorane je še ena manjša (Hermanova dvorana), namenjena mladinskemu orkestru oz. sekcijskim vajam orkestra. Slovesno otvoritev so pripravili maja 1997, godbeniki pa so ob tej priložnosti dobili še nove uniforme (Rus 1997: brez strani).

6 KOROŠKA NAREČNA SKUPINA

Koroška slovenska narečja se govorijo na območju Vzhodnih Alp v 3 državah. V Avstriji se govorijo v Ziljski dolini od Šmohorja do okolice Beljaka, med Karavankami, Kamniško-Savinjskimi Alpami in slovensko narodno mejo do Dravograda; v Italiji v Kanalski dolini (okolica Trbiža); v Republiki Sloveniji v Zgornjesavski dolini (Rateče, Podkoren, Kranjska Gora), v Dravski dolini od Dravograda do Fale, na obeh straneh Drave (severna pobočja Pohorja, hribovje južno od sln.-avstrijske meje), v Mežiški in spodnji Mislinjski dolini. Koroška narečja se delijo na ziljsko, rožansko, obirsko, podjunsko, mežiško in remšniško (ES 1991: 287).

Vsem koroškim govorom so skupni vsi splošni južnoslovanski ter splošnoslovenski razvoji in inovacije, ki jih je oblikujoči se slovenski jezik izvedel, odkar so se naši predniki naselili v Alpah, na Krasu in Panoniji. Najpomembnejši koroški pojavi so: skrajšanje starega praslovanskega akuta in kasnejše podaljševanje; metateza likvid iz 8. stoletja, ki je v koroščini enaka kot v vsej južni slovanščini (*melti* > *mlěti*); prehod *d'* > *j* (*prěd'a* > *preja*); izenačitev praslovanskega trdega in mehkega polglasnika (*pъsъ* > *pəs*, *mъhъ* > *məh*), izenačitev praslovanskega *y* in *i* ter prehod v slovenski *i* (*ryba* > *riba*); depalatalizacija soglasnikov pred sprednjimi samoglasniki; naglasna premika *duša* > *dúša*, *zlâto* > *zlatô*; podaljšanje kratkih novih in skrajšanih starih akotov v nezadnjih besednih zlogih; razvoj zlogotvornega □ v *ou*; prehod *-ĭ* > *-y*; ohranitev *o*-jevske barve za praslovanski nosni *o*. Uveljavile pa so se tudi ožje slovenske inovacije: diftongizacija (12./13. stoletje) dolgega *jata* v *ie* in dolgega cirkumflektiranega *o* v *uo* ter kasneje v diftong *s* polglasnikom; dolgo ohranjena nazalnost obeh nosnikov; vokalizacija polglasnika v *e*-jevski refleks (*den*, *meh*, *meša*); pozno podaljševanje nezadnjih naglašanih kračin povzroči nastanek različnih odrazov za akutirane *jat*, *e* in *o*; lokalno koroški so še labiovelarizacija *a* v *o*; umični cirkumfleks in premik v tipu *babíca*; prehod *la* v *wa*; razvoj *lj* v *l*, *nj* v *j*; okrepitev zaimkov in prislovov s členico *še*: *šeti*, *štak*.

Medtem ko ziljsko, rožansko, obirsko in podjunsko narečje v Avstriji poznajo kvantitetna in tonemska nasprotja, je podjunsko, mežiško ter severnopohorsko-remšniško narečje ohranilo in posplošilo le visoko intonacijo – cirkumfleks (Zorko 2009: 14–15).

6.1 Samoglasniki

Koroška narečja imajo pretežno monofongično-difongični sistem dolgih samoglasnikov; izjeme so kranjskogorski govor, govori zahodnega dela rožanskega in govori mežiškega narečja v Črni z okolico. Najpogostejši sistem dolgih samoglasnikov v koroških narečjih je naslednji:

i:	u:	'ti:ca	'xu:d
i:ə	u:ə	g'ri:əx	'nu:əs
ɛ:	o:	'dɛ:tela	'mɔ:kə
e:	o:	+ ər	'te:le
	a:		'ko:sa
			'gare

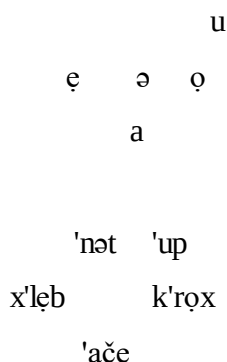
- i: in u: sta iz izhodiščnih i in u (v rožanskem narečju je i: tudi iz stalno dolgega ě, u: pa iz cirkumflektiranega o po monofongizaciji diftongov i:ə in u:ə)
- i:ə je nastal iz stalno dolgega ě in cirkumflektiranega e (sovpad refleksov), u:ə pa iz cirkumflektiranega o
- ɛ: je najpogostejše iz staroakutiranega ě in novoakutiranega -ɛ (po mlajšem oženju, tudi iz nosnika ɛ)
- o: je najpogostejše iz novoakutiranega -o (včasih, po mlajšem oženju, tudi iz nosnika ɔ)
- e: je najpogostejše iz cirkumflektiranega ə in novoakutiranega ə- ter nosnika ɛ
- o: je najpogostejše iz nosnika ɔ, v podjunskem in severnopohorskem narečju pa iz a
- a: se je razvil iz prvotnega a, v podjunskem narečju pa iz cirkumflektiranega ə in novoakutiranega ə- ter po denazalizaciji v nekaterih govorih iz nosnika ɛ
- ər je nastal iz ar in er

Polglasnik stoji ob vsakem r, ki ni ob samoglasniku, toda tak polglasnik se ne zapisuje. Slišimo ga samo ob izgovoru besede. Tak polglasnik se zapisuje le pred končnim r. Polglasnik je vedno kratek, le zveza ə + r, pisana z r, je dolga. Pojavlja se v sklopu dveh soglasnikov: zvočnik + zvočnik ('məne, d'rəwo, č'rəwo); nezvočnik + nezvočnik ('təbe, zəd); nezvočnik + zvočnik in obratno ('səno, 'zəmla, 'məš).

Na splošno je koroški vokalizem zelo zapleten, saj so se nekateri staro- in novoakutirani samoglasniki podaljšali predčasno, sovpadli z različnimi prej dolgimi samoglasniki ali pa

obdržali posebno kvaliteto. V zahodnih zilijskih govorih se pogosto govorita rastoča diftonga ea/oa (□e/ya) predvsem za naknadno poudarjena e/o, v delu podjunskih in podjunsko mežiških govorov pa diftonga □a/ia: (ja/ja:) in ya/ya: (wa/wa:). Težave povzročajo tudi naglasne analogije, ki jih je včasih težko razmejiti od pravih naglasnih premikov (Smole 2004: 21).

a) Sistem kratkih samoglasnikov

Kratki u je nastal iz dolgega u, kratkega u in naglasnega premika ū.

Kratki e je nastal iz cirkumflektiranega kratkega e (ë), naglasnega premika ē in kratkega e (□).

Kratki o je nastal iz naglasnega premika o in cirkumflektiranega kratkega u (ü).

Kratki a je nastal iz cirkumflektiranega kratkega o in ə (ö, □) ter iz naglasnega premika e.

Polglasnik je nastal iz naglasnega premika e, iz i in o (Sibečnik 1982: 18).

Kratki nosniki (naglašeni in nenaglašeni) so se povsod denazalizirali. Pri prvotno kratkonaglašanih samoglasnikih so znani pojavi akanja v jugovzhodnih zilijskih govorih, ejevskega akanja v rožanskem narečju ter delne redukcije i in u > ə v zilijskih in zahodnih rožanskih govorih. V vzhodnih koroških narečjih se lahko kratko naglašeni samoglasniki v zadnjih besednih zlogih podaljšujejo (Smole 2004: 21).

6.2 Soglasniki

Večina koroških narečij pozna *švapanje* – v mežiškem govoru je pojav znan le za samoglasniki in *ər* (p'ra:wa 'prala', u'mərwa). V se pred samoglasniki izgovarja dvoustnično, najpogosteje nezaokroženo (w) – v mežiščini se pred sprednjimi samoglasniki izgovarja v. V vseh narečjih, najpogosteje pa v ziljskem, je *rinezem* (*naprenči, srenča, venč*). Jezičkov r poznajo predvsem v rožanskem, obirskem in severnopohorskem narečju. Palatalni l (ĺ) je ohranjen v kranjskogorskem, ziljskem in rateškem govoru, drugod je otrdel v srednji l. Palatalni n (ń) je ohranjen v ziljskem in rožanskem narečju ter v severnih podjunskih govorih, drugod je prešel v nosnjeni j (□) ali j. Koroška narečja poznajo tudi prehod skupin -vi-, -li- in -gli- > j ('ke:jko, p'ra:jla, d'ru:jga). Prislovom -j ne pridajajo (*zgoda, zjutra*). Do *narečne palatalizacije* prihaja v ziljskem narečju s kranjskogorskim govorom, rožanskem in obirskem. Spremembe velarov k > q in g > h poznajo rožansko, obirsko in deloma podjunsko narečje. H je v nekaterih rožanskih govorih protetični glas, drugod je to praviloma ɣ (Smole 2004: 22).

6.3 Oblikoslovje in besedotvorje

V ednini so večinoma ohranjeni vsi trije spoli. Dvojina je razmeroma dobro ohranjena. Kazalni zaimek *ta* se znotraj koroških narečij razlikuje: v ziljskem narečju se glasi *toti*, v severnopohorskem *təti*, v rožanskem in obirskem *te*, v podjunskem *šta* in v mežiškem *šəti* (pri slednjem gre za pogost koroški pojav, za t. i. *štekanje*). Povsod poznajo končnico -e za im. ed. sr. sp. dol. obl. prid. (*dobre mäsö*). Pogosta je feminizacija samostalnikov srednjega spola v množini ter oblikoslovni in leksikalni arhaizmi (*uəgrəd* 'pomlad', *brátər*). Vzhodna koroška narečja poznajo kratek, zahodna pa dolg nedoločnik (Smole 2004: 22).

V pridevniški sklanjatvi ima moški in srednji edninski rodilnik končnico -iga: 'wa:xkiga, 'dɛ:wa. Za srednji spol je ohranjena kontrahirana stara določna oblika: 'lope maso, š'to:ke 'dɛ:wo. Glagol ima le priponsko spregatev, zato tudi oblike 'bote, 'wi:əte, g'rɛ:te, 'do:te. Ob spreminjanju glagolskih oblik se pri glagolih z nedoločniško pripono -ni- in sedanjiško -ne- pojavlja pripona -na- v deležniku na -l: d'vi:gno d'vi:gnaɰa d'vi:gnaɰi. Posebnost so naglasne razlike kot posledica, ali mladega naglasnega umika ali pa so akutirani samoglasniki v trizložnicah ostali kratki. Ta pojav je značilen za nedoločnik in za deležnik na -l v množini: 'rəçt: 're:čem 'rəçi 'rɛ:ko 're:kwa 'rəkli; wm'rət: wm'rɪjem wm'rə; 'pət: 'pijem 'pij 'pi:ɣ ipd.

Med prislovi najdemo največ okamenin; ohranjene so arhaične končnice, kazalni zaimki, stari leksemi; prihaja do štekanja in izgube deiktičnega -j na koncu prislova: š'to, š'tole, š'tam, š'tək; z'go.ra, s'po.da, 'gəra, ko'da: (Potočnik 2001: 10).

6.4 Kako brati govorjeno besedilo?

Jezik zapisanih zgodb je »mežiščina, ki spada v koroško narečno bazo. Mežiško narečje se govori v dolinah rek Meže in Mislinje. Na vzhodu meji na koroško severnopohorsko, pri Mislinji in Doliču na štajersko pohorsko, na jugu pa na zgornje- in srednjesavinjsko narečje. To narečje je izgubilo razliko med nizko in visoko, torej med akutirano in cirkumflektirano intonacijo, besedna intonacija je padajoča, ohranja pa se pojoča stavčna melodija« (Zorko 1993: 108).

Na Ravnah na Koroškem domačini ohranjajo temeljni koroški glasovni sestav, slišati pa je tudi nadnarečni jezik, saj se je prebivalstvo v 20. stoletju zelo mešalo. Po letu 1945 so se v mežiškem rudniku in ravenski železarni zaradi boljših pogojev začeli zaposlovati ljudje iz drugih republik. Nekaj časa so prihajali na Šolski center dijaki iz Bosne, da so se izučili za metalurške poklice. Večina se je pozneje vrnila v matične tovarne, nekaj pa jih je ostalo na Koroškem (Zorko 2009: 17).

Pri samem zapisu sem si pomagala z napotki prof. slovenščine, ge. Bojane Verdinek, ki jih je strnila v knjigi *Lesene cikle: Besedila so zapisana z znaki, ki jih uporabljamo v knjižni pisavi; ker pa gre za zapis govorjenih besedil, pri katerih je upoštevan govor posameznih govorcev, je znanim črkam dodan znak za polglasnik (ə), in sicer za zapis glasu, ki je nastal kot posledica redukcije glasov, in za zapis koroških dvoglasnikov iə (mli:əko) in uə (mu:əst). V koroških govorih je zlogotvorni r zapisan kot v knjižnem jeziku: smrt, vrt, krt; izgovarja se s polglasnikom pred seboj. Soglasnike v začetku in sredi besed pišemo, kakor jih slišimo, za izglasje pa velja upoštevati, da glasove tudi v knjižni slovenščini ne izgovarjamo vedno po črki in zato prilikovanja ne upoštevamo. Zlogotvorna l in n (rezultat moderne vokalne redukcije – MVR) sta zapisana brez polglasnika: učitl, edn. S črko v se zapisuje tudi razasti w kot odraz za v in za l po švapanju. S črko u se zapisujeta -v/-l v izglasju (dau) ali v zaprtem zlogu (zraun). Prilikovanje ni upoštevano, zato so besede zapisane kot v knjižnem jeziku: torej mož, glasba, dež, pred (2002: 16–18).*

Mežiški govor pozna le jakostni naglas. V primeru, da je pripovedovalec določeno besedo naglasil drugače kot je v knjižnem jeziku, sem to zapisala z naglasnimi znamenji: ostrivcem, krativcem in strešico.

Spominske pripovedi so na vseh ravninah jezika zapisane tako, kot so jih muzikantje pripovedovali. Držala sem se pripovedovalčevega nizanja besed, torej skladnje in besedišča z njihovimi oblikami vred (leksika, morfologija). Ker so pripovedi zapis prostega govorjenja, se v njih kažejo lastnosti govorjenega besedila. Pozoren bralec lahko iz besedila sam prepozna, kdaj je pripoved dopolnjena z gibi.

V pripovedih se pojavljajo tudi prevzete in narečne besede – te sem zaradi nejasnosti in lažjega razumevanja pojasnila v slovarčku besed. Obravnavani so germanizmi, narečne koroške besede, srbohrvatizmi, globalizmi ter nekatere zaznamovane besede.

Večina pripovedi je zapisana v koroškem narečju, del pa tudi v štajerskem, od koder prihaja dirigent. Te pripovedi sem označila. Nekoliko se razlikujejo od drugih, v izbiri besedišča (npr. *švrkavec*, *pubec*, *šajtrav*) in na oblikoslovni ravni. Takoj je opaziti zapis osebnega zaimka z *jaz* in ne z *jəz*, kot v kor. narečju; štekanja (namesto štak se uporablja *tak* in namesto kazalnega zaimka šəti *toti*) in švapanja ni. Tudi govorna melodija je drugačna.

7.1 Strokovne in infrastrukturne možnosti za obstoj orkestra

7.1.1 Glasba kot poklic (življenjske poti)

1. Po stopnicah sredne glasbene v Mariboru

Po končani nižji sn hoto bät strúgar. Ata me je vprašo, če bi kaj drugja, pa sn reko ne, drejar bom. Prvi dve leti je biu osnovni program – glih taj smo selili stružance u novo industrijsko cono. Počitanc ni blo, poleti smo mogli štrihat ponke za osnovni program. Po končanem drugem letniku so se pa muzikanti spravhali, da me dajo v sredno glasbeno v Maribor. Ata je reko: šou boš v Maribor, če boš sprejet. Jaz sn biu pa skeptičen – ata je sam delo, mama ni hodva na šiht in tud njegova mama je meva bore malo penzijo. Eh, je reko, bo ž nekot. In kje je tata šola? Herman mi je reko: ko boš s postaje prašo gər, pojt kər naravnost po tästi ulici in boš vido eno tako rdečo cerku, ki ma dva turna, in pri levem vhodu je glasbena šola. Jaz se nasledni dan usedem na cug, pripelam v Maribor in najdem glasbeno šolo. Grem gər po štengah, v prvem nadstropjo piše pisarna in stopim najprej do tajnice. Kdo pa ste vi? Sn ji povedo, da sn prašo s Koróške, in da se bi mogo danəs tu javit na sprejemni izpit. Čeprav so bli ž mimo, so me vseeno sprejeli. Hišnik mi praji: tam se mavo oigravite, bojo kər prašli. In pride komisija – Lorbek, dirigent 1. partizanske pleh muzke, Lajevic, kasneje moj razrednik, in Kresinc, kasneje mentor moje zaklučne naloge. Pa vprašajo: a mate kakšne note? Ne, noben mi nač ni omeno. Se spogledajo in mi prinesejo note: Kitzel, 1. del. Poslušate, sn pa ja Bruna ceuga in Kitzla prvega že u nižji glasbeni prešpilo. So rækli, kdo je biu vaš profesor? En šuštar, Mravljak. Ka s pa nazadne špilo? Ja, Ganbarro. Je reko, to je pa ja že za prvi letnik sredne. Če jo mate, mi pa tasto pərnəste, pa bom kaj tam vən zašpilo. Zbrau sn si peto vajo in jo odšpilo z vso dinamiko. Gradišek, vi ste pa ja za drugi letnik sredne. Ja, saj, če nimate kaj proti, bi pa kər biu. A na žalost drugi predmeti niso štimali, saj sn hodo v industrijsko šolo. In tək sn u prvem letniku pristau. Šola je že kmalu ustanovila simfonični orkestər, kjer sn najprej igrau drugi klarinet, Ajdič pa prvega. In ta se nikakor ni znajdo, ni znau pauz štet, nač. Dirigent najo je zamenjo. Tam sn biu predsednik mladine, predstavnik sveta šole.

Ivan Gradišek, 70 let, Na Šancah

2. Muzika je bva moja lubica

Po končanem šolanju nisl hoto jət na akademijo. Do nove štipendije na občini nisl mogo prət, če bi šou kam drugam, bi pa mogo vračat še staro. Ati je doma reko, da bomo ž nekot, če bo treba jət še u Ljubljano. Sam sn biu pa proti: ne, ti si pas zategno, kadit si zarad mene ero, za sabo maš še dva otroka, ki ju je treba šolat, mamō vzdrževat. Sn reko: ne, jəz bom šou v službo. In na tət način sn bratoma pomagu, sam pa ostau pri tej lubi sredni šoli. Eno leto sn učiu na šoli, Mravlaku sn stou spodneso, 27. julija 1962 pa šou v vojsko u Banjeluko. Vojsko sn odbrenkau, pridem nazaj, se javim Petruno. Morəm poudarit, da takrat še ni bvo təstga zákona, da so te mərli nazaj uzet, če si šou k vojakom. Ker nisi po svoji volji prekino, ampak si pač məro jət. Pridem torej k takratšnemo ravnatlo in mu rečem: glejte, jəz sn prəšo zdaj z vojske in bi rad šou z decembrom nazaj na šiht. Pa reče: veš, nevəm kək bo, təto delovno mesto je zdaj zasedeno. Mravljak zdaj tam uči, pa Arnoldov Pavli, Krautberger in Šteharikov Peter. Sn reko, dobro, pol pa nəč. Jəz vəs poklapan pridem domo, pa ni bvo dougo, ko na vratih en možakar pozvoni, je biu pa ravnatəl iz Slovenj Gradca. A bi prəšli k nam u Slovenj Gradec učit? Sn reko, ja, pa bom. Tu v Gočtano zgleda zame ni placa. Je reko, pol pa prite nasledən tedn, se mo pa zmenli. Grem jəz na vajo, pa reče Herman: o, kək fajna, da si prəšo. Sn reko ja, samo se bom posloviu. Službe što ni za mene, grem pa u Slovenj Gradec. Tam je tud pleh muzika, bom pa tam. Herman pa u luft, tákrat je biu predsednik upravnega odbora šole: kək to, to ne morəš. In kmalu za tem sn dobo odločbo. Začeu sn učit, ene tri mesce, in februarja pətənšestdesetəga leta sn že biu nastavlən za ravnatla. Petrun je šou redno v penziji, in tək sn biu prvi ravnatəl, ki je biu vsəh šest dni v tednu domá in je lahk mavo reda naredo. Poskrbeu sn za povezavo glasbene šole z godbo. Vsi predhodniki so bli bol honorarni. Taj me je Herman, kot študiranəga muzikanta, za namestnika/pomočnika postavu. Pol je biu Lipovnik dirigent in sn še pri njəmo biu. In po sili razmer sn takrat, ko je Lipovnik šou v penzijo, sprejeu vodenje te muzke, dokler drugega ne najdejo. Vmes sta bla dva neuspešna razpisa, in kər naenkrat me je takratni predsednik, mislim da Brec, poklicau, da se začne z vajami. Sn reko: ja, bom pa prəš. Jəz pridem dوتا, enih par mandəlcou je tam stavo, vsi me tək čudno gledajo. Pol pa kər naenkrat prideta ena dva odbornika in Srečko Kovačič tja. Pa reče: Ivan, daj mi prosim iz arhiva təto pa təto. Jəz mo dam, kar je meu namen študirat. Sn si prišo gər, da je nou dirigent. Vse skop postajim na pult in sn šou. Tək sn končau s svojo največjo ljubeznijo u svojem življenju. In to ne zarad tega, ker nisl biu več dirigent, ampak zarad tega, ker so to vsi prej vedli ko pa jəz. To se mi ni zdelo pošteno. Šou sn domo, se med pótjo zjoko in si reko – tək, s pleh muzko sn jəz končau. In vedno, ko so me še vabli nazaj, sn reko ne. Klub vsəmu sn meu Srečkona rad, biu sn veseu, da so ga našli, saj nam je ž prej

pomago špilat, on ni biu nač krii. A pristop ni biu pravi, enkrat se je že zgodlo, drugič je blo pa preveč. Doma sn ženi reku: oproščam se ti, da sn te varu celo življenje, odkar sma bla poročena, in to z eno lubico, to je bla muzka, ki me je konac konceu najbol razočarala. Takrat je biu to zame precejšen udarac – a to je danes oproščeno in pozableno. Kljub vsəmu, v življenju ni vse tək črno, kot se ti zdi prvi trenutek, ko to doživiš.

Ivan Gradišek, 70 let, Na Šancah

3. Že več kot petdesət let prehojene glasbene poti

Po koncu nižje glasbene se je moja pot nadaljevala s sprejemnim izpitom v Mariboru. Bla je želja staršeu, predusəm očeta, da nadaljujem glasbeno smēr. S tem se je začela tudi moja poklicna pot in končala srednja glasbena šola na klarinetu. Se je pa vmes tud marsikaj dogajalo, potrebno je bilo dobiti kakšen nov inštrument. Med počitnicam smo si z igranjem v partijah in po drugih državah, sam konkretno u Švici, služili denar. Biu sn ponosən, da sem lahko z novim inštrumentom uspešno zaokrožil šolanje z diplomo. Devetinšestdesetaga leta sem dobiu službo na Ravnah, začelo se je poučevanje na glasbeni šoli, kjer so bili pogoji zelo slabi. Šola je bila ustanovljena leta šestinpetdesət. Prvi ravnatelj je biu gospod Petrun. Srednja izobrazba je bila premalo, zato smo šolanje, skupaj z gospodom Lipovnikom, nadaljevali v Ljubljani na Akademiji. V tem času se je orkester širo, prišlo je tudi do zamenjave dirigentou. Priznani dirigent Jožko Herman, vojaški dirigent, je biu dolgo časa po vojni naša prva violina in je z nami doseglo veliko stvari. Po njegovem odhodu je z dirigentstvom nadaljeval, to je bila tudi njegova želja, Lojze Lipovnik, uspešen pedagog, pozaunist. Orkester, glasbeniki, šola se je uspešno razvijala. Največji vzpon je orkester doseglo z igranjem na svetounih prvenstvih. Moj oseben prispevek je biu šestkrat zlato, enkrat srebrna. Moram povedat, da sn prvič sodelovau na svetounem prvenstvu leta sedəndesət z maribórskim orkestrom, s katerim smo dosegli zelo visoko število točk. Spomniəm se, igrali smo »Ero z onega sveta« od Gotovca. To so bili uspehi, z ravənskimi in mariborskimi orkestrom. Se pa stvari tudi spreminjajo, leta triindevetdesət je prišlo do ene nenapovedane zadeve, bolezen dirigenta Lojzeta Lipovnika je obrnila situacijo. Nepričakovano se je mogo upokojit, pustit orkester. Treba je bilo zapunit zadeve, tisti čas je Ivan Gradišek, pedagog na glasbeni šoli, sprejeu orkester, sam sn biu pa zadoužen, da vodim glasbeno šolo. To je trajalo nekaj časa, saj je biu v orkestro dogovor, da se poišče ena bol uspešna moč za nadaljevanje. In tako smo na odboro sprejeli sklėp, da postane dirigent mariborski glasbenik, solist, klarinetist Srečko Kovačič. Moje delo na šoli se je nadaljevalo, od prvega septembra trindevetdesət in še danes sn ravnatelj glasbene šole, s petimi oddelki, s petimi občinami. Moram se pohvalit, da je u tem

obdobju šola uspešno rastle, danes imamo zaposlenih petintrideset pedagogov, tristo petdeset otrok v petih občinah. Šola je povezana z vrsto izvrstnih orkestru, ki spadajo v sam slovenski vrh – to so predusm pihalni orkestər, toukalni, harmonikarski orkestər, zadne čase tudi zelo uspešn godalni orkestər in kitarski ansambel. Stvari se odvijajo uspešno in upam, da se bo to nadaljevalo tudi naprèj. Na sploh sem pri orkestru dolgoletni član, igram že čez petdeset let. Najprej se je začelo s tretjim klarinetom, nato drugim, prvim in solistom. Moj pristanek v zadnih letih pa je na bas klarinetu. To je inštrument, ki se potrebuje pri vrhunskih izvedbah, inštrumentacijah orkestra. Glasbo sem preneseu tudi na mojo družino, hčirko, katera je uspešno končala glasbeno šolo na flauti. Interesantno je bilo, da sem hčirko, vnuka in vnukico poučevau sam, razvijau njihove glasbene sposobnosti. Tradicija naše družine Pogorevčnik se torej uspešno nadaljuje.

Avgust Pogorevčnik, 64 let, Javornik

4. Glasbena pot dirigenta pihalnega orkestra in ravnateljja glasbene šole, g. Lipovnika

Oče mi je uməro, ko sn biu dvanajst let star, z mamu sma se pa preselila na Ravne. V šolo sn hodo skupi s Stankom Arnoldom, poznanim trobentačem, celo skup sma sedela v klopi. Ko smo se začeli pogovarjat, sn zvedo, da igra trobento in da na Ravnah obstaja godba. Potem je biu navdih še en drugi sošoləc, Oblakov Toni, ki je pri godbi že igrau. Včasih je prišo v šolo kər v uniformi in prej od pouka šou. To se mi je čudno nobel zdelo. Čez neki cajta pa mi je Stanko reko, naj pridem z njim, da mi pokaže trobento. To sn tud doma mami povedo, da sn tam biu, trobento vido in da je možno tud u glasbeno šolo it. In pol se je mama zmenla z očetom njegovim, ki je biu takrat predsednik godbe. In je reko, pridi tud ti, pa boš dobo inštrument. Želo sn si trobente, pa je reko, da trobente žau nimajo, da pa bom dobo en drug inštrument. In z mamu sma šla, spomnim se, da je biu četrtrek, u glasbeni dom. Tam so meli en mali tenorček, ki se mo je rəklo alt horn, in so tistəga mi dali. Biu je tudi Petrač Janko tam, ta je zdaj že pokojni, in gospod Arnold, oče od Stankota. Počasi sn tud trobento začeu igrat, meu sn vesele in se narodne pesmi kər sam naučiu. Najprej me je učiu Petrač Janko, potem pa me je z novim šolskim letom prevzeu gospod Arnold, ko je učiu vse trobilce. Blo nas je šest, sedəm fantou. In lahk bi reko, da sma bla s Stankom najbolša kolega, skoz skupaj, tud šlo nama je dobro in njegov oče je začeu študirat, da bi šla na sredno glasbeno. Potem so to uredili, povezali so se preko dirigenta Hermana in Mariborčana, profesorja in skladatelja Draga Lorbeka, s kirm sta bila skupaj v vojaški šoli. Po enem letu učenja sn prišo tudi h godbi, kjer sn igrau tenor. In ker sn biu naudušen, da bi šou naprej v sredno glasbeno, so rəkli, da tenorja pa ne morəm študirat, ker tega inštrumenta ne učijo. Lahk pa trobento al pa pozauno. Torej je blo treba prešaltat in po priporočilih sn se odločo za pozauno. Je biu pa

problem, ker na Ravnah ni blo nobenega, ki bi me pozaune naučiu. V sedmem in osmem razredo sn se tako mogo vozit enkrat na teden v Maribór, kot pripravnik sredne glasbene, vózo pa se je tud Stanko. Po končani osnovni šoli sma torej s Stankom v Mariboru skupaj stanovala, kot brata. Po koncu sredne šole, kjer je biu moj glauni predmet pozauna in sn obiskovau tud dirigiranje, klavir in se učiu kontrabas, sn odšeu na Akademijo in jo po štirih letih z odliko tudi končau. Spet sn prišeu na Ravne domou, vmes sn eno leto sicar biu učitel klavirja v Slovenskih Konjicah, se zapôslu na glasbeni šoli in v okviru zmožnosti sodelovau na sredni in akademiji. Štirinsedandesetaga sem postau ravnatel glasbene šole, kasneje pa tudi dirigent. Veselilo me je, saj sn se zanimau za vse inštrumente, hodo sn tudi na inštrumentacijo in aranžiranje. Spoznau sn vse, od pihal, trobil do toukal. Pred tem sn biu ž sedam, osam let namestnik gospoda Hermana. Dirigiro sn promenadne koncerte in take stvari. Po prviem tekmovanju v Holandiji, leta osensedeset, je biu gospod Herman že okol pätensedeset liat star in se je odločo, da bo stvar zaklučo. In potem sn jaz avtomatično, kot njegou namestnik, prevzeu orkestär. To je pripoved o tem, kako sn prišo na to honorarno, ljubitelško delouno mesto.

Lojz Lipovnik, 63 let, Čečovje

5. Rekli so, da sem za glasbeno šolo premali

Zgodilo se, da se je ata odločo za selitev v Maribor. Da bota lahk poba hodla u glasbeno šolo. Zanimivo je to, da je bila lastnice te stare hiše, ki smo jo mi kasneje odkupli, iz Preval. Zarad muzike smo se vrnali nazaj. Prej sem biu kmečki samouk, v Mariboru pa se je začela prava glasbena zgodba. Naj izpostavim, da takrat ni bilo običajno, da bi že pri desetih letih pihala, trobila igrali. Tista meja je bila nekak štirinajst let, to je bla pripraunica za srednjo glasbeno šolo, zelo krajša kot danes. Spomnem se, da sma se z očetom še iz Polčan peljala na tisti kvazi sprejemni izpit. Ne bom nikol pozabu, kak je on mene spraševau, koloko križou ma e-dur, koloko križou ma fis-dur, pa take finte. Po navadi sem sam neki zapeu al pa zaploskau. In se je smatralo, da sem čisti začetnik. Pol je še oče reku, a poslušali ga pa ne boste nič? Pa še rekli so, da sem premali. Očetu je blo že dovol – glejte, on igrau bo, zdaj pa, če ga boste vi u šolo vzeli al pa ne. A ni bolši, da se pri vas nauči tak kot je treba. Naredit sem mogu še neki zdraustveni pregled, kjer so potrdili, da sem dovol velik in močen. In pol je le blo ok. Tako sem jaz začeu u šolo hódit, imeu me je ravno tisti profesor, ki je govoru, da sem še premali. A devet let kasneje sem začeu namesto njega v operi igrat. V osnovni šoli sem hodu pet let v isti razred, saj se je rablo samo dva razreda. Zgodlo se je, da sem v času nižje glasbene šole preigrau vse to, kar so oni v srednji. S tem sem meu veliko rezervo, zalogo. Ko smo se preselili v Maribor, sem se priklučo mladinski godbi na Teznem, kateri je bila patron tovarna

avtomobilu. V njej so bili fantje iz cele Slovenije, ki so se u tisti industrijski šoli učili. Bla je ena najbolj perspektivnih godb v Mariboru. Z letom enainšestdeset pa sem po spletu okoliščin postal tudi njihov dirigent. Funkcijo vodje sem opravljal že prej, v ansamblu, plesnem orkestru. Oče je me torej pral, ko je rekel, da naj igram. Po končani srednji šoli, sem se zaposlil v gledališču in potem ob delu tudi študiral. Praktično sem v operi začel igrati že pri devetnajstih, istočasno sem postal tudi prvi klarinetist, na kateri poziciji sem še danes.

Srečko Kovačič, 60 let, Maribor (štajersko narečje)

6. Kako je prišlo do stika z ravensko godbo?

To je ena čudovita zgodba. Jaz sem končal nižjo glasbeno šolo leta petinšestdeset in začel s sredno. Tam so že bili, eno leto pred mano Stanko Arnold, Lojze Lipovnik, Gusti Pogorevčnik, v moj klas pa je prišel Marjan Golob. To je bila cela generacija vrstnikov. Marjan me je že prvo leto pogovoril, da sem šel na Ravne, kjer je dirigiral gospod Herman. Tako sem na božičnem koncertu že igral zraven. Torej je moje sodelovanje z ravensko muziko iz leta petinšestdeset. Tako se je dogajalo, da sem prihajal vedno gor, kadar so bili tekmovanja, marširal sem na budnicah. Težko bi rekel, da se je zgodilo kak veliki dogodek, ne da bi jaz bil zraven. V času ko je zbolel kolega Lojze, me je domov poklical Pep Grabner in sporočil, da imajo probleme, da se išče novega dirigenta. Če poznam koga, pa tak naprej. Sem rekel, bom malo povprašal. A ti pa ne bi? Jaz res ne morem. Čez štirinajst dni pa spet. In zakaj se je spomnil glavi na mene? Ko smo šli na tekmovanje v Holandijo, smo namreč skupine vežbali. Sam sem pripravil klarinetiste in saksofoniste. So pa dobili občutek, da bi lahko jaz znal voditi celoto. Enkrat sem ga pa vprašal: ja kaj pa vadite? Jaj, dobimo se, pol pa eden reče tri, štiri marše, zašpilamo par koračnic in gremo domov. To je pa res nemogoče, sem rekel, bom jaz enkrat prišel u Ravne, pa se bomo malo pomenili, kaj bi naredili in to stvar rešili. Pridem jaz en petek gor, pa nobenega ni bilo, vsi so bili noter. Oni so jih nasrli in rekli: novi dirigent pride. To so vsi noter sedeli, jaz pa sploh nisem rekel, da bom dirigent. Taj pa smo naredili probo. Sem si mislil: taka kvaliteta in število, to pa res ne more samo koračnice igrati. igrali smo tisto, kar je bilo na pulto, sam sem jih usmerjal. Pol smo šli še na Rimski vrelc debatiral in so me pregovarjali. Kmalu se bi bilo treba tudi na slovensko tekmovanje prijaviti. Pa sem rekel eno neumnost: veste, tak se zmenimo. Mi bomo iskali dirigenta, vi tekmovanje prijavite, ker to pa res ne smete izpustiti, jaz bom pa ta čas hodil gor. Ko pa najdemo dirigenta, bo pa oni naprej delali. In še zdaj niso drugiga poiskali. Tu sem že od leta trindevetdeset. Naj zaupam še nekaj. Če bi me kdorkoli vprašal, katero muziko bi si izbral, bi sigurno rekel Ravne. Na ta kraj sem bil navezan že zaradi prijateljev, s Stankom smo igrali skup v ansamblu, tudi kake neumnosti

smo počeli. Tu mi je blo tak, kot da grem domov. Danes vodim obe muzki, tu in v Mariboru. Če bi na primer njih pustil, oni verjetno ne bi več igrali. Druga stvar je pa ta, da tukaj nihče ni ovira za tam, oni so pa ponosni, da jaz dirigiram u Ravnah in navijajo za nas. Cela zgodba je simpatična in čustvena. Za mene to ni blo nikdar biznis pa posu – to, kar mi lahko dajo, vzamem in ne debatiram. Ta muzka mi je strast, zadovolstvo in čas.

Srečko Kovačič, 60 let, Maribor (štajersko narečje)

7. Bla sn med prvimi ženskami, ki so prěšle k pleh muziki

Po treh letih glasbene je bvo treba k muziki præt, saj prvih dveh žensk zarad študija pogosto ni bvo več na vaje. In začel na pogrebih špilat – to je bva tud ena grozna izkušna zame, saj kot otrok nisi navajen, niti na pogrebe hodit ne. Pol pa tam gledaš une ljudi, ki se jokajo, sploh je težko, če si koga poznau. Torej, h godbi sn prěšva okol leta 1973, takrat sta bli z mano še Danica in Anka, prěšva pa je tud Šteharikova Ljubica, ki je igrava zvončke. Nasploh, kar se tiče žensk v godbi, nismo ble mi prve v Sloveniji, med prvimi pa. Spomnem se, da je že na Jesenicah igrava ena gospa – takrat so bva namreč tradicionalna srečanja železarskih godb (Štore, Jesenice, Ravne). Zanimivo je bvo, da sn, stara dvanajst let, prěšva med same moške. Neki je bvo tud mojih vrstnikov, ostali so se pa očetovsko do mene obnašali. Včasih vem, da ko smo šli na kake koncerte in se kje ostajli, so me spraševali, a boš sok, čokolado. Vsi so bli tak pokroviteljski, zaščitniški do mene. Sn meva pa tud srečo al pa smolo, da sn meva očeta v orkestro, saj bi dergač lahk, na primer pri petnajstih, tud še kake druge stvari izkusva. On je zmeri ahto, kje sn, ka delam, s kom sn. So se pa v godbi spletale tud razno razne simpatije, ljubezni, ene so se kasnej razvile v zakonsko zvezo.

Anita Zadravec, 51 let, Zelen Breg

8. Generacije se menjajo in na žalost včasih pogrešaš tæsta prijateljstva, druženja

Moja služba sovpada z muziko, zato rada spremlam svoje učenke, hodim na koncerte prevalške godbe, mežiške. Učenke rade vidijo, če pridem, med sabo šepetajo: glej, ko je učitelca prěšva. Fajn se mi zdi, ker ma vsak rad, da je velko publike, ki te sprejme. Toda, ko greš enkrat študirat, ni več tæstega cajta za muziko. Včasih, ko v petek domo prideš, se ti odkrito povedano, lubi ne al pa greš rajši mavo væn, da se sprostiš. In se na določene trenutke zgodi, da zgubiš stik z vsem. Če en cajt ne greš, je težko pol nazaj jæt. Tud sama sn to izkusva, vmes še zanosva, in če ne bi bva v taki službi, je vprašanje, če bi še igrava. Ogromno flautistk je takrat, ko so šle študirat in si ustvarle družino, prenehale bit članice. Če sta oba, par, pri godbi, se po navadi tud vračata nazaj. V glaunem, če nisi velko prisoten pri godbi in nimaš z njo nekih osebnih stikou, se tam enostauno ne najdeš več. Mæn se je zgodvo, da unih, ko so

ble starejše, ker naenkrat ni bvo več, jaz pa sn ostava sama, v bistvo s svojimi učenkami. Z njimi pač še vedno, ne glede na to, da se trudiš prenehat met učiteljsko-učenkin odnos, to ostane, pa še mlajše so, in se ne moráš gluh družit. S pobi tud ne. Hvala bogu, da je ostau še tati star klan, Gorenjak, Kovačec, Grabner, Kobovc, Kotnik in Plešivčnik, da se lahk z njimi dou usedeš in pogovoriš. Dergač pa to sčasoma zamre in zgubiš test filing, da bi grozno rad tja šou. Druženja, prijateljstva na žalost včasih malo zmanka.

Anita Zadravec, 51 let, Zelen Breg

9. Budi kot učitel

No, teta moja kariera glasbena, mi je bva silom prilike dana, saj sn stalno pričakovau, da bom neki drugja počeu v življenju. Pa dobro, tud glasbenik bät ni slabo. In zadeva je bva taka, da sn práš nazaj na Ravne, preneho igrat pri Orkestru slovenske policije, šou uprašat Pogorevčnika, ki je biu ravnatelj glasbene šole, če bi lahk še kajga tubista naučili igrat, da bi biu kak več v naši pleh muziki. Je reko, da majo dva, Rečnikovaga Sandija in Makana Tomaža. Sn rek, da bi bvo fajn, če bi jih lahk ker jaz začno učit, ker mam drugačne pristôpe in vem, kək se to dela, ker mam pač sam izkušne iz tatega inštrumenta. In pol sn res z naslednim šolskim letom začno učit. To sta obadva moja učenca, ki sta danəs v orkestru vojske, in brez njiju se ne da igrat, ker ni drugih tubistov. Enkrat je prášo na obisk Stanko Arnoldov, h kirmo je šou na kurz Mekan Tomaž. Je reko, da se je v pou ure pri Stankono naučiu več, ko pa për mənı v štirih letah. Sn reko, ej, veš ka, hvala ti lepa, to pa res. In zdaj se mi že par let tək po malem opravičuje, pa prajim ... kar si reko, si reko. Dergač smo pa ena taka ekipa danəs pri orkestru, ki se ma prav fajn in zato radi hodimo səm.

Aleksander Kotnik, 44 let, Na Šančah

7.1.2 Organizacija v orkestru in povezava z glasbeno šolo

10. Sn najstarejši član v orkestru, po starosti in po stažu

Pri predsedovanju so mi pomagali vsi odborniki. Šli smo v akcijo za inštrumente, uniforme. Fabrika nam je skoz pomagava, zelo veliko so pripomogli tudi Fale, Janko Petračov in častni član Gnamušov Ferdo. Vmes smo hodli na izlete, se meli fajn, poskrbeli smo za razne hece, da ni blo dougcajt. Ko je bla zafkancija, sn biu vedno zrauno. Če se je kje pojavla kaka harmonėka, sn jo vzeu v roke, pridružli so se mi še klarinetist, trobentač in basist, pa smo gavdo naredli. Kot predsednik sn šou skoz obdobje Hermana, ki je biu dobər dirigent. Hotu je mēt red, natančnost in disciplino. Vmes ga je mavo zamenjuvo in se uvajo Ivan Gradišek, za njim je prášo Lipovnik, tudi enkratən dirigent. Škoda, da je mogu zarad bolezni prekinit, saj

smo si želeli met enoga domačina. Predsednik sn biu štiri mandate, pol sn pa reko, da je do jst, cajt je, da še mladi delajo. V naslednem obdobju je preuzeu dirigentsko palico Srečko Kovačič iz Maribóra, tudi dober dirigent, s katerim smo prau tako osvojili zlato. Naj omenim, da sn najstarejši član v orkestru, po starosti in po stažu. Začeu sn pätinpetdesetega leta in še zdaj aktivno sodelujem na koncertih, prireditvah in pogrebih, kjer sn predvodnik. Tudi obveščevauc sn že več kot petnajst let in imam kar nekaj dela, preden vse spravim za partijo, al je to za pogreb ali kaki drugi nastóp. Greš k telefonu in vsakega pokličeš – znajo pa bit včasih tudi nesramni in rečejo: ja bom prišo, pol ga pa ni. Treba je mét eno zasedbo, da se lahk igra.

Janez Plohl, 72 let, Na Šancah

11. Pou jih je šlo skoz moje roke pri mladinski

Pleh muzka je bla moja volka ljubezen – jəz nevəm, kək so moji otroci gər zrasli, saj sn vedno najprej vido muzko in šele nato vse ostalo. Za to mi je danəs žau. Pou pleh muzke je šlo skoz moje roke u mladinski. Prvič so se srečali s taktirko in skupinsko igro. Mravlak je pač reko: z enem očeso note, z drugim pa dirigenta glej. Boš se naučiu faj n škilit. Navsezadne smo se pa le naučili vədet. Pri pleh muziki sn biu osəntridesət let, če prištejem še vse ostale dejavnosti z mladinsko vred, jih je blo pätinpetdesət. Tu in tam še vedno zašpilam vnukicam kako pesəmco na klarinet al pa frulico.

Ivan Gradišek, 70 let, Na Šancah

12. Šolska pleh muzika kot pripraunica za ostale godbe

Pobudnik šolske pleh muzke je biu Lipovnik. Predlago je, da bi naredli neke vrste pripravnico še za ostale godbe, saj smo pokrivali celo dolino. In da bi jəz to prevzeu. Biu sn za. Začeli smo z vajami, ki smo jih meli ob sobotah zutra ob pou desetih. Fajn smo se zastopli, med sabo razumeli. Uživo sn, noben ni pametovau, vživeu sn se v podan nivo. Včasih je blo treba tud glas pouzdigət, kar je pri taki masi nujno (blo je okol tridesət članou). Ker je blo lépo, sn se navsezadne tud težko posloviu, ampak, kot prajijo, vsak človək se rodi zato, da umre in vsakega začetka je enkrat konəc. Tako sn odšeu u pókoj. Naj še omenim, da sn biu v štərdesetih letih sam enkrat v bolniški.

Ivan Gradišek, 70 let, Na Šancah

13. Šolski pihalni orkeštər

Pihalni orkeštər glasbene šole se je vəs čas uspešno razvijau. Potrebe pihalnih orkestrou in razvoj šole so narekovale razvoj našega šolskega pihalnega orkestra. Začetki so bili skròmni, začele so se vaje, načrtno delo izobraževanja mladih. Orkeštər je postajau z leti homogenejši, vrstile so se menjave generacij, odhajali so najbolši, prihajali pa novi, še neizkušeni učenci.

Kmalu so se začeli tudi uspehi – koncerti, revije, tekmovanja, zlata plaketa v Maribóru – vse to je postavilo temelje našega orkestra, pod vodstvom dolgoletnega dirigenta Ivana Gradiška. Danes orkester vodi profesor in akademski glasbenik, Gregor Kovačič, solist orkestra ravnstkih železarjev. Pod njegovim vodstvom je orkester dosego izjemne rezultate. Naj omenim koncert v Ljubljani, v veliki dvorani Slovenske filharmonije. To je veliko priznanje, saj tam sodelujejo le priznani orkestri. Odziju je bil fantastičen, tudi kar se tiče strokovnega dela. Potem zlata plaketa s pohvalo v četrti kategoriji na tekmovanju v Žaucu, nadalje koncert evropske mladine v Franciji, kjer smo se udeležili velike revije glasbene mladine. Sledila je srebrna plaketa na velikem mednarodnem tekmovanju pihalnih orkestru v Riva del Gardu v Italiji. Lansko leto smo izvedli odličan nastop na tretji reviji pihalnih orkestru Slovenije u Trboulah, v meki najboljšega slovenskega mesta, kar se tiče orkestra. Letos nas čaka še prvo tekmovanje mladinskih orkestru slovenskih glasbenih šol, ki bo devetiga aprila v Ljubljani. Orkester se intenzivno pripravlja, vključene je veliko mladine, tudi nekaj pedagogu, tako da pričakujemo dober rezultat.

Avgust Pogorevčnik, 64 let, Javornik

14. Kratka zgodovina glasbene šole

Uradni začetek glasbene šole Ravne na Koroškem je bil 1. 9. 1956, ko je bil za v. d. ravnatelja imenovan Ferdi Pirc, bivši zborovodja mariborskega opornega zbora. Pod njegovim vodstvom je šola 25. 9. 1956 postala finančno samostojni zavod. Že nekaj let prej je šola neuradno delovala v okviru godbe na pihala, pod vodstvom Jožka Hermana, Marjana Tanciga, Franca Debeljaka in drugih entuziastu. Prvo šolsko leto šestinpetdesetiga je bilo v glasbeno šolo upisanih šestdeset učencu. Po odhodu v. d. ravnatelja, Ferda Pirca, 31. 8. 1957, je prišla šola v najkritičnejšo fazo svojega obstoja. Šola je bila od takrat naprej brez vsakiga vodstva. Že so padali razlogi, da bi se šola ukinila. Nesporno ima največ zaslug, da se to ni zgodilo, krog vodilnih ljudi godbe ravnstkih železarjev. Poslanec ravnstke občine Jožko Herman in Majda Pucelj sta v orkestru mariborske opere našla rešiteu. S 1. 11. 1957 je Jože Piklin postau ravnatelj nižje glasbene šole Ravne na Koroškem. Učiteljski zbor so v začetnem obdobju sestaulali nasledni učitelji in amaterji – Silva Križaj, Majda Pucelj, Jože Petrun, Franc Mravljak, Mirko Weis, Vinkoslav Ercegovič, Anton Starček, Peter Štehar, Janko Petrač in Pavel Arnold. Od leta 1965 je bil ravnatelj Ivan Gradišek, solist pihalnega orkestra ravnstkih železarjev. Za njim je naloge 1. 3. 1974 prevzeu profesor in dirigent orkestra Lojz Lipovnik, od 1. 9. 1993 pa vodi glasbeno šolo ravnatelj Avgust Pogorevčnik.

Avgust Pogorevčnik, 64 let, Javornik

15. Bili smo zelo zagnana generacija, in s pravim načinom smo dosegli tisto, kar smo si želeli – uspeha, informacije, potrditve (spomini na trinajstletno dirigentsko pot)

Z vélikim veseljem in zavedanjem odgovornosti tega mesta – orkester je bil na vrhu, dobili smo zlato medaljo v Holandiji – sn se trudo to obdržat. Imeu sn znanje, a potrebne so bile tudi izkušne, saj lahko le na ta način uspehi tudi prihajajo. Meu sn srečo, da smo bili taka generacija, da smo dobro sodelovali, tako s prevzemom autoritete nisn meu nobenih težau. Mislim, da smo tudi na pravi način komunicirali. Naj omenim, da je bil gospod Herman vojaški dirigent in je meu malo drugačno disciplino, bil je zelo strog, kar ostér včasih do ljudi, ki niso najbolj sodelovali oziroma niso bili redni. To so bili drugi časi. Mi pa smo poskušali pristopit na drugačen način – težave, da je bil kdo nereden, so ble še vedno, ampak jedro je bilo zelo dobro. Težave smo skušali rešit na prijateljski način, ljudje so radi sodelovali, bol smo se pogovarjali. Včasih si pač nismo upali kaj rečt. Pa ne da bi bla to kritika prejšnega dirigenta, on je bil tako vzgojen, tak način dela je meu, bili pa so tudi drugi časi. Tako kot danes, ne moráš ti človeka nahrulit in od njega pričakovat, da bo to ponižno sprejeu in sodelovau. Rajši bo reko, tu maš instrument, pa sam igray. Včasih teh možnosti ni bilo, verjetno so mogli po vojni marsikaj pojest tudi pri pouku, zdaj pa je bolj vse delat na demokratičen način, bét bol prepričevalen in poskušat ozavestit, u čem je stvar pri posamezniku. Ker je to amaterski orkester, ni nujno, da sodeluješ, je pa lepó, da sodeluješ. Ampak, če si se odločo za to, je to skorajda obveza. Poznam veliko primerov, ne samo na Ravnah, kjer sn bil dirigent, ampak tudi drugod, in vem, da so težave, saj si jih veliko izbere le stvari, ki so za njega interesantne, drugače pa je veliko sopotnikou. Srečen sam, ker so bili med godbeniki tudi moji prijatelji, s kirimi smo skup rasli, bili smo zelo zagnana generacija, in s pravim načinom smo dosegli tisto, kar smo si želeli – uspeha, informacije, potrditve – to nam je uspelo s trdim, natančnim in tudi zelo načrtnim delom. Skladbe, ki smo jih igrali, sn začeu načrtovat že leto prej in predvidevat, kaj nas čaka – ko je bil čas, sn dau to na pult. Godbo sn vódiu uradno trinajst let. Meu sn srečo, da so bili v odboru ljudje, s katerimi smo dobro sodelovali, med njimi tudi prijatu Rudi Blatnik, s katerim sma se zelo dobro ujela pri vséh programih, ki smo jih začrtali. Kar se je po navadi reklo, se je tudi spelalo. Sævæda so bili pa v odboru tudi ljudje, ki so veliko govorili in želeli bit glavni, a ko si mu dau delo »ti boš to, ti boš to«, jih je blo treba kontrolirat in opominjat. Treba je blo pač vzet to v zakup, ljudje smo različni, in na srečo nam je uspelo. Udeležili smo se vséh tekmovanj, ki so bila v Sloveniji, in manj kot zlato nismo nikoli dosegli. Upoštevajmo še, da so bile tri kategorije, in da smo bili mi vedno v prvi, najbolši, kjer smo dosegali prvo ali drugo mesto po točkah, seveda zlato.

Lojz Lipovnik, 63 let, Čečovje

16. Izbira koncertnih skladb

Delo orkestra je blo uspešno, igrali smo zanimiu program, od klasičnih stvari, do sodobnih, zabaunih ritmou. Velik je biu pritok mladih, in tudi za njih je blo treba najt prilagojen program. Jəz sn običajno koncipiro program koncertou tako, da sn prvi del nameno resnejši, kvalitetnejši glasbi, na višjem nivoju; drugi del je biu lahkotnejšega žanra, s sodobnimi melodijami, ritmi. A to ne pomeni, da je biu lahek tudi za igrat, biu je prilagojen širši publiki.

Lojz Lipovnik, 63 let, Čečovje

17. Meje, da je v glasbi najbolše res najbolše ni, saj je lahk še vedno boljše

Moja dirigentska kariera je bila nekoliko krajša, a mislim, da dovol uspešna, predusəm pa lepa. Tisti, ki smo v njej sodelovali, smo neki odnəsli, z večino smo še prijatelji in radi obujamo spomine. Orkestru želim v sedanjem in bodočem delu napredovanja. Ker tu pač ni meje, da je najbolše res najbolše, saj je lahko še vedno boljše. In kot ravnatelj glasbene šole, sn si zelo prizadevo, da smo meli dovol upisa na oddelkih za pihala in trobila, tudi tolkala, ker je prauzaprau dotok mladih ljudi nujni pogoj za uspešno delo. Vidim, da je veliko učenceu teh smeri nadaljevalo študij na Akademiji za glasbo in da delujejo kot profesionalni godbéniki, ki se vedno radi vračajo v svoj kraj, če jih le povabimo. Veliko je še perspektive za vnaprej, ne glede na težek čas. Ljudje bi se morali včasih obərnət v sebe, v svojo notranjost. Tu najdeš mir, svojo dušo, ki jo lahko v glasbi daš. V zdajšnjem času nekoliko težje, ko razpadajo vrednote, ampak jəz sn prepričan, da nas tak naćin dela lahko dvigne, ne samo pri pihalnem orkestru, ampak tudi na splošno v kulturi, glasbi. Da spet poiščemo tiste prave vrednote, ki bojo družbo postavile na pravo mesto in prvo mesto človeka, ki je prauzaprau najvećja vrednota.

Lojz Lipovnik, 63 let, Čečovje

18. Dirigent naj bo

Osnove dirigiranja smo se učili v šoli. Ko pa se dejansko ukvarjaš z orkestrom, gre za zelo drugaćno zgodbo od tistega, kaj se ućiš. Eden svetouno znanih dirigentou je šou zelo podobno pot kot jaz. On je biu sednajst let solo ćelist pri dunajskih simfonikih, danes pa je svetouna zvezda. Je reko: zdaj ko sem pa že šćerdesetić igrau simfonijo Mozarta, zdaj mam pa tega dōsti. Ko so ga vprašali, kako se je on sploh naućiu dirigirat, je pa reku: kak se ne bi, če sem pa meu vsaki teden najbolše dirigente, ki so mi dirigirali. Iz tega se v resnici najveć naućiš, prakso na ta naćin dožiulaš. V šoli te skozi ući edən, meni vsaki tedən dirigira drugi. Tako maš več možnosti videt, slišat, kaj poćne, na kak naćin se s ćem ukvarja, kaj ga moti, kaj ga

ne moti, kaj nam paše. Sam sem še vedno orkestraš in opazujem, kak dirigent to dela. Nekatere stvari se ne da rešit, če je na slab način reševano oz. se jih reši hitreje na podlagi izkušn.

Srečko Kovačič, 60 let, Maribor (štajersko narečje)

19. Godba je naredla šolo, zdaj pa šola dela glasbenike

Ravenski orkester ima tako svetlo tradicijo in zgodovino, da preprosto more igrat super program. Že gospod Herman, ki je delal v totalno drugačnih razmerah, z večjo naklonjenostjo okolja, a na žalost brez možnosti, ki so danes, je začel naklepno vzgajati nove kadre. V pleh muziki so začeli učiti muzikantije. Iz tega je nastala glasbena šola, ki je prej ni bilo. Do njenega nastanka je prišlo na podlagi volje, interesa in entuziazma godbe. Ampak ta godba je naredla šolo, zdaj pa šola dela glasbenike za ta orkester. To je strahovito lepa zgodba. Ravno to naklonjenost šole do pihalnega orkestra vidiš zelo redko u Sloveniji. To je naravna pot učencev, ki se naučijo instrumentov, da prihajajo sem. V Mariboru tega ni – če muzike same nekaj učijo, ok. Iz šole je skoraj da nemogoče priti zraun. Zato pa Maribor, ki ima največjo glasbeno šolo v celi državi, nima super godbe. In se sploh ne more primerjati z enimi Ravnami, ker simbioza, ki je v Ravnah, ustvarja pogoje za to. Česar žau tam ni. Pošta ima svojo glasbeno šolo, da uči. Pri Težančarjih sem jih sam učil, od tube do pozaune, trompete, da smo potem lahko nekaj igrali. To je sizifovo delo, muka. Moje prepričanje je tako, da bog ne daj, da bi mi stopili nazaj iz tistih kriterijev, ki jih je ta orkester ustvaril. Vidi se tudi, kako dobro ljudje to muziko sprejemajo. Na primer, ko smo igrali najbolj komplicirane skladbe, kak jih je narod sprejel. Zakaj? Ker to od nas pričakujejo, se zavedajo in si rečejo: mi pa imamo muziko, ki to zmore. Da ni samo tistih šlagerčkov. Kvaliteta je ravno v tem, da zmoremo več in potem z lahkoto igramo nekaj poudarjenega. Prednost orkestra je bila vedno, da so imeli strašno entuziastične dirigente, vsaj po vojni. Pred tem, na žalost, o vodenju gospoda Kostweina vemo le, da so pridno igrali. Kar pa spremlamo danes, je bil Joško Herman res zelo vesten zapisovalec, ki je imel pregled nad programi, vajami. Tako se ve, kaj so igrali. Reku je: ljudem je treba dati več od tistega, kar pričakujejo, da jih bomo še naprej potisnili. Sam imam mogoče drugačen pristop, saj prihajam iz simfonično-opernega glasbe. Mogoče je zaradi tega tudi izbor skladb malo drugačen, težji, a v tem se skriva kvaliteta. Vprašanje, če je kdo v Sloveniji tak dobro odšpilo »Feuervogel«, kot smo ga mi. In tudi za vnaprej, naši prihodniki bodo lahko vedeli, kak smo mi igrali in mislim, da bodo lahko z nami kar zadovoljni.

Srečko Kovačič, 60 let, Maribor (štajersko narečje)

20. Rokovau sn se s samim predsednikom države

Ko je meva godba sto let, leta dva tisoč dva, smo dobli priznanje od predsednika države. Takrat sma šva s Srečkono douta, u kristalno dvorano v Ljubljano. Zanimiu mi je biu protokol, tək ko v filmih vidiš kake grofe. Vsi zrihtani, v kravatah, mogli smo se po črtah postajt. In ko se je napovedlo predsednika, je bvo treba mirno stat, vsi en korak nazaj, pa tja. Pol je praš tēsti mali moži svečano nət, ko en Napoleon. Kaj takięga je fajn doživēt. Ker je Srečkono res vėlko pomenlo to priznanje, sn kər njega pošlo. Čeprau sn pol kregan biu. Po koncu je šou Kučan do vsakiga, pa mo roko dau. Mavo si se mo predstajo, kdo si. Je bvo zanimivo. Prvič sn predsednika primo. Od višjih priznanj smo dobli tud Abramovičev kipec predsednika Tita, to je največ, kar smo lahk na kulturnem področju od države dosegli. Fizično prisotən sn biu še na usəh svetounih prvenstvih. Sedəndevetdesetęga smo dobli 333 pik, kar je pomenlo, da smo lahk šli v umetniško skupino. Na naslednih je bvo mavo bolš, včasih mavo slabš. Ampak tēsto slabš se ne sme vzet kot slabo, saj tu nət pride res sam pətnajst najbolših. Uspeh je že to, da tja prideš. Jəz na tekmovanje gledam tək, da pač nekam prideš. V življenju so krivulje gər in dou, tud nam se je zgodvo, da je švo mavo dou. Ampak z vsakim tekmovanjem neki pridobiš. Mavo se je treba streznit in it naprej. Če nemo tekmovali, pač nemo Ravənčani.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

21. Kək sn postau predsednik

Predsednik pleh muzike sn grato takrat, ko se je glasbeni dom gradiu in je bvo dojist dela, moj predhodnik pa ni več zmogo. In za njim noben ni hoto preuzet tēte funkcije, tək da so me na odboru skor prisiləli. To je bvo tężko sprejet, ker so ble pred mano same autoritete. Prejšni odbori so bli zelo uspešni, kvalitetni, pedantni. In ne upaš si kər tək, da biu slabši. Ker res ni bvo nobenęga, sn to funkcijo, ki jo opravlam ž pətnajst let, mogo preuzet. Tud zdaj sn zato, ker ni koga. Skrbet je treba za turneje, glasbeni dom, prireditve. Mam dva pomočnika, Buhvalda in Kotnika. Najtežje je gnar rihtat, hodit okol. So ž doma mavo jezni in prajijo, da sn več za muziko naredo ko za dom. Glauna naloga je pa to, da muzikante miriš. Treba je zastopit, da je pər nas sto ljudi in sto interesou. Je pač treba najt neko pravo raunovesje.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

22. Finančna podpora orkestru

Kar se tiče financ v orkestru je tək, da ma orkestər srečo, saj vsi, ki so zaposlėni v občini Ravne oz. vėlka večina teh, podpira orkestər s svojim mesečnim prispeukom. Največ prispeuka dobimo od firm, ki so na lokaciji železarne Ravne. Gre za to, da enostauno nikoli in

nikdar ni blo probema, ko je prišlo do večjih zadev, tudi Občina Ravne in drugi sponzorji so stalno priskočili na pomoč. Ampak, jedro je vseeno pri ljudeh samih, ki nam dajo od svoje plače bök. Mislim, da je prav, da se vlaga u kulturo in spodbuja ljudi, da potem še raje pridejo zutra u službo. Nasploh so se v vseh teh krajih, kjer je bvo železarstvo, rudarstvo, trška industrija, razvijali orkestri, na primer na Prevalah, v Mežici, Idriji, na Jesenicah, u Trbovlah, Zagorju. Tu so ljudje po navadi delali po osəm ur in bli skoncentrirani na enem mesto. Razvijau se je šport, kultura – interesi so bli drugačni ko na podeželju, kjer se niso tejk družli.

Aleksander Kotnik, 44 let, Na Šancah

23. Skladbe naj se odigrajo stilno pravilno

Izbira programa, ki ga orkester igra, v večini izbere in predlaga dirigent. Vedno so odprte možnosti še za druge predloge, v smislu solističnih točk. Mladih solistov mamó dovolj, če kdo izrazi željo, da bi rad igrau na nekem koncertu ali v sezoni solo, se mu poišče primerna partitura. In skladba se natrenira. Pomembno pri izbiri skladb je, da pašejo k zmogljivosti orkestra, da niso preenostaune. Treba je igrat dost zahtevən program in hkrati atraktívən. Poslušauce to vedno pritegne in jih zanima. Zelo pomembno pri izvajanju dobrega, zahteunega in za narod zanimivega je, da se skladbe odigrajo stilno pravilno. Skladbe nastajajo v različnih obdobjih za različne priložnosti. Neko obdobje je lahko dougo tud dvesto, tristo let, zato je pomembno vëdet, kako odzadje skladba ima, kaka je zgodba, sporočilo. Temu primerno se potem poskrbi tud za vzdušje v orkestru. To izrazit z inštrumenti pa ni láhko. Vsaki skladbi se je treba posebej posvëtít, jo preposlušat, poslušat sam sebe in orkester, in dojet, a se more zgodba odvit veselo, žalostno, razburljivo, borbenu. Temu se posveča vëlko pozornosti. Bol ko zadaneš zgodbo, stil posamezne muzike, skladatelja, večjo razliko si naredo med dobro in slabo skladbo, dobrim in slabim izvajanjem. Muzikanti se včasih premalo zavedamo, saj igramo precej po svoje, po nekem istem kopitu. Od Golice, valčka, do zahteunih skladb se mogoče preveč igra teoretično točno, a premalo stilno izraženo. Tu vidim neko dodano možnost orkestra, da še zraste. Igramo vse stile, od narodnozabaunih skladb, do zahteune klasike, džeza, swinga. To so že sama po sãbi zelo različna področja, zato se je treba prilagodit in posvetit vsaki zgodbi posebi.

Marjan Kotnik, 43 let, Črneče

24. Naš bogat arhiv

Kar se tiče arhiva, mamó enäga izmed najbolj bogatih u Sloveniji. Mamó tisoč šeststo dvajset kompletou skladb in tristo petdeset partitur. Same skladbe so zelo stare, enkrat sn zaslediva

leto tisoč devetsto sedem. V starih časih je bil aktualen rokopis, česar zaradi sedanje računalniške obdelave, nismo več vajeni. Težko je razbrat kako noto, ki se slabše vidi, stare stvari so obrablene. A ker so zelo bogate skladbe, jih vseeno mam. Lahk bi se naredle za vaje kopije, originali pa bi ostali. Večjo vrednost pa še vseeno majo tiste stare note, saj so včasih ure in ure sedeli za mizo in jih pisali na roko s kano. Danes se note pridobivajo z nakupom, aranžirajo jih naši godbeniki. Ko mam kakega pravega gosta, tak ko usako leto na letnih koncertih, naši godbeniki pripravijo aranžma, da lahko igramo. Note nam včasih tudi podarijo, to se dogaja na kakem gostovanju, ko majo na primer obletnico. Tam dobimo kar po pet njihovih not ali pa koračnic. Na ta način se naš arhiv polni. Vsake note se poštempla, da se ve, da so naše. Sledi označevanje, pri pikoli se začne z enko, flaute imajo ena in dva, če jih je več, sledi dva a, b, c. In ko se to enkrat označi, ostane v arhivu. Obstaja tudi pravilo, da se originalu ne nosi domov. To velja, odkar sn jaz arhivarka. Včasih se je ogromno zgubilo in si enostavno ne moreš kaj, če ni originala. Fajn je, da so nam šli na roko, da mam kopirca in se določene stvari, ki jih kdo rabi, skopira. Na tak način sn stvar zaščita in tudi tisti, ki bo prišel za mano, in mogoče čez dvesto, tristo let, bojo vse note v arhivu.

Vesna Kovačec 33 let, Čečovje

25. Naloge arhivarke in kaj se je v orkestru preigravalo

Delo arhivarke je označevanje not, štemplanje, urejanje knjižic godbenikom. V tistem času skrbim za mape, menjavo not za koncerte, za statistiko vaj, nastopov. Vodim tudi koncertni program, ki se je izvajal na posameznih koncertih. Pred Hermanom na žalost tega nihče ni zapisoval, Lipovnik pa se je zadeve lotil bolj resno in mi tudi vse popredalčkano. Od njega sn si sposodila program, ki smo ga igrali od leta tisoč devetsto devetdeset. Ko je bil poslovljiv koncert gospoda Jožka Hermana v športni hali, je prvi del dirigiral gospod Herman (recimo »Iz moje domovine«, Vivaldijev »Koncert za dve trobenti«, »Ero z onega sveta«), drugi del pa je prevzel Lipovnik (»Halifaksa«, do jst prepilano skladbo našega orkestra, »Odhod Titove štafete«). Po Lipovniku je vmes dirigentsko palico prevzel Gradišek, z njim smo imeli koncert v Italiji, v Managu. Od leta trindevetdeset pa so zabeleženi vsi zapiski od Srečka Kovačiča. Zapisanih je dosti stvari, za katere tudi marsikdo od godbenikov ne ve, da obstajajo. Arhivske knjige so tri, ena mi Srečko, ena jaz, ena pa gospod Lipovnik.

Vesna Kovačec, 33 let, Čečovje

26. Naj godbenik leta

Naloga muzikanta je, da bi se mogu udeleževat vsəh dejaunosti, ne samo vaj in koncertou. Na žalost je pər nas situacija taka, da eni hodijo sam na pogrebe, drugi sam na vaje in koncerte. Supər se mi zdi aktivnost za izbor Naj godbenika, mislim, da sn sama dobva tto idejo. Kot arhivarka sn namreč vedno mogva skop potegənt pogrebe, vaje in koncerte za nove člane. In zasvetlo se je, da ne bi bvo slabo, če bi ob koncu koledarskega leta vidli, kje se kak član giblje. V to so vključene vse tri dejaunosti – vaje, koncerti in pogrebi. Najbol je zanimivo, da se na leto zbere tud do sto osəndesət dejaunosti, skor tək ko da bi bli že za polovični delouni cajt tu zaposleni. Če gledaš, da je u enem letu tristo šestdesət dni, smo skor vsaki drugi dan u službi. Glede na to, da sn meva dost časa, sn bva tri leta zapored naj godbenik in dobva tud prehodni pokal. Zdi se mi prav, da bi se godbenik udeleževau čim več vsəga, da se ne izbira koncerte, zato kər je ləpo tam sedet in da te vidijo, da se hodi tud na vaje in pogrebe.

Vesna Kovačec, 33 let, Čečovje

27. Največji sponzor je Železarna Ravne

Tako vėlík orkestər kot je naš (okoli sto članou), potrebuje tudi velika finančna sredstva. Največji sponzor je železarna Ravne, kjer zaposleni vsak mesənc prispevajo po dva evra. Imamo zmenjeno, da tistim, kateri plačujejo, igramo potem na pogrebih. So pa še ostali sponzorji za posamezne koncerte, na primer gostilne, restavracije, ki nam po koncertu pripravijo tudi večerjo.

Simon Miler, 29 let, Javornik

28. Pri pleh bandi morəš dat skoz avdicijo

Ko prideš k pleh bandi, maš nek priprauniški staž. Taj morəš bət res pridən, hódit na pogrebe, nastope, vaje. Sledi audicija, kjer morəš zašpilat use, kar je takrat u mapi, marše, ki se najbolj pogosto špilajo. In če si tam uspešən, lahk ostaneš pri pleh bandi dokler hočeš, maš cajt. Žalostno je po eni strani, da vəlko ljudi pride zrauno zarad tega, da se hodi po svəto in ne zarad družbe same. Čeprav, ko smo kje naokol, so tud vezi med člani drugačne. In ko se vrnemo domou, je verjetno tud dirigentu dost lažje delat za naprej. Elana ne primankuje.

Nadja Rečnik, 23 let, Dobrije

7.1.3 Pripovedi o gradnji glasbenega doma

29. Poskrbet je blo treba za dobre pogoje igranja

Za dobro igranje so poleg dobrih muzikantou pomembni tudi pogôji igranja. Na začetku se je igralo u glasbenem domu, ki je biu neka baraka, pod upravo železarne Ravne. Iz tega smo provizorično naredli glasbeni dom. Leta sedənosəmdesət smo nekako uspeli in začeli z gradnjo noviga glasbenega doma. Ker sn biu takrat direktor gradbenega podjetja Stavbenik Prevalje, sn imeu možnost, da sn urediu vso dokumentacijo do gradbenəga dovoljenja. Istočasno sn biu tud podpredsednik združenja pihalnih orkestrou Slovenije, tudi oni so nam šli na roko. Gradnja se je začela in dandanes je dom tak, da se lahko primerja z najboljšimi glasbenimi prostôri, tu v Sloveniji in širom naše domovine. Pri organizaciji sn sodelovau z gospodom Lipovnikom, naša firma pa je pomagala izrisat načrt. Dom je naret za vajo stotih ljudi, je poukrožne oblike, poskrbleno je tud za ločene toalete (na začetku, ko so bli sami godbéniki, to ni blo potrebno). Tudi zvočnost je odlična. Za svojo aktivno in strokovno delovanje v orkestru sn prejeu vse tri Gallusove značke (srebrno, bronasto in zlato), za posebne uspehe, ki sn jih dosegu na glasbenem področju, pa eno najvišjih priznanj, Galussovo listino. Spomniəm se, da je ob podelitvi zame igrau ceu orkestar. Vse skupaj mi je ostalo v res lepem in dražjem spominu.

Rudi Blatnik, 68 let, Kotlje

30. Stopli smo skup in začeli puvat, dêvat, prekrivat, pa gnar zbirat

Nad samo gradnjo nóviga doma sn biu najprej pesimist, sn mislo, a bo le švo. Pol sn pa navsezadne biu celo v odbôro in smo začeli puvat, dêvat, gnar skup iskat, tud prekrivat sn pomagó, ko je enbart nətər təkvo. Endiəvetdesetəga smo celo gavdo pripravljali gər v športni hali, da bi mavo gnarja dobli. Sn biu jəz kelnar, pa tud moja žena. Pol sta na pomoč priskočva tod občina in Petrol. Rušenje doma je bvo obenem tud rušenje moje glasbene šole. Jəz sn se u glasbenem domo naučiu klarinet špilat, tam je včas glasbena šola svoj plac meva. Zdaj je dom lep, mamó fajn pogoje, sam delat mormó, pa fajn se met.

Franc Rečnik, 54 let, Dobrije

31. Dom smo gradili, pa še za svetouno sn gnar rihto

Glasbeni dom se je začeu puvat še predən sn preuzeu funkcijo predsednika. Grabner pa Širnik sta rəkva, da so zazidali pompeje, mavo temeljeu je bvo. Pol me je Brane sprajo v odbor, pa še u gradbenəga. Sn že, predən sn postau predsednik, kak gnar kje zrihto. Zid smo potegnali. Mavo za tem je prəšo Rus, skup sma letava od enəga do drugiga. Rihtava sma gnar, jəz sn ga še zaprajt məro. Biu sn vsak dan tu, al sn meu stike z gradbinci, dajau komando, brau načrte.

Pol se nam je podaru ta stari deu, ko smo mislali, da tam ni bvo projekta, ker je biu zidan. Pou je blo lesenaga, pou pa zidanaga. Ko smo streho dou podarli, se je pa vse zrušvo. Taj sn tud mislo, da bom sive lasi dobo. Ratavo je, ampak težko je pa bvo. Testo leto smo še u Holandijo šli. Dom smo gradili, pa še za svetouno sn gnar rihto. Po Holandiji se mi je računalnik usu in nisl mogo več komande dajat, ka mərjo devat. Cajt je biu za dopust. Kjer mi je pa ž po treh dneih tək dovgcajt ratavo, da sn jim skor domo ušou. Tək dougo sn že tu, da bo treba počasi začet že ta dom obnaulat. Je pa fajn, ko se za neki trudiš in ti pol tud uspe.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

32. Ko je naš glasbeni dom zaživo, je biu sigurno med najbolšimi u Sloveniji

O gradnji glasbenaga doma vem, da je zasnovu pripravo prejšni dirigent, gospod Lipovnik. On si je tud zamislo sredni trakt in vəlko novo dvorano. V devetdesetih so potem skopali, postavili temelje, potegnali stene dva metra u višino. In zarad krize je potem vse skup pet let samevalo. Kasneje je iniciativa, poleg upravnega odbora in predsednika Breca, preuzeu gospod Rus, direktor energetike. Leto kasneje so dom pokrili, dokončali notranja obrtniška dela. Ko so pa hoteli zamenjat streho na tastarem delu, je blo tək slabo, da so šli zunanji zidovi narazən. Stari dom so mogli zarad tega podrēt, v istem tlorisu so zgradili nouga, kjer je zdaj mala oz. Hermanova dvorana, wc in bife. Ko je leta sedəndevetdesət dom zaživo, je biu sigurno med najbolšimi u Sloveniji. Spomnem se enaga gradbenega, statičnega detajla tega doma, konzole. Sam sn hodo še u star glasbeni dom, tam smo meli vaje z mladinski, konēc leta izpite, pa tud vaje pleh muzike so na začetku potekale tam.

Matej Rozman, 30 let, Javornik

7.2 Udejstvovanja orkestra

7.2.1 Pripovedi o začetkih, osebnih izkušnjah z glasbo in igranjem v pihalnem orkestru

33. Plohi, zdaj grema pa k muziki

Doma smo bli viničarji, velka družina z osmimi otroki, zato ni blo možnosti, da bi se tam zaposlili. Za to, da bi delo v goricah, kopau, enostavno ni bvo perspektive. Bila je možnost, da bi šou igrat k vojaški muziki u Dubrovnik, a to je na žalost spodrsnilo. Brat mi je omogočo, da sn šou na Ravne v industrijsko šolo. Štarnpetdesetəga leta sn se začeu učit za livarja in se istočasno vpiso še u glasbeno šolo. V treh letih mi je oboje uspelo dokončat. Moj učitel, inštruktor za praktično delo, Šteharnikov Peter, me je potem povabo, naj pridem k orkestro. Tud Anton Starček, ki me je prvi učiu, je reko: Plohi, zdaj grema pa k muziki. Začeu sn hodit na vaje, špilat, meu sn tud svoj ansambəl Ravenski fužinarji. Kasneje sn se oženo, k vojakom šou, kjer sn glih tək špilo. Ko sn se vrno domo, so me pa že izvoləli v upravni odbor, u katerəga sn biu vklučen do štarnsedəndesetəga leta. Takrat sn prevzeu vlogo predsednika. Do denarja je blo təžko prit, a kljub temu smo se potrudli, da smo dobli uniforme in nove inštrumente. V tistem času nam je s Hermano uspelo dobit zlato na svetounem prvenstvu. Danəs so v orkestro šolani ljudje, predən da pridejo k orkestro, morjo met opraulenih vsaj pet letnikou glasbene šole. Samoukou ni.

Janez Plohl, 72 let, Na Šancah

34. Tradicija Plohlov gre naprej

S tem, ko sn sam muzikant, sn tudi hčirko spodbudo, da je začeva igrat flavto. Je pedagoginja na glasbeni šoli, skoz njene roke je šlo že ogromno učenk, nekatere igrajo tud pri muziki. Prav tako je igrau pri ravənski godbi sin Janez, ki je meu še svoj ansambəl. Špilo je tud moj vnuk, najprej klarinet, zdaj tenór. Zvonka se je učiva igrat klavirsko harmonəko in je glih tək igrava zrauno orkestra, ki ga je vodiu Mori. Zdaj že tamali od Janija frajtonarəco špila, pa cug pozauno. Tək da tradicija Plohlov gre naprej, zgleda, da pri muzki nemo izumərli. Na to sn səvəda ponosən. Kar je blo starih muzikantou, so bli Plohli, Blatniki, Glavarji, Gradišeki, Arnoldi. Šte družine so pol to nadaljevale. Danəs sta tud po dva Gorenjaka, Kobovca in Maklina. To se mi fajn zdi in upam, da bo muzika še dougo ostala med družinami.

Janez Plohl, 72 let, Na Šancah

35. Ja ka pa ti puəbič, ka se pa tək dêreš?

Prəšo sn s Podklanca, do štənpetdesetəga sn biu doma pr Farenčji bajti. To je na desnem bregu Meže. V osnovno šolo sn hodo v Šentjan, štiri leta osnovne šole, temu je sledila nižja gimnazija. Blo je malo komplikacij, saj je desni breg gravitiro na Slovenj Gradec, sam sn si pa želo v Gočtan jət. In tək je məro oče dóbít v fabriki potrdilo, da bo dobo stanovaje, in postau sn dijak gimnazije Ravne. Leto pa pou sn se vozo z vlakom ob pou šəstih iz Trabərka. Ostali moji prijatli, ki so stanovali na levem bregu Meže, so spadali pod Dravograd in bli avtomatično upisani v gučtansko gimnazijo. Prvo srečanje z Gučtanom je blo zame grozən stres. Namreč, ko smo se zbrali pod lipo pri študijski knižənci vsi prvošolci (a, b , c in d), je en siu gospod, poznej sn zvedo, da je to doktər Sušnik, ravnatəl takrat, prebrau imena, kdo spada v posamezən oddelek. In vsi poznani so šli v a, jəz pa v c. Grejo potem vsi u razrede, jəz pa v jok pod təsto lipo. Pa pride siu gospod do mene in me vpraša: ja ka pa ti puəbič, ka se pa tək dêreš. Jəz sn pa riəko: ja vsi so tam, jəz sn pa što. Mene so namreč vzeli v c kot prihodnega Gutənštanarja, ker je bvo napisano, da bo ata tam stanovaje dobo. Sn reko: ko pa tam nobenəga ne poznam. Je reko: puəbič, ti kər pojdi tja, pa rəči, da sn te jəz tja poslau. Jəz pa: ja gospod, kdo pa ste vi? Takrat sn zvedo, da je ravnatəl. Bvo je vse novo za mene, ker sn biu prvič v Gočtano. Gimnazija je bva še v študijski. Je reko, jədi tja v təsto »pajsjo uto« zraun muzeja, tam je prvi a in rəči, da sn te jəz poslau. Grem tota in prvo uro pride u razred Mesnar Janko, razrednik prvega a, in prebere vse po spisku. A koga nisl prebrau? Jəz spət v jok, ustanem, pa rečem: mene. Ja, kdo te je pa səm poslau? Prajim, ja təsti sivi gospod tam pod lipo, ki je reko, da je ravnatəl. In sma se zmenla, da zaenkrat ostanem tam, pol se bomo pa spravhali naprej. Drugo uro pride Plevnikova, ki nas je meva biologijo. Pa reče: kiri je təsti, ki je z mojəga razreda ušou? Jəz pa spət v jok: jəz. Pol je pa rekva: no, lahko ostaneš. To je bva zame v tujem krajo, na tuji šoli prva stresna izkušna.

Ivan Gradišek, 70 let, Na Šancah

36. Pokazavo se je, da Korošci le znamo kaj zašpilat

Aprila štənpetdesetəga leta smo se prestajli u Gučtan. En dan pride fotər iz šihta, pa reče: Hanzi, a veš, kje je glasbeni dom. Sn reko ja, saj smo z gimnaziji hodli tja igre gledat in tək naprej. Tam pri Titovmo domo je, təsta liəsena bajta. No, tam morəš bət ob trijeh, bo prəšo gospod Mravljak, se boš ti klarinet učiu. Jəz sn pa reko: ka pa je što. Je reko, boš ž vido, on ti bo pokazu, povedu in tək naprej. Jəz grem douta in pred vhodom na odər v Titoumo domu sta sedela Kričej Edi pa Franci, ki sta mavo prej začeva v glasbeni ko pa jəz. Səvəda sn ga baro, ka ma u roki, on pa mi je kavboj Jimmyja zašpilo. No, vidiš, to je pa klarinet. Ob uri pride

Mravlak, me vpraša po imeno in pokaže, kak se sestaji klarinet. Na koncu namontira še tisti platelec, ki ga moráš, ko se znuca, zamenjat. Zdaj pa pihni. Spodne žnoble so pouštər, zgorne pa koutər. Neki je pa le bvo. Moja sošolca u letniko sta bla Močnikov Polda in Blatnikov Rudi, ki sta ž meva neko osnovo. Jəz pa edini tak, ki sn prvič meu tətə uné u rokah. Na začetko je bol trdo švo in zgodvo se je, da me je Mravlak enkrat po rokah s palčko. Taj sn prəšo domo, solzo sposto in reko: ati, nem več. Tud pobi so mi v šoli govorli: ka boš hodo v glasbeno šolo, fuzbal rajš špilimo. Fotər je pa reko: marš, vadit. Če bi znau, te ne bi. A miš, da sn jəz pou leta zastojn təsti gnar dajo. In tək sn ostau. No, za to, da sn k pleh muziki sploh začeu hodit, je biu pa kriv Arnoldov Pavli. Malo prej so jo pustli: Rudi Blatnik starejši, Polda Močnik starejši in Pepi Kričej. Tam so ostali samo še Globočnik, Mravljak, Kurtnik. In tək smo se po končanem prvem letniku že začeli pripraulat za vstop – vsak torək in petiək od petih do sədmih smo meli vaje. Taj še ni bvo, da bi pleh muzəka meva dopust julija in avgusta. Tud pred njo smo meli vaje, Mravlak nas je učiu totən marše, koračənce ter ostalo, kar je bvo predvideno za na pult. Kasneje nam je povedo, da Herman sploh ni verjeu, da bo vzgojiu tak kadər mladih, ki bo sposobən že k pleh muziki prət. Že takrat je namreč veljalo, da so klarineti vodilo vsake godbe, kot na primer v simfoničnem orkestru violine. Zato so tud Trbovəlčani z nami dominirali – mi smo bli bolši u plehu, oni pa u pihalih. Səvəda, meli so akademsko izobražene pihauce. Počasi sn napredovau od tretjega klarineta, na drugega in potem na prvega. Torej, ko sn hodo u tretji letnik nižje, sn že prvi klarinet špilo. Moj prvi solo je biu »Marinarella«. Naj omenim, da od mojih domačih ni biu noben muzikant. Ata je biu sicər peuc, mama pa še plesat ni znava doro. Predən sn jəz naredo sredno glasbeno, so rəkli: samo Petrači so bli sposobni, da grejo, pa noben drug ne bo več. No, in jəz, Pogorevčnik in Lipovnik smo bli nasledni. Končno se je vidlo, da Korošci le znamo kaj zašpilat.

Ivan Gradišek, 70 let, Na Šancah

37. Z mamə sma prvič vidəla morje

Naša godba na pihala sega u leto tisoč devetsto dva. Takrat so se začeli zbirati posamezni godbéniki, samouki. Bilo jih je okoli osəmnajst. Na začetku so igrali tudi moj dedi, oče in stric. Kasneje so na Ravnah že začeli oblikovat nižjo glasbeno šolo, katero sn končau šestənpetdesetəga leta. Takrat sn prvič sprejeu inštrument v orkestru. Spomniəm se, da je čez nekaj časa biu naš orkestər nagrajen in povablen v Portorož. Plačnik je bila Železarna Ravne. S seboj sn lahko vzeu tudi svojo mamə in skupaj sma prvič vidəla morje. Učiu sn se korakanja, sestre so mi pomagale čistit inštrumente ter uniformo. In pred našim blokom je nastala moja prva slika kot muzikanta – to še zdaj nosim u lepem spominu. Moram izpostaviti,

da je naš orkester zelo kvaliteten, uspehe dosega tudi na državnem in mednarodnem nivoju. To je med drugim tudi zasluga glasbene šole, saj u tem orkestru igrajo šolani učenci. Tradicija Blatnikov se nadaljuje, v orkestru sta igrali tudi obe moji hčirki, sedaj tudi vnukinja, dobri muzikanti so tudi ostali trije vnuki. V krogu družini torej ob rojstnih dnevih nikoli ne manjka muzike. Sam po navadi napišem note – u roke primemo saksofon, klarinet, flavto in harmoniko, in že se veselo igra.

Rudi Blatnik, 68 let, Kotlje

38. Na začetku mi je bila kapa še prevelika

Moja zgodovina, povezana z glasbo, je zanimiva. Začela se je že u mladih letih. Tudi moj oče je bil dolga leta glasbenik, trobentač, ki me je proužaprau navdušo za glasbo. Veliko je bilo teh staršev, godbenikov, ki so nam pomagali začeti orat ledino. Začeu sn s klarinetom, moj prvi učitel je bil Mravljak Franc, amater. Bil je zanimivo, tudi težko, ker ni bilo not. Klub vsemu je bil dober učitel, veliko nas je naučil. Tako sem se čez nekaj časa pridružio orkestru ravninskih železarjev. Leta šestinpetdeset se spominjam svojega prvega nastopa na Navrškem vrhu, kjer sn mogo prvič obleči uniformo. Kapa je bila sicer malo prevelika, bil sn star deset let, tako da sn jo kër s papirjem obdelo, da je obstala na glavi. Tako se je stvar nadaljevala. Takrat smo veliko nastopali, večkrat ni bilo pogójev, dobrih instrumentov.

Avgust Pogorevčnik, 64 let, Javornik

39. Najprej sn u cevi trobo, pol sn pa s petjem poskrbeu, da se je živina lepši pasla

Za glasbo sn kazo že zelo zgodaj velik interes. Ko sn bil doma na kmetiji, pri Lipovniku po domače povedano, sn že kot otrok govoru, da bom igrau bas. In ker sn bil bol drobne rasti, je ata reko, ka boš ti, ko si tak mali, ti pa res ne boš mogo basa igrat. Spominjam se, da smo meli doma kotu za kuhanje žganja, »šnops kotu« po domače, kjer so ble tudi ene cevi – in jèz sn kër v njih trobo. Ata in starejši brat sta igraja frajtonarce, sam sn pa u tisti ror tulo, od kodar so me večkrat bæk nagnali, češ da sam kazim zrauno. To je bilo tasto prvo otroštvo. Skratka, bil kazanje interesa. Na kmetiji je bilo treba tudi večkrat živino past gnat, kar je bila zame izredna muka, posebno poleti, ko so drugi delali v travniku, jèz sn bil pa sam pripušen živini. Na dveh, treh krajih sn si naredo prostor, zlezo na drevó in pol tam peu. Kolkër se spomnem, sn me 10-15 pesmi in vsak dan sn repertoar skoz zapeu. Se mi zdi, da se je zaradi tega tudi živina lepše pasla in se krave niso porazgubile.

Lojz Lipovnik, 63 let, Čečovje

40. Vse se je začelo z očetom

V moji družini je biu oče zelo zanesenják kot amaterski glasbenik, saj se je trobento začeu zelo pôzno učít. Zanimivost je u tem, da so mu na lastni poroki igrali trije muzikantarji iz mariborske opere. Biu je en tak mali ansambel, ki je igrau. On je baje takrát reko, veš kaj, jaz bom pa igrau trobento. Biu je star enih sedendvajset let, kar pomeni za današne pojme strašno pozno. Res pa je, da je on nekoč že igrau tiste bisernice, pa tamburice, kot ujetnik v Rusiji je tud neko balalajko špilo. Po vojni si je celó kitaro naredu. Torej, on se je z muziko ukvarjo, ni pa s plehom, godbo meu nobene veze. Biu je tako rekoč delovodja, poslovodja ene majnše mizarske delaunice u Polčanah, in nasrau celo skupino vajenceu, bodočih tišlarjeu, da se bodo še oni učili inštrumentou. Na tak način je naredu pravo godbo, ki še danes obstaja. Skratka, nič ni znau, nič ni vedeu, hotu je pa met muzko. Iz tega je godba nastala, pridobiu si je enega od teh treh, ki so mu špilali na ohceti za dirigenta, naučili so se inštrumentou in relatiuno hitro začeli s koračnicami.

Srečko Kovačič, 60 let, Maribor (štajersko narečje)

41. V zameno za hobel mašino sem dobu klarinet

Moj oče je meu takrat že famílijo, k nam u hišo pa so prihajali muzikantarji. In jaz sem vedno pokazo, to bom pa jaz igrau – biu je klarinet. Izbrau sem sam, ni me nihče nagovarjau, kak naj bo. Ta starejši brat je dobiu harmonako, tak se je začela zgodba, da so inštrumenti prihajali u hišo. Zanimiva stvar je tud to, da smo meli družinske prijatle u Dubrovniku. Mamina prijateljca se je že pred vojno poročila z enim oficirjem, in ta se je enkrat pojavo u tem kraju, kjer smo bli doma. Mene takrat še ni blo, tist gospod pa je biu baje pravi šarmer in je eno mlado deklico, ki je bla strašno lepa ženska, pregovoru, da se bo z njo poroču. Šou je kar k njenemu očetu, ona je bla stara enih šestnajst let, si dau okrog pasa pozlačen opasač, in zaproso za njeno roko. So bli vsi paf, kaj bo. Ampak, nazadnje sta se zares poročila. Ona je šla z njim u Dubrovnik. Tam jo je dau šolat in postala je strahovito dobra sopranistka, koncertna peuka, profesorca na glasbeni šoli (tako kot on). Po vojni smo potem vedno odhajali k njim na počitnice. Ponouno je prišlo do srečanja z inštrumenti. Moj oče je morau vadit trompeto, medtem ko smo se mi kopali. Čez nekaj let pa je ta gospod gradiu sínovo hišo, in moj oče mu je naredo stavbno pohištvo. Za mesec dni sma odšla u Dubrovnik. Jaz sem se naučiu po dalmatinsko govorit, on je pa delau. In ko je mogu kdaj kako stvar pohoblat, je šou v eno delavnico tam, pri Mavru, kjer je po navadi kaj porezo, popravu, ni pa blo tam nobenega strója, nobene mašine. To je blo leta petanpetdeset. Tisti človek je meu na stalaži klarinet, bla je vojna trofėja. Kasneje je prišlo do dogovora. Moj fotar mu je oblubo, da mu bo zrihto eno hobel mašino, uravnalko, v zameno za klarinet. On je reku, to pa ne dam, ker je

meni trofeja. Taj pač ne boš meu mašine. Ok, pa ti dam. Oče je oblubo držau. Bla je pa fõra, da je v Mariboru on tisti stroj iskau, sam ga u trgovini ni blo mogoče kupit. Da bi mu kdo rabljeni stroj prodau, sploh ni blo šanse. In kaj je naredu? Narisau je mašino, tam, kjer so delali vagone, so mu zrihtali ogrodje, naredit je dau še par stvari. Nastala je mašina, taka, ki je še u Dalmaciji niso vidli. Pelali so jo z ladjo dou, jaz pa sem dobiu klarinet. Takšna je bila ta štorija.

Srečko Kovačič, 60 let, Maribor (štajersko narečje)

42. Kot malemu švrkavcu mi ni uspelo pokrit vseh lukøn na klarinetu

Moj prvi, težko pridobljen klarinet je biu nemški model, ki ma majčkeno drugačno tehnologijo kot dandanes francoski. Za desno, spodno roko so ble tam strahovito narazen lukne. In ker sem biu še mali švrkavec, zelo zelen, nisem mogu tistih lukøn vseh pokrit. Oče je potem reku, midva boma takoj šla h kmetu Strašek, ki je znau klarinet igrat, dokler boš ti lahk lukne pokriu. In jaz sem hodu kar naprej k njemu preizkušat. Enkrat, ko je prišo s službe po mene, sem pa veselo povedau: evo, zdaj pa lahk lukne pokrijem. Potem sma šla na bicikøl in jaz sem se začeu učit. Že kmalu sem igrau pri godbi es-klarinet, to je biu najbolj glasøn inštrument u celi muzki. Vmes so se zgodile še druge zgodbe, tak da sma z bratom začela že nastopat kot duet, čez neki časa sma prišla na televizijo, ki se je takrat še komaj rojevala. In kot dva mala švrkavca, sma že mela neko popularnost.

Srečko Kovačič, 60 let, Maribor (štajersko narečje)

43. Mojih triinštørdesøt let

Pri godbi Ravne igram klarinet že triinštørdesøt let. Začeu sn leta 1968, star dvanajst let, ko sn končau četrti letnik glasbene šole. Moj učitel je biu Franc Mravlak, mørm røčt, da je biu zelo strog, da je nas tud tépo, a vse u dobro, da smo se neka naučili. Normalno, da smo pač bli v tistih letih nagajivi. Predøn sn prøšo co, smo poleti že dva mesca vadli žalostinke, dvakrat na tedøn. Blo nas je enih šest klarinetou, tøk da ko smo prøšli septembra na vaje, smo to obvladali u nulo. Takrat je biu dirigent Jožko Herman, ki je biu še bol strog ko pa moj učitel pri klarinetu. Vsako vajo, ko te ni bvo, si se mæro obvezno opravičit, najbolj kør enkrat prej. Če te ni bvo, je bva pa groza – te je pred vsømi dvigno in to povedo. Kasneje so rabli pri godbi saksofon, sn se pa jøz vpiso še v nižjo glasbeno za alt saksofon in jo naredo u dveh letih. No, pol se je pa zgodo en majnši felør. En petøk po vajah sn jøz posto tæst saksofon u glasbenem domo. To je pa vido gospod ravnatøl, Ivan Gradišek. Pridem jøz u pondelek na vaje, je biu že ceu halo. So mi začeli, køk mære bæt inštrument u glasbenem domo namest doma, pa vadit. Zarad tega so me hotli izklučit iz godbe. S starši smo posredovali, da sn østo

in biu premeščen nazaj na klarinet. Jəz sn u bistvo takrat hodo peš domo, təst petək je pa deževalo, autobusa ni blo in ni blo druge, kot da sn ga posto tam. Disciplina je u glaunem res bva na višjem nivoju ko pa danəs.

Franč Rečnik, 54 let, Dobrije

44. Za mano so tri obdobja, pod tremi dirigenti

U takem orkestro kot je naš, je fajn igrat. Pride obdóbje, ko je mavo bolš, včasih mavo slabši, godbeniki se menjajo. Sam mam v bistvo za sabo tri obdobja, pod tremi dirigenti. Z godbo sn šou na prvo tekmovanje v Kerkrade. To je blo tud posebno doživetje, ko smo vadli, mislim da ceu tedən. Na ta račun smo bli tud v železarni fraj. Mərm račť, da je biu Herman strog, vojaški dirigent in je to preniəso tud na nas. Za njim je prišo Alojz Lipovnik, njegovo obdobje je zelo plodno. Z njim sma se poznala že iz mladosti, bli smo kolegi, čeravno je starejši od mene. Dopadlo se mi je, ker sn pri njəmo lahko igrau tud narodnozabauno glasbo. Herman ni posto, da bi meu ansambəl. Lipovnik je pa reko, če ti tam špilaš, isto vadiš, pa maš en zos. Z njim smo v Holandiji dosegli največ, v korakanjo in koncertni skupini. Biu je res vredno dirigent. No, zdaj v tretjem obdobju je pa Srečko Kovačič, ki je poglavje záse. Stručnjak je zelo zelo dobər, glasbenik, tud prijatəl. Včasih mogoč mavo slabši pedagog za məne, mavo mu živci popustijo, je pa našo muziko sprajo na orkestralni nivo. Naj omenim, da je blo včasih še več prijatəlstva med godbeniki kot pa zdaj. Mislim, da gratujemo številke, ampak jəz prajim, da bi mogli vėdet, šəti ko nas vodijo (odbor), da je to prostovolno društvo, da to ni fabrika al pa podjėtje. Motivirat bi mərli znat stare in mlade, da ne bi bvo razlike in da se bi ləpo meli skup. Tək ko prajijo, lepa beseda, lepo mesto najde.

Franč Rečnik, 54 let, Dobrije

45. Če je odzadi padva kira za uho, si jih pri trompeti še odspredi dobo

Z glasbo sn se začeu ukvarjat na pobudo atana, ko sn hodu v četrti razred osnovne šole. Moj prvi učitəl je biu Arnoldov Pavli. K njəmo na vaje sma takrat hodva skup z rdečelasim Boškonom. Pavli je biu zelo strog učitəl – na vaji so bli najprej na vrsti dolgi toni po deset, pətnajst sekund, pol so se pa začele prave vaje iz not. Meva sma notni heltər, doma sma se mərva določene vaje naučit, on je pa stau za nama. In, če se je kiri zmoto, jih je dobo za uho. Ker sma vadv trompeto, to səvəda ni bvo prijetno – če je odzadi padva kira za uho, si jih še odspredi dobo. Skup sma vadv eni dve leti. Najbol se spomnem obdobja, ko je biu Pavli boun in je namest njega meu ene tri vaje njegov sin, Stanko, priznan trobentač. Ko je on enih parkrat zaigrau, sn šele glasbo zares vzlubo. Pred tem mi je bvo pa vse bol na mus, na željo očeta. Po Pavliju je vaje prevzeu Lipovnikov Stanko. Dve leti sta bli še skupni z Boškono, pol je blo pa samostojno. Takrat je prišo do tistega igranja z ljubeznijo, ko si že neki znau.

Spomnem se tudi, kako naju je Stanko učiu pravilnega dihanja s prepono. Gospod Lipovnik ni biu ekstra toust, ampak ko sma mo merva roko položit gər na trebuh, ko je on s prepono udihno, je meu takiga bošija, kot da bi biu u četrtem mesəcu nosečnosti.

Janko Miklavc, 52 let, Na Šancah

46. Gospod Herman je biu edən tistih, ki me je največ o glasbi naučiu

Po petem letniku glasbene šole so me povabli v pihalni orkester. Ko sn začeu tam igrat, so mi dodelili kornet. Takrat je biu dirigent gospod Herman – njega še vedno nosim v spominu kot človeka, ki me je skor največ o glasbi naučiu. To je bvo obdobje, ko je ravenska godba začeva prodirat izven ožjih lokalnih okvirov. Bli so to prvi nastopi zunaj, koncert u Bad Ischlu, vsakoletna tekmovanja na republiškem nivoju oz. tud držaunem, saj iz drugih republik godbe v takem smislu orkestralne glasbe, še niso bile tejk popularne. Osebən pristop Hermana je biu, da nam je prinesu od določenəga komada ploščo v simfonični izvedbi, najprej smo to poslušali. Ob tem nam je celo zgodbo o določenem delu povedo, da smo si znali vse skup tud predstaulat, kaj je želeu izbran skladatelj povēdet oz. kaj nek inštrument v določenem trenutku predstaula. Pri orkestru sn igrau do zaključka šolanja na Ravnah. Takrat se je moja pot igranja u orkestru končava. Eno zarad študija samega, oddaljenosti, drugo zarad težav z zobmi, saj sn zarad gnojne bule na sprednjem zobu dobu umetən zob in pri tem zgubo občutek za igranje. Kot tretje, pa trompeta v študentskem domu ni bla najbolj popularna, kaj šele, da bi se dalo vadit. Tako se je druženje z našo pleh muziko v aktivnem pogledu zame končavo.

Janko Miklavc, 52 let, Na Šancah

47. Ti boš to špilava

V naši familiji je glasba prisotna že od dedija in atana naprej, na tət način je bvo tud logično, da bom sama neki igrava. Ko sn bva stara osən let, mi je ata en vəčer domo pəneso flauto. Səvəda sploh nisl vedva, ka je to in mi je reko, ti boš to špilava. Na nek način sn bva primorana, da sn začeva igrat. Septembra sn šva v glasbeno šolo, kjer je biu moj prvi učitel Maher. Spomnem se tega, da je bvo tákrat preveč otrok in premavo učitlou, da sta meva kər po dva naenkrat uro. Jəz sn jo meva s Pušnikovo Marijo, ki je kitaro špilava. Učitel je biu kər strog, dau mi je neke osnove. Po tem ko je naredo samomor, me je začeu učit Ivan Gradišek. Biu je dobər učitel, tud kasneje, ko sn sama prəšva na šolo, sma dobro sodelovava.

Anita Zadravec, 51 let, Zelen Breg

48. Muzikanti so me prepričali

Bvo je dvansendesetaga leta, ko sn hodo u drugi razred in se navdušo nad harmonako, ki jo je igrau sosed. To je bva želja naju z mamo. Pol sn pa prašo gər do glasbene, so pa Gradišek, Pogorevčnik in Maher začeli špilat trobente, klarinete, sam z namenom, da bi k pleh muziki prašo. Tək so me pol prepričali, da sn šou na klarinet. Štənsendesetaga sn k pleh muziki prašo, dve leti kasnej pa nižjo glasbeno končau. Zadopado se mi je tud saksofon, tək da sn šou še təstga narest. In od taj naprej skoz saks igram.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

49. Začetek je biu oštər

Ko sn prašo, smo bli najprej ene dve leti pod Hermanom, ki je biu taka vojaška autoriteta, da je ne najdeš nikjer. Jəz še nisl srečo človeka s takim redom in disciplino, ampak tak je biu sam, doklər je biu za pulto, ko je prašo vən iz dvorane, je biu pa isti ko mi. Nam mulcom se včasih na vaje ni lubvo prət, pol smo se pa bali, kək bo naslednič s təstim vojaškim ustrojom. Te je dvigno pred vsəmi gər in si mogo sam špilat, in to po navadi kaj tək təžkega, da nisi zmogu. Pa so se ti režali vsi. Začetək je biu oštər, saj sn sam u bistvu čist drug človek, a smo zdəržali. Kar se tiče svetounih prvenstəu, sn skor edini, ki je biu na vsəh. Na prvem mi je ž bvo təžko, ko sn təste note vidu, čist črne. Sn si mislo, to pa ž ne bo švo kda. A smo natrenirali, tək da je bva že ta prvič zlata. Pot je bva zanimiva, v času trdega socializma na zahod nisi kər tək prašo.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

50. Kək sn prašo jəz do tega, da bi lahk bva »təsta kanta« moj poklic

V časo, ko sn jəz začeu obiskovat glasbeno šolo, ni bvo dostopa do inštrumentou tako kot danes. Domá so mi pač harmóniko kupli, so mislali, da bo pač ne'do harmoniko špilo – in sn reko, taj pa bom. Špilam jəz harmoniko, nakar pridem učitelno, zdajšnemo ravnatelno Pogorevčniko enkrat na uro, pa pride gospod bivši dirigent, Lipovnik Alojz, in reče: lej, vi mate hišo domá, ti bi lahko plozo in doma nobenəga ne bi moto, pridi ti k nam na vaje po tubo al po helikon. Pridem jəz po təsto tubo, pa gledam tətə kanto – ka taj to je? In finta, pol pa inštrument nesem domo in začnem neki plozat gərta po Ravnah, so me skor zaprli. Doma naletim še na mamo s təsti kanti vəlki, ki je rekva – ka s' taj to pəneso. Pa dobro, sn začno pol to vadit. Učiu me je Buduvar Srečko, en zelo vrhunski glasbenik po srcu in po duši, ni biu pa tejk šolan glasbenik. Dau mi je təste osnove, kək se naj bi igravo na tt inštrument. Nakar sn prašo k profesorjo Lipovniko, eno leto, dve in začuto sn željo, da bi neki več naredo o tem. In, ko sn gimnazijo končau, sn se po vojski vpiso tud v sredno glasbeno šolo u Maribóru. Tam

me je učiu profesor Roški, ki je biu tud moj profesor na Akademiji za glasbo. Po tistem sn šou igrat v Orkester slovenske policije. Zanimivo je bvo to, da iz čisto takega, bi reko odnosa do inštrumenta, sn prešo jəz do tega, da bi lahk biu mənī to poklic.

Aleksander Kotnik, 44 let, Na Šancah

51. Təsta trobenta, ki je bva tək lepe farbe, me je popelala na godbeniška pota

Moja glasbena pot sega nazaj u Črneče. Zanimanje za glasbo sn pokazo že pri osmih letih, ko sn si zaželo igrat trobento, a sn biu na žalost še premali. To mi je pri devetih le uspelo. Za trobento sn se odločo v trenutku, ko sn jo zagledo pri stricu. In se mi je dopadva, ker je bva lepe farbe. Glasbeno šolo sn obiskovau v Dravogradu, na ravənški podružnici. S tretjim razredom sn šou že v prvi letnik. Hitro so me obískali iz godbe Šentjanž in nasledno leto sn začeu pri njihovi muziki, kjer sn špilo deset let. Tam sn pridobiu prve občutke, kək je igrat pri muziki. Še kako leto kasneje, okol leta osəndesət, sn začeu hodit še k ravənskemu mladinskemu pihalnemu orkestru. Prišlo je do stika z enim res dobrim orkestrom, s strokovnim pristópom, česar v Šentjanžu, glede na okoliščine, ni moglo bit. Mladinska je bila neka odskočna deska, da sn prišo k pravemu orkestru. Pomagali so mi Gradišek, Lipovnik, takratni upravni odbor. Treba je blo upoštevati tud dobre medsebojne odnose med obema muzikama, pretok članstva. Sledila je moja prva udeležba na tekmovanju na Nizozemskem, kjer sn igrau trobento. Kasneje sn meu neki težau z inštrumentom in svojo tehniko igranja, zato sma se s profesorjo Lipovniko zmenla, da bi mogoče probau še s kakim drugim inštrumentom. Dau mi je na voljo tri možnosti, jəz sn se odločo za pozauno. In takrat sn se kot študent strojništva vpiso še v nižjo glasbeno šolo za pozauno. Peti in šesti letnik sn naredo v enem letu. Iz zelo kmalu sn zasedo sedanjī sedež pri pleh muziki za pozauno.

Marjan Kotnik, 43 let, Črneče

52. Muzika mi pomeni odklop

Od dogodkou so mi najbolj ostala v spominu gostovanja, kjer se po navadi da odklopiti ostale dogodke, ki te spremlajo vsak dan, od službe, dóma. Mam ozek krog bližnih prijatlou, s kirimi preživim večji del cajta pri pleh muziki. Kadar ne igramo, premlejemo stvari, od politike, špôrta, muzike, vse počez in po dougem. Po navadi se držimo mavo bol ob strani. Zarad odklópa. Muziko jemlem kot obviəzo, po drugi strani pa kot privilegij, da se lahko z njo ukvarjam, igram neki dobrega, kadar nam to səvəda rata. Od ostalih godbeníkou pričakujem podobno – da se jo jemle kot privilegij, in ne kot neki samoumeunega, kjer se more vse stvari prištīmat, bit use tip top in se ti lahk sámo usedeš. Vzet jo je treba bol natur, samoiniciativno,

pa uživat. Ostale stvari pa pustit čimbol stran od dneunega dogajanja. Al pa dneuno dogajanje pustit stran od muzike. V zadnih letih mi zmanjkuje cajta, a še vedno poskušam držat stik z glasbo, ker mi pomeni neko popestritev in bi blo dougcajt brəz nje.

Marjan Kotnik, 43 let, Črneče

53. V orkestru se mam res lušno

K orkestru sn prašva leta trindevetdesət. Za sabo sn meva štir letnike nižje glasbene šole, tákrat je namreč primankovavo flautistk, ble sta samo dve, tək da so dali prošno na glasbeno šolo. In pol je Anita izbava štiri flautistke. Na splošno sn flauto vərjetno začeva igrat zarad tega, ker sn živeva u glasbeni družini. Ata je že od nekđaj igrau trobento, pri narodnozabaunem ansamblu in tud pri orkestru. Če rasteš gər u taki družini, te vərjetno bol usmerjajo u umetnost. Tək ko bojo, na primer v družini, kjer so športniki, tud otroke tja usmerjali. Meva sn ful veselje vedno igrat, tud željo it naprej u sredno glasbeno šolo, pa me žau na ravənski glasbeni šoli nikol niso podpərli. V glavnem, glasba mi je od nekđaj zelo vəlko pomenla in mi tud zdej. V samem orkestru sn našva svoje najbolše prijatəlne, tud fanta. Skup preživimo ogromno časa in mam se res lušno.

Vesna Kovačec, 33 let, Čečovje

54. Na začetku nas je še med pauzo enih deset, pətnajst vadvo

Klarinet sn začeu igrat leta devətənosəndesət, pri devetih letih. Takrat smo šli ata, brat in jəz na grad, kjer sma meva z brato ritmične preizkuse pri gospodu Lipovniku. Sam sn se upiso v pripravnico za klarinet, brat pa za blok flauto. K pripraunici sn hodo h Gradišeku, teorijo nas je pa najprej meva Dorica Rebernik. Dvandevedesetəga sn prišo k mladinski, leto kasneje sn biu tam ž podpredsednik. Ob pətnajstletnici smo šli na koncert v Pliberk. Ko sn se upiso v peti letnik, so me sprejeli k ravənski pleh muziki. Isti cajt so prašli še Miler, Bobek in Merkač. Eno leto pred nami pa Konečnik, Korat, Fuso. Taj je bvo fajn, ker smo se vsi poznali. Biu je še stari dom, Brec je biu predsednik. Ko smo prišli, je bva glih druga sezona od Srečkona. Vsi so meli še ogromno energije, tud med pauzo nas je enih deset, pətnajst vadvo. Tega danəs ni.

Matej Rozman, 30 let, Javornik

55. V glasbeno šolo sn se šva upisat kər sama

Že od vsəga začetka je bila flauta moj ljubi inštrument, ki sn si ga želeva igrat. V glasbeno šolo sn se šva upisat kər sama, obiskovala sn jo šest let. In, ker sn si po končani šoli flauto še vedno želeva igrat, sn napisala prošno za pihalni orkestər. Kasneje so me tja povabli in jeseni osəndevetdesetəga leta sn začeva igrat. Na začetku je biu ful strog režim, obvezno je bvo tud

na pogrebe hodit. Səvəda, mlad, nadebudən godbenik na začetku rad hodi na pogrebe. Spomniəm se, da nas je bvo na enəmo zelo malo, okol dvajsət. Najprej so bli na vrsti peuci, upokojenški moški peuski zbor. Plehbanditi se pa nekak nismo mogli zadržat, ko so začeli pet uno »Lipa zelenela je«. Sfalili so tri intonacije, pa še tákrat niso trofli. Katastrofa, a to nas je navkljub vsej žalosti res nasmejavo.

Sergeja Apat, 29 let, Ravne na Koroškem

56. Imaš lepe zobe, zakaj pa ne bi igrau na trobento?

Za glasbeno šolo me je navdušiu Blaž Satler. U prvi fazi sn se želeu upisat za bobne, tako kot on. Potem sn šou na avdicijo k Alojzu Lipovniku. Ko me je videu, mi je rekeu: imaš lepe zobe, zakaj pa ne bi igrau na trobento. Sam tisti moment sploh nisn vedeu, kako ta zgleda. Doma ni nihče igrau. Njegovo željo sn potrdiu: ja, pa bom. Čeprav sta bili prvi želji bobni in kitara. Vpisau sn se u glasbeno šolo, po petih letih pa prišeu k orkestru, na pobudo Janeza Miklavžine. Pred tem sn obiskovau tud mladinski orkeštər.

Simon Miler, 29 let, Javornik

57. Moji prvi stiki z orkestrom

V orkeštər sn prišeu leta tisoč devetsto štiriindevetdesət, na pobudo mojega učitelja u glasbeni šoli. On me je predlagau k našemu takratnemu odboru in ti so me sprejeli v društvo. Stike z orkestrom sn imeu že veliko prej, z očetom sma hodila na božično-novoletne koncerte. Takrát so se mi zdeli zelo dóbri, dirigent je biu še Alojz Lipovnik. Čisto prvi stik sega pa u vrtec, ko sma z Blažom Satlerjem, tudi članom orkestra, opazovala takratne ravənske železarje, ki so korakali pri dtk-ju, na stadionu. Mislim, da so se pripravljali za svetouno prvenstvo na Nizozemskem, kjer so imeli poleg koncerta še tekmovanje u paradi.

Simon Miler, 29 let, Javornik

58. Iz klarineta sn prəšo na saksofon, s saksofonom pa k pleh muziki

Prva štir glasbena leta so se pri mən začeva s klarinetom – vse skop u tretjem razredo osnovne šole. Učiu me je Ivan Gradišek. Ker sn treniro še skoke, nisn meu preveč cajta za vadit, zato mi je predlago, da je bolš, da grem na saksofon. In pol so me dali na tenór, ker sn pač mavo večji biu, k Štrikarjo Dušano. Takrat sn avtomatsko dva letnika preskočo in na saksofonu vse skop končau. Najprej sn špilo klarinet pri mladinski, dva taužənt tri sn pa prəšo k ta pravi pleh bandi zraun. Prvič sn igrau na florjanovo, gər v telovadnici na Prežihovi šoli. Moj prvi koncert je biu v Zagrebu. Je pa res, da je bvo takrat še kər təžko prət zrauno. Doma je igrava še sestra citre, ata pa frajtonarəco. Ata je biu tud təsti, ki me je vəlko co spraulo, da

sn vado. Je bvo pa treba pazit, da ni bvo use skop preglasno zarad sosedou – pər kakih nizkih tonih se namreč saksofon ful čuje. Dərgač ni bvo problemou, tud doma so koma čakali, da me lahk pridejo kam gledat, na primer na naš božični koncert. Se spomnem, da smo s famijlo, še predən sn prəšo zrauno, za božič hodli vsako leto gər v telovadnico. Opasno je bvo.

Andrej Zorman, 26 let, Javornik

59. Mama mi ni postva, da bi se izpisava iz glasbene

U glasbeno šolo sn se upisava u tretjem razredu, najprej na blok flauto, frulico po domače. Poleti sn pa čuva od mamine sodelauke hčirko, kək flauto igra, pa sn rekva - jəz tud hočəm flauto. Pol sma pa z atano šva u glasbeno šolo k ravnatlo, pa sma vprašava, če se da prestajt iz frulice na flauto. Pa je reko: ne, zato kər je frulica dobra osnova za naprej. Ko sn s pripraunico končava, mi je pa le uspevo prət na flauto. Teorije nisl marava, meva sn tud slabe ocene, ker nikol nisl kapirava intervalou pa septakordou. Zarad nje sn se tud hotva u drugem letniku izpisat, pa mi mama ni postva. Je rekva, še žau ti bo, kər boš lahk enkrat pri pleh muziki igrava. Brat se je pol lahk izpiso, jəz pa ne. V četrtm letniku sn začeva pri mladinski igrat, to je bvo obvezno. Takrat sn tud dobva idejo, da bi sama igrava pri orkestru. Tja sn prəšva leta dva tisoč tri. Dirigent je biu in je še Srečko Kovačič. Moj prvi resən nastop je biu božičən koncert. Dərgač se mi je pa dopadvo, kər so flautistke same punce, z njimi se še zdaj družimo in fajnl zastopimo. Ko gremo na kako turnejo, smo ekipa, in uživamo. Poleg tega, da uživam na koncertih, vajah, je še ena pozitivna stvar ta, da potujemo in vidimo vəlkl sveta. Bli smo ž v Italiji, Franciji, Španiji, na Hrvaškem, Nemčiji, na Nizozemskem, pa še kaj bi se našo. Vedno je kaj novəga, še nedoživetega.

Zala Ranc, 23 let, Prevalje

60. Tək fajnl se je čuvo, ko so šli na turneje, koncerte

Pri orkestru igram flauto, vərjetno se je vse začevo zarad same želje po igranju v orkestru. V njem igra tud sestrična, stric, ata je igrau bobne. In tək fajnl se je čuvo, ko so šli na turneje, koncerte. Ker sn hotva doživlat isto, sn si u glavo upiknava, da bom špilava flauto. Sestrična me je naučiva v njo pihənt, pri mladinski nas je gospod Gradišek naučiu discipline, manir, ki jih trenutno pri orkestru mavo manka. Bog ne daj, da je kaka flauta sedeva s prikrižanimi nogami al pa da je meu kdo kak čigumi v ustah, ker si dobu palco v glavo, če je bvo treba. Glasbeno šolo sn počasi končava. In ker je znano, da je flaut ogromno, skor usaka punca bi jo rada špilava, sn meva srečo, saj sn se odločva, da bom šolanje nadaljevava na sredni glasbeni šoli, tək da so me mogli uzet. Pomagava sta mi gospod ravnatəl in moja učitelca, Anita Zadravec.

Nadja Rečnik, 23 let, Dobrije

61. Ti boš pa peuka

Kæk sn jæz začeva v glasbeni. To je bvo tæk, da je že moj brat neki špilo, záme so rækli, ti boš pa peuka. Jæz pa, nem peuka. Pol so me pa pelali u glasbeno na sprejemne in me barali, ka bom igrava. Sn rekva klavir, a to ni bvo mogoče, ker pač doma nismo meli placa in pol so me kær nekot določli za frulico. Ko sn bva eno leto pripraunica, sn se mogva odločit. In začeva sn s flauto. Ob prvem stiku s pleh bando se spomnem, da je bva otvoriteu glasbenæga doma in sma jih šva z atano douta poslušat. Tud za budnico sn koma čakava, da jih bom zutra čuva.

Andreja Šapek, 21 let, Javornik

62. Za pleh bando sn se bva pærpraulena tud še kak drug inštrument naučit

Jæz sn pršva k pleh bandi oktobra dva taužent pet. Do tega je præšvo tæk, da me je poklicava moja učitelca flaute Anita Zadravec, pa me barava, če bi jæz tam špilava. Sævæda sn bva zato, saj je biu problem tja præt. Pærpraulena sn se bva tud še kir drug inštrument naučit. In ko je præšo cajt, sn začeva hodit. Najprej en tedæn, en mesænc, pa kær nisl mogva nehat, tæk da še zdaj hodim. Moj prvi nastop je biu zavn Vinkota Coceta, endvajsæti novembær v Šentanevo. Še prau ustreznih šuhou nisl meva, hvala bogo da ni bvo treba kikæl gær met. Po nastopu smo še plesali, se družli. Fajn je, ko navežeš stik, da nisi sam tam.

Andreja Šapek, 21 let, Javornik

7.2.2 Štorije z budnic, pustnih karnevalov, vaj, koncertov in proslav

63. Muzikanti smo ž eni veseljaki in burkleži

Lepi so spomini na budnico, običaj, ki je ohranjen že dolga leta. Že štiridesæt let se ustavlamu v Trpinovi ulici, kjer poskrbijo, da se vse pojé in popije, saj nas prej ne spustijo. Muzikanti smo znani kot veseljaki in burkleži. Se spomniæm doživljaja, ko smo nekje igrali. Kot je znano, tæk ko gasilci, tud mi radi kaj popijemo. Enkrat smo pa enæga muzikanta ujezli in je reko, da more it na stran, na potrebo. Pa gre on u gošo, po hribu gær, jæz za njæmo, ga nisl dobu. Mi v avtobus, domo, se ustajimo še pri Cvitanču. Evo, ti. Pa zagledamo tam tæstæga, ki nam je pobegnu. Še prej je biu v gostilni, ko pa mi z avtobusom.

Janez Plohl, 72 let, Na Šancah

64. Kdor bo prvi prišo, ga bomo priæstrašli

S pomočjo fabrike smo si priborili dom v Portorožu, kjer smo kasneje preživelu štiri dni in pripravili koncert. Takrat smo še mladi bli in zleht. Prenočili smo na obali. Ta starejši so ga šli

v Portorož pet, mi ta mladi smo mogli pa doma ostat. Ka pa bóš, gremo gorta u sóbo, uzamemo tri bele rjuhe in se spodaj pri pomolu pri škarpi skrijemo. Pa si rečemo: kdor bo prvi prišo, ga bomo pristrašli. Pa pride eden s piciklo, lopo pelá, mi pa: buu. Je ker tak šajtro po cesti. Ni blo dougo, policija pride. Ka boš pa zdaj. Prte hitro skup zvežemo, pobašemo in gremo hitro za dom u koruzo in se tam skrijemo. Ko je policija šva, smo pa po tihem šli odzadi nazaj u sóbo. Eni drugi, ki niso bli zunaj, so pa postajli na pult muzikanta z uniformo. Potem pride ena gospa, njen sin je biu tud zrauno: ja, kaj pa delaš ti tu gor. A boš šou dou. A boš šou dou. On se sava ni premakno. Spet je bla vragolija. Ah, pobi. Ja, kje je pa moj sin. On je pa spau. Pol pa pridejo oni ta starejši domo, Herman je u rožcah biu. Prikaže se policija in ga zaslišuvle: kje so vaši lodi. Ja, zgoraj ležijo. A so vsi? Vsi. Pol pa drugi dan pri zajtrku: kdo je biu, kdo je biu. Nobeden. Mi trije, ko smo bli ta glavni, smo šli pa s čounom na drugo stran in gledali, ka bo. In še dougo smo tajno držali, da se ni zvedlo, kdo je biu.

Janez Plohl, 72 let, Na Šancah

65. Svätle strani orkestra

Značilno za naš orkestar je, da smo med sabo prijatelji, zato si z veseljem kaj zaigramo za rojstni dan. Tudi ko je bla kaka ohcet, smo se pojavili na matičnem uradu in zaigrali marše vesele narave, skladbe. V orkestru, ki danes šteje okol devetdeset članou, je tudi precej takih, ki igrajo v ansamblu. Tudi sam sn ga imeu, najprej smo v industrijski šoli ustanovili kvartet (s harmoniko, klarinetom, trobento in basom), kasneje pa sn sodelovau še s koroškimi Slovenci v Avstriji, znani smo bili kot Spodnji koroški sekstet. Enkrat smo šli na pot v Rim, kjer smo stanovali v domu nun, blizu ceste v Vatikan. Tudi z orkestro se veliko potuje, doživi marsikaj lepiga. Vidimo spomenike, značilnosti mesta, seznanimo se z novimi kulturami.

Rudi Blatnik, 68 let, Kotlje

66. Ko je šef spregledo rampe

Naj omenim anekdoto, ko sn igrau v Domu železarjou in smo za nagrado šli na izlet u Ptuj. Potovali smo s kombijo, direktor pa je vozu svoj auto. Ko smo skor že prišli do cilja, smo naleteli še na ene rampe. On je spregledo, da se zapirajo, zapelo not ter razbiu vetrobransko steklo na koščke. V tem avtiju so ble tud tri kelharoce. Mi smo sava hitro skočili iz kombija, dvignali rampo, avto potisnali ven. Par minut za tem je pripelava lokomotiva. Torej je šlo za srečo u nesreči. Zanimivo je pa to, da mi je to štorijo pripovedovala ena kelnarca na sosedovem rojstnem dnevu. Sam sn biu čisto tiho, ko pa je končala, sn z nasmehom povedo, da sn biu tæsti klarinetist v kombiju pa jöz.

Rudi Blatnik, 68 let, Kotlje

67. Tək smo jih navdušli, da so kər po mizah plesali in skakali

Naj omenim lep spomin iz ensəndesetəga leta, ko smo igrali koncert na Titovem trgo u Kopru. Najprej je biu resən deu z Italjani, Avstrijci, Nemci, Švicarji, vse je blo pri miro. Na koncu je pa naš kapelnik dau štart za halifaks, tak džez komad. Taj sn prvič v živlenjo vido təsto vzdušje, ko so, ko je godba igrava, po mizah plesali, skakali. To je biu res en tak dožiuljaj.

Franc Rečnik, 54 let, Dobrije

68. Budnice so zmeri poune raznih prigod

Pri godbi je bvo igranje budnice vsako leto neki posebnija. Mislim, da je trajavo kər celo leto, da smo obujali spomine in prigode, ki so se zgodle. Od mojih prvih igranj na budnici se spomniəm, da smo se zbrali pred nekdanjo kavarno, začetek je biu okrog petih zutra. Star sn biu pətnajst let in səvəda me je zelo zanimalo, kək se starejši fantje zabavajo, bli so na plesih in prišli ob rani uri kər direkt na budnico. Nekdo jim je prineso kapo in povrhni plašč, instrumente pa so meli zrauno. S prvomajskim igranjem je povezana tudi nasledna prigoda. Biu je Čičmanov Srečko, ki je zelo rad u kozarəc pogledo. Igrau je pa rog. Pri teh budnicah je bvo pa tək, da so nam pred blóki oz. zaselki priprauli neki za pojest in za popit. Od pijače je ob rani uri največ bvo kaj močnega, konjak, šnops. In ta muzikant je biu ž kər hitər precej okrogu, tək da mu je kapelnik prepovedo pijačo. Ob igranju naprej se je čudno ahto, ampak nobedən pa ni vedu, da si je on neki pijače kər u rog nətər zljivo.

Janko Miklavc, 52 let, Na Šancah

69. Med pauzo nas je ob plači kər neki letelo k Hasano po rumove kocke

Da sn glasbo vzľubo in jo bol spoznau, je bvo krivo tud to, da smo skozi igranje pri godbi dobli minimalno plačilo za vaje. In u tistih letih, ko doma žepnine ni bvo, je ta denar zelo prau prašo. Godba nam je plačevava tud glasbeno šolo, če smo se udeleževali raznih koncertou in pogrebou. Vsak mesec smo dobli mesečno plačo – kuverto, seznam vaj, pogrebou – in to je zadostovalo za pribolške, kər neki pa smo je zaprajli ob sami pauzi na vajah. Vaje so ble dvourne, in po enournem delu je sledila pauza. Takrat nas je kər neki letelo k najbližjemo slaščičarju Hasano po rumove kocke. Pol pa hitər nazaj na vaje.

Janko Miklavc, 52 let, Na Šancah

70. Kot muzikant doživiš vsəga in svašta – žalost na pogrebih in pravo veselico na budnici

Kot pripadnik neke skupine maš tud obveznosti. Temnejša, žalostna plat so pogrebi. Dandanəs so otroci čist drugačni, oni zašpilajo svoje in jim je u bistvo vseeno, a so na Barbari, v Titovem domo, v hali. Njim je to špil špil. Kot mlada dāčva sn pa občutva to nekoliko dərgač. Svetlejša stran so vesele koračnice, budnice. Tam se tud dogaja vsəga in svašta. Vem, da sn včasih šva kər direkt, budna in neprespana na budnico, saj je bvo prej vedno kresovanje. Se ni splačavo jət spat, če si prəšo domo ob pou štirih, čez dobro uro si pa ž stau v vrsti pred kavarno na Čečovjo. Budnica je dvorezən meč. Je fajn, pa ne. Fajn je za təste lədi, ki se ob nas zbujaajo, prajijo, u je lepo, je fajn, pa grejo pol pod topu koutər nazaj. Za nas zna bət pa tud kər mrzlo. Se spomnem, da mi je, ko sn še pikolo igrava, tamali prst tək zamrzno, da ni švo več migat z njəmo. Včasih smo tod ogromno hodli, okrog Čečovja, po trgo, Dobji vasi skoz vse ulice, u Trpinovo ulico. In pol na konco se pripeleš na Ivarčko. Zna bit naporno.

Anita Zadravec, 51 let, Zelen Breg

71. Ləto je za bobno

Dornikov Samo se ga je enkrat kot štərnajstletni pob s piri mavo napiu. Mi smo se za budnico zbrali nad Gramoznico in igrali po pešpoti dou, proti trgu. On je spusto svoj bobən, pol pa še sam leto za njəmo. Mi smo se pa režali. Na budnicah je tək stalno kaj, največkrat zarad alkohola.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

72. Pousod nas je pouno, skor nobene prireditve ni brəz nas

Ravne brəz ravənske godbe niso Ravne. To je namreč eno in isto. Na naših koncertih je vedno pouna dvorana, nobene proslave ni brəz nas. Za kraj mammo vsako leto dvandvajsət špilou. Leto se začne s pustom, pridružimo se na dnevni gasilcou, sledi vəlka noč, nato gremo skoz fabriko, pa prvi maj, sledi letni koncert, udeležimo se dveh proslau v Kotlah in na Šrotneku, oktobrska nedela je in božični koncert. Tud vmes je še kak špil, ravənski dnevi, al pa ko pride kak politik, se doseže kaka medalja. Povsod so muzikanti zraun, na žalostnih in veselih zadevah. Ne zastopim pa tega, da je včasih treba kire silit, da pridejo špilat. To je navsezadne le prostovolno društvo, kamor si prišo zarad veselja. Želim si, da se družimo, se mammo fajn, zato smo dom gradili.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

73. Ko se res začuti tasta povezanost v orkestru

Spomniam se dogodka, ko smo igrali v Mont Pelieru u Franciji. Bvo je ogromno orkestrou, enih dvanajst do petnajst. Mi smo bli na vrsti tazadni, mogoč zarad veličine, glasnosti, pa tud zarad tega, ker smo dobər orkester. Na tæsti paradi je začelo ful deževat. In ker je bvo nam rečeno, da se igra tud v dæžu, na raznih budnicah, pogrebih, noben ni niti pomislo, da mi ne bi igrali. In tæk se je zgodvo, da smo dve uri igrali u dæžu. Dežnike smo meli vsi. A drugi orkestri so se skrili, mi smo pa ostali edini, ko smo paradirali po ulicah. Eni so mogli še posebej pazit na inštrumente, skrivali so jih pod jopič. Sicər smo præšli pol u hotel tæk premočeni, da smo šli vsi k šanku po takratke – da nevt zbolele, dæčve. Na takih stvareh se pol zamisliš, takrat res stopimo skop. Tud, če mi je bvo ful grozno igrat u tæstem dæžu, sn si mislava, pa saj to delam u dobro usæh. V takih primerih se vidi tasta povezanost.

Vesna Kovačec, 33 let, Čëčovje

74. Iz ravænške pleh bande se ne bo nihče delu norca

Enkrat smo na letnem koncertu pri nas gostili en zelo znan slovenski bend. Koncert je biu u parku, na prostem. Tam je mogoč zarad tega orkester težje uglasit. In tud, če je uglašen, se mogoč malo slabše sliši kot v dvorani. In prišli so slauni trije tenoristi na našo generalko. In ka se je zgodvo? Začeli smo igrat uvodne takte prve skladbe, in en izmed članou te slaune skupine se je začeu tako smejat, da ni mogu začet pet tam, ko je blo treba. Ko smo mi opazli, da se óni mogoč norčujejo iz nas, nam ni bvo vseeno. Profesionalna glasbenica, ki nam je pomagava na klavirju, jim je jasno in glasno v obraz povedva, da glede na to, da so profesionalci in se s tem bavijo, se ne moræjo kær tæk iz amaterjeu delat norce: iz ravænške pleh bande se ne bo nihče delu norca. Tej skupini se je po tem mudilo na drug koncert, naše občinstvo pa jih je læpo sprejelo s ploskanjem. No, in za kazæn se je dirigent odloču, da jih bo zafrknu na ta naçin, da jih bo ponouno povabo na odær, čeprau jih ne bi bilo treba, da bodo za konæc zapeli Nessun Dormo, zelo tæžko pesæm. In tæk so bli res najbolj utrujeni. In ka se je pokazavo? Da smo mi čist odlično zaigrali, tud zadni deu skladbe, oni so ga pa le s težavo odpeli. Ravænçani smo spæt stopli skup in pokazali, da smo pravi godbeniki, po duši in po srcu.

Vesna Kovačec, 33 let, Čëčovje

75. Ko smo mogli vsi tamali muzikanti næst uniforme u čistilnico

Nasledna anekdota se je zgodva na začetku moje pleh muzike. Takrat je bvo tud dauč največje naudušenje. Biu je moj prvi jauni nastóp, na zadni oktobærski nedeli u Kotlah, ko se špila pri lipi. Zakluček je biu u njihovem kulturnem domu, kjer je pogostiteu. Takrát smo dobli za jêst

fabriško bombo, krajnsko klobaso in zenf. In za eno mizo nas je sedevo enajst malih. Ko začnemo mi rezat une klobase, je špricavo vse naokoli. En je vilce nat zapikno in s tem ena dva poškropiu. Bli smo taki, da smo mogli kar direkt nat uniforme u kemično čistilnico. Zanimivo je pa bvo.

Matej Rozman, 30 let, Javornik

76. Pleh banda je ob igranju le eno

Muzikant bit je kar naporno, ampak tud neizmerno lepo, če si s srcem tam. Se mi zdi, da teta naša pleh banda, čeprau učasih zgleda, da na več strani štarli, je ob igranju le eno. To se vidi na koncertih, na glasbi, ki jo izvajamo. Tud na naših oboževavcih, ljudeh, ki nas podpirajo, poslušajo. Na turnejah se poskrbi za nas, s hrano, pijačo in nastanitvijo. Turistični programi in ogledi so dost bogati. Kot sn ž omenla, vinske kloti si gremo ogledat, razne samostane, ciarkvice, etno hišice. Pestar, kulturni program je. Skratka, mon je usec in sn vesela, da sn zraun.

Sergeja Apat, 29 let, Ravne na Koroškem

77. Zamenjava inštrumentou

Spomniem se ene budnice. Zjutar se je, kot po navadi, zbralo ob petih in se potem celi dan spilavo. Na koncu smo bli že fejest zmatrani, tud nekaj pijače je že blo spite. Takrat smo prišli v Kotlje in si zamenjali inštrumente. To pomeni, da je vsak spilo tisto, cesar ni znau. Bla je katastrofa – čulo se je tak, da ni blo za nikamor. Eni so bli za en takt odspredaj, drugi odzadaj. A neki toni so le prihajali.

Simon Miler, 29 let, Javornik

78. Za budnico se je treba prejšan dan naspat

En ful fajn dogodek poleg božičnega koncerta je mon tud budnica. Čeprav je res, da zarad tega prejšan dan ne grem na kresovanje, rajš doma ostanem, da se spočijem, saj moram na tat dan ž ob štirih zjutra ustat. Ob pou petih se štarta na Javorniku, naša naloga je buditi ljudi. Odpravimo se po celih Ravnah, tud avtobus nam pomaga in nas razvozi. Pousod nam dajo neki za jest pa za pit. Je pa res, da mam ženske zarad pijače mavo problema, saj si ne upamo pit, ker ne moramo it kam na wc. To je čist dergač ko pa kak moški, ko lahk gre za usak vogu. Vse skup se konča na Ivarčkem, kjer se zbere velko število ljudi in po naši »Zdravljici« se nadaljuje z gavdo. Je pa kar naporno, tak da popoudne po navadi paše kak počitek.

Zala Ranc, 23 let, Prevalje

79. O, te budnice – zmeri je kaj nouga

Fajn doživetje je budnica za prvega maja. Zjutər se ustane ob pou petih – gremo naši. Marsikdo gre kər direkt s kresovanja. Spomniəm se Tine, ko je prəšva enkrat na budnico ləpo v uniformi. Ko pogleda u noge, pa v all starkah. O, šit. Tu in tam tud kir zamudi. Marko vem, da ma prvega maja rojstən dan in se nam pridruži šele pri kakem tretjem štantu. Tud Srečko pride vedno iz Maribora. Najbol znani smo po tem, da zamudimo na proslavo na Ivarčkem. Nas majo ful radi zarad tega. Pač ne gre, če ti pousod tišijo pouno hrane in pijače, in ne morəš kər tək mimo it.

Nadja Rečnik, 23 let, Dobrije

80. Tega, ko ti ploska cela dvorana, se ne da opisat

Najbolš je na koncertih. Sploh naš božični koncert, ki je, po pripovedovanjih ljudi, vsako leto bolši. Jəz sn meva srečo sodelovat že kot solistka. To je en tak posebən občutek, ko enkrat prideš tək dauč, da lahk stopiš pred orkestər. Sicər maš mogoč tud mavo treme, ker ne veš, a te podpira ceu orkestər al te ne. Na žalost je pač tək. Ampak važno je, da pokažeš, kar znaš, kar si se učiu, za kar si se pripraulo. Tega, ko ti ploska cela dvorana, se pa tək sploh ne da opisat. U glavnem, v orkestru je pomembno, da se maš fajn. Pridejo səvəda tud slabi časi, ko te nekdo razkuri al pa je kak slabši rezultat na tekmovanju. Flautistke smo same babənce in zna se zgodit, da se tud kda spičimo, a se mamō še vseeno rade. Pomembno je, da se podpiramo. To so pač take stvari, ki se u usakem društvu enkrat pojavijo. Nesoglasja morəjo bit, a za tem tud sporazumi.

Nadja Rečnik, 23 let, Dobrije

81. Moj prvi pust in domači konci na budnici

Ko sn prvič špilava na pusto, sn se najprej spraševava, ka se naj gər našemim. Prvič je bvo na vrsti korakanje, nəč kaj nismo vadli prej. Stava sn zraun Buhvalda, ki je biu piščanc. Je reko: eh, ti kr hodi, bo ž. Pričakovava sn, da to mərjo bət vsi v vrsti, pazit na znak, kda začèt. Je bvo pa bol na izi vse skop, pust ni neki blazno resnega. Vedno dobimo kaj za jēst, kjerkoli špilamo. Fajn je tud na budnici. Začnemo ž ob pou petih zjutər, ko ne vidimo not, tək da se je najbolš prve marše kər na pamet naučit. Najbol fajn mi je v Dobji vasi, na Hofo, kjer vedno ful pripravijo, in so nas res veseli. Že to je en tak občutek, ko je fajn špilat. Vsi se šparamo za klobase, domače konce na Brdinjah. Budnica se konča na Ivarčkem, kamor vedno zamudimo. A Ravənčani so naš še vseeno veseli.

Andreja Šapek, 21 let, Javornik

82. Ko si uniformiran človek, se čist dergač obnašaš

Fajn je tud takrat, ko majo gasilci svoj praznik, na flórganovo. Taj nas vedno povabijo, kremšnite pripravijo. Za nas zapréjo promet, da lahk marširamo u krožnem. Ko ni samo naravnost, ampak je tud mavo tak. Pol te pa vsi gledajo, ko daš uniformo gar in greš po trgo. Se mi zdi, da se čist dergač obnašaš, ko si uniformiran človek. Mi mamó plave lajbiče, zlate kravate, modre kape, črne hlače, punce mamó kikle, ko so kaki koncerti. Za božični koncert se vedno lišpamo, po navadi ma ena bleščice in smo cele svetleče. Je pa vse poplačano, ko pridejo naši domači in so navdušeni. Pri vsaki skladbi ploskajo, zmeri je pouna dvorana. In tud, ko včasih kako skladbo mavo zaserjemo, nas nagradijo z aplavzom.

Andreja Šapek, 21 let, Javornik

7.2.3 Štorije s turnej

83. Interestən padec z inštrumentom

Pred leti smo sodelovali na priznanem festivalu glasbe v Valenciji, kjer je bila načrtovana velika parada. Naš številčen orkestar je stanovau v nekem hotelu, skupaj z Japonci in ostalimi izvrstnimi orkestri. Moram povedat, da smo bili zelo počaščeni, da smo lahko sodelovali na teh velikih zadevah cvetja. Naš deu se je začeu s parado. In pred nastopom se mi je zgodila ena anekdota. Zjutraj smo se začeli nekako pripraulat na to parado, se oblekli v uniforme in urejeni odšli. Potem pa, ko smo stopali po stopnicah, se mi je zgodilo, da je bla ena stopnica premalo in je slediu interestən padec z inštrumentom. Igrau sn b-klarinet. Padec je biu takšne sorte, da sn lepo zlomiu spodnji deu inštrumenta. Drugi so mi takoj priskočili na pomoč, osebno mi ni bilo hudega, le razbit inštrument. Sledilo je vprašanje, kaj zdaj. Z godbéniki smo z lepilom začeli krpati spodni del, tako da smo do odhoda avtobusa za silo zadevo le uspeli rešit.

Avgust Pogorevčnik, 64 let, Javornik

84. Zasilno prenočišče s prenosnimi postlami

Ob vseh teh gostovanjih, ki so bla po strokovni in glasbeni plati zelo uspešna, je bilo tudi precej anekdot, a vsəh si səvəda ni mogoče zapomənt, kaj šele povēdet. Ena od takih je mogoče bla v Italiji, kjer je blo razpoloženje enkratno, hrana je bila dobra, tudi pijača, pa veliko je je blo. Spomnim se, da ko smo bli v Mirandoli, smo spali v enem dijaškem domo, ki je biu v obliki kvadrata. Na sredini je blo dvorišče, kot en park urejeno. Fantje so bli doro razpoloženi, tud so mavo več popili, ampak vse u mejah normale. Nam so u tem dijaškem domo priredili eno tako zasilno prenočišče s prenosnimi postlami. In ko sta dva zgleda bol

hitro zaspala, so jiva drugi kolegi v sobi kar komplet s postlami pobasali in zanesli vñ. Fanta sta spala celo noč, do zjutraj, ko sta se na dvorišču zbudla. Mavo smo se smejali in bla je tema za veselo družbo.

Lojz Lipovnik, 63 let, Čečovje

85. Italijani sprejmejo glasbo z odprtim srcem

Ker so bili naši uspehi kər precej odmeuni, smo navezáli stike z Italijo, kjer smo gostovali trikrat in se zelo lepo počutili. Blo je res perfektno, pravo vzdušje. Italijani so narod, ki glasbo sprejmejo z odprtim srcem. Vərjetno nas je vse zelo presenetlo, da ko smo meli koncert, so že med samo skladbo ploskali. Za razliko od nas, ko smo mavo bol zadržani in včasih na koncu spremlamo orkestər iz vludnosti. Zelo lepa izkušnja je bla na prvem gostovanju v Boloniji, kjer smo meli koncert na glaunem trgu. Postavljena sta bla dva odra, na enem smo bli mi, na drugi strani pa je igrala Bando di Carabinieri, vojaška godba iz Rima, profesionalna, s 120 ljudi. Tam so nas zelo pohvalili in bilo nam je v čast, da smo bili na istem mestu s tako svetouno znanim, profesionalnim orkestrom te zvrsti. Na drugem gostovanju smo bili v mestih Mirandola in Módena, naš koncert tam je trajau od enajstih do pou enih ponòči. Vsi so glasbo občutli z nami. Ko so se naši fantje sprehajali po mestu in šli na kako pivo, so jim rækli, ni treba, je že plačano. Tək so nas kər tæsti vaščani gostili. Ogledli smo si tud rojstno hišo Giuseppe Verdija. Naj omenim, da sn v mesto Modena dobo plaketo znanega italjanskega dirigenta Toscaninija. Poleg Italije smo gostovali v Avstriji, kjer je mela železarna s firmami in njihovimi godbami posloune stike, potem v Nemčiji, Stuttgartu, kjer smo nastopili še s tremi godbami. Naš nastop je biu zelo odmevøn, kvalitetøn. Bli smo še v Franciji, kjer smo meli koncerte v Parizu, parado v mestu Lil. Tako, da smo kər neki sveta vidli – ob prijetni glasbi torej prijetni izleti, potovanja. Spominov je res veliko in težko je vse obelodanit.

Lojz Lipovnik, 63 let, Čečovje

86. Zgodba o mojem prvem pašošu

Edøn prvih nastopou je biu v Bad Ischlu v Avstriji. Do tega zanimivega kraja smo se pripeljali z avtobusom. Kraj, prek vznožja Alp, z lepim jezerom, krasnim motelom in zdraviliščem, kjer je bila naša naloga igrat tamkajšnjim gostom. Ko smo koncert odprajli, je biu v tem hotelu tudi disko, pri nas še niso bili množični. Star sn biu enih pətnajst let in na prošno godbe so mi predhodno zrihtali pašoš. Mladi fantje smo se po koncertu odprajli u disko, jəz sn jakno odložo, v kiri sn tud pašoš meu. Ko smo zabavo zaključli, je moja jakna nekako čudežno zgínva. S tem je bilo potem povezano dolgo vračanje nazaj domou. Zaradi mene smo mərli jət z autobuso na Žandar Marijo, kjer so naredli zapisnik in izdali posebno potrdilo, da smo prašli

nazaj u Slovenijo. Zanimivo je pa to, da čez dve leti mene kličejo na policijo, kamor sn šou s strahom. Nisn pa vedu, ka sn narobe naredo. In ko jəz pridem tja, so mi izročli paket, ki je biu poslan iz avstrijske policije, v katermo je bva moja jakna in tist pašoš. Vse skup je zgleda nekdo pomotoma vzeu, si sposodo. Sn si pa oddahno, ko sn vido, da je to prəšvo in ni bvo kaj drugega narobe.

Janko Miklavc, 52 let, Na Šancah

87. Moj prvi polet z avijonom

Ena zelo dóbra, koristna, prijetna plat udejstvovanja u takem pihalnem orkestro kot je naš so tudi turneje, izleti. Nikol ne bom pozabva, da je moj prvi polet z avijonom biu, ko sn bva stara osənajst let. Tákrat smo šli na Nizozemsko – najprej smo se pelali do Beograda, pol pa v Frankfurt. Na təstem letališčo se mi je odpərlo okno u svet. Z mano sta bva Čeplakov Davorin in Hrastnikov Sašo, fajn je blo podelit izkušno z nekom približno enake generacije.

Anita Zadravec, 51 let, Zelen Breg

88. Turneja zna bit tud naporna

Ena malo bol naporna turneja je bva, ko sn bva s hčerko noseča, septembra je bvo, jəz sn pa pol januarja rodiva. Po vsej sili so mi govorli, pojdi zrauno, pojdi zrauno na turnejo. Pa ka čem jəz. No, in pol sn jim le oblubva. Douta sn koma zdržava vožno z avtobuso, je bvo grozno. Sedevala sn čist spredi pri šoferjo. Vsi so skrbeli za mene. Je bvo pa res, da mi ni bvo treba na paradi hodit, da sn špilava sam na koncerto.

Anita Zadravec, 51 let, Zelen Breg

89. Akva minerale, akva naturale

Italija je bva zmeri najbolj odmeuna. Prvič, ko smo šli tja, smo stanovali v dijaškem domo. Okrog in okrog same štale, polja. Pridemo v sobe, v vsaki križ. Zanimivo je bvo, ko so nas sprejeli in nam ponudli vodo. Akva minerale, akva naturale. Ka zdej, voda je voda. To je bvo res – mi pridemo v Italijo, ti pa navadno vodo dajo pri sprejemo. Prav hec je biu. Takrat sma bva z Davorino najstarejša, bvo je še en kup mlajših od naju. In səvəda se počutiš tud doužne mavo popazit na njih. Oni so nama pa prajli ata pa mama. Ko smo šli zvəčer mavo okrog po pokrajini, so spraševali: ata pa mama, a lahko grem tja. Sicər so naju zajbavali, ampak ubogali so naju pa.

Anita Zadravec, 51 let, Zelen Breg

90. V času turneje sn živeva pri trdim Nemcema

Eno leto smo šli v Waiblingen. Tam smo bli razdeljeni po družinah. Večina jih je bva pri naših izseljencih – Srbih, Hrvatih, Bosancih. Jəz sn bva pa dodeljena enima trdim Nemcema.

Starejši gospod in gospa sta bva zelo prijazna. Gospa se je trudva z mano govórit počasi nemško, gospoda pa nisl skor kerkaj zastopva. Še o politiki se je hoto z mano pravhat. Skos sta me spraševava, ka mi lahk skuhata, ka bi jedla. Pelava sta me na izlet, v restavracijo. Kasneje sta mi še slika poslava, tud pisali smo si.

Anita Zadravec, 51 let, Zelen Breg

91. Budnica v Parizu

V Parizu se nas je pa dobvo enih deset veseljakou, muzikantou. Pol smo pa sred noči korakali po Parizu in peli marseljazo. Parižani so nas opazovali, nas grajali, a jih nismo nač razumeli. Pravo budnico smo si umislali. Na vsah turnejah je bvo faj, prepotovali smo vlek deu Evrope.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

92. V San Remu me niso preveč ubogali

V San Remu je bvo res faj, vse je bvo v rožah. Zvčer pa muzikanti kot muzikanti, brž alkohola ni ta pravo. V hotelu so nam ž prej povedli, da se ne sme met svoje pijače. Naši pa tega niso čuli oziroma niso hotli poslušat in so kerk gajbe pira nosli neter. Receptor je zjuter pobrau vse flaše, jih praštu in nam vsako zaračuno. In, kejkerc so nam oni dali, smo mcrli kerk plačat. Tam je bvo še kerk divjo. Še napili so se ga eni, pa po steklenih šipah gerc hodli. Takrat je bvo treba še dva izklučit. Včasih je bolš, včasih pa slabš.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

93. Prvič sn svet vido

Začetek poti na Nizozemsko ni biu preveč obetaun. V Avstriji na letališču sma se namreč jž pa še en zgubva. Grema na wc, pa nobenaga nikjer. Pol pa nisma vedva, ka naj. Frankfurt je pa grozno veko letališče. Grema na informacije, noben ni vedo, kje so naši. Mcdva tam sama, ptnajstletna, oni so najo tu pozabli. Že čist panična letama naokrog. Pol pa vidima od dauč pikice ludi na kupu. In so na srečo bli naši. Bli so tik preden bi se ukrcali na letalo. Pravi moment sma tja prašva, če ne, bi lahk tam ostava. Nadaljevanje je bvo pa sladko. Na Nizozemskem smo stanovali pri domačinih, mcn se je tk faj zdevo, kerc sn lahk angleščino treniro. Moj cimerc je biu Širnikov Brane. In ko smo bli skop, smo se pogovarjali angleško, včasih tud oni mavo po holandsko, mcdva po slovensko. Smo se začeli režat, noben nobenaga ni razumo. Zanimivo je bvo, ko prvič svet vidiš, se ti vse sveti, medtem ko je pcr nas vse zaverto.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

94. Ko se ga je Budi v Italiji nažlampo in so ga mogli nēst do doma

No, zdaj pa ena štorija iz Italije, ko smo bli na drugem gostovanju, v Marano sul Panaro, če se prav spomnem. Spali smo v eni šoli, takrat je biu pri naši godbi še en Izak Jaroš, ki je igrau timpane, in Saš, saksofonist. Pa gremo mi po ulici dou, biu sn takrat 14–16 let star, in vidimo, da pijejo naši butelke tam na polo v eni gostilni. Čist hin že. Pridem jēz tja, sn se šou z vnemo stajt, da jih sedēm eksam. Svēda, vse sn ekso. In finta je bva, da pol sn se ga tēk nažlampo tam dola, da so me nēsli tota do doma. Tēsti vēčer je bvo pa tod, da so Širnika vēn zanēsli iz pojstle. Tam nisl sodelovau zraun, ker nisl mogo. V glavnem, tēsta Italija je bva ena bolših. Mēnda smo se z nekimi komunisti tud spajdašli, to je komunistična stranka Italije. In pol smo šlē k enmo na haciendo. Det je zrihto, da smo se ob trijēh zutra z nekimi ful dorimi avtji okol vozli, ponudo je še mavo vina, češ vi ste v Jugoslaviji, bol burno vam kaže. V gajbicah krompirja je naložo nēter vina, pa smo ga nēsli. Fajn je bvo.

Aleksander Kotnik, 44 let, Na Šancah

95. Ko je blo treba dat televizijo bol na glas

Nasledna anekdota je iz gostovanja v Amstērdamu. Kot po navadi, smo se razvrstili po hotelskih sobah. Malo po željah muzikantou, če je pa za kirga zmanalo kolega, smo pa dobli še tretjega. No, in tēk se je nama s Klemno pridružo še en muzikant. Zvečer smo še malo posedeli v baru. Proti jutru pa smo se edēn po edēn vračali domou, u hotel. Mislim, da sn šou takrat prvi spat. Malo za mano je prišo najin kolega, enkrat kasnej pa še Klemen. Jēz se zbudim okrog zgodnega jutra. Televizija do konca na glas, sneg šumi, ropota. Sn si mislo, saj je nemogoče, kdo bi pa televizijo gledu. Ugasnem vse in zjutē, ko se prebudimo, vprašam Klemena, če jo je on gledu. Praji, pa ne, nisl gledu, samo jēz nisl mogo zaspat, ker je kolega tēk smrčo, da sn si mogo televizijo dat na glas.

Marjan Kotnik, 43 let, Črneče

96. Enih sto smo jih prešvercali iz Hrvaške grs u Slovenijo

Julija dva tisoč štiri smo meli turnejo po Dalmaciji s peucem Vinkom Cocem. On je en tak simpatični peuc, ki je nas sprejeu, in mi njega. Njegove skladbe so tako ušēčne, da smo ga pospremili na njegovem koncertu v mestu Kóstanje. Bvo je zvečiar, že tolko pôzno, da smo rabli reflektorje. Mi na generalki vsēga tega nismo občutli, ker smo vadli na svētlem. Ko se vrnemo z večiarje, se je pa zgodvo, da je bvo vse naokol pouno mērčesa. Na začetku špila so ble še čist male mušice, pol jih je bvo pa ž touk, da je bvo črno pri črnem. Tēste mušice so šle k nam gēr na ovratnik, za vrat. Vse je bvo črno, mi, note, srajce. Mi smo cvilile, Nadji je šva ena mušica nēt v ušeto, da je sred skladbe zakričava: wee. Po prvi skladbi sn se skriva nēt za

pult in pol smo Srečkono povedle, da tak ne mormo igrat, da nas žgečka po ušetah, po vrato, da nismo skoncentrirani. In ka se je zgodvo? Srečko je šou do organizatorjeu in proso, da so dali reflektorje na drugo stran in smo lahko normalno nadaljevali. Finta vsa tega je bva pa ta, da smo mi meli še en koncert, mušic je bvo pousod pouno, sama sn dava po koncu note u mapo in pripelava kouček domo. Note sn mogva potem vñ sprajt, jih dat narazñ. In res, mi smo ja enih sto mušic prešvercali iz Hrvaške grs u Slovenijo. Ko sn mapice gñr odpirava, so ble vse mrtve, posušene na notah. No, to je recimo tud en dogodek, ki se ga ful spomniñm. Biu je mavo smešñ, mavo grozñ.

Vesna Kovačec, 33 let, Čečovje

97. Spomin na siromašno Ostravo

Leta šestñdevetdesñt smo odpotovali v Ostravo, na Češko. Ostrava je bla takrat razdeljena na dva dela – na eni strani je blo okrog štirsto tisoč prebivauceu, vmes so ble kmetije in polja, slediu je še drug deu mesta. Češka je bla še zelo reuna in v dijaškem domu, kjer smo stanovali, smo vse žetone za biljard in ročni nogomet pokupli. Ko so nas eni uprašali, kouk žetonou mamu, si jih je usak iz žepa enih tridesñt vñ potegno. Bvo nas je pa deset. Pa pir je biu poceni. Spomniñm se, da so se takrát še Miler, Konečnik in Keber zgubli. Biu je en kulturni dom, približno tak vñlek kot Cankarjeu, v katerem smo vadli. In ko smo oprajli z generalko, smo šli. Kñr naenkrat jih pa ni bvo kje, Brec je biu žiučñ, oni so pa pršli čist flegma s taksijo za nami. So bli kñr kregani. Nazaj grede smo šli še u Brno, drugo največje češko mesto, ki je bvo pa ž kñr na nivoju. Tam smo se tud dobro odrezali, dobli smo zlato.

Matej Rozman, 30 let, Javornik

98. Po poteh Nizozemske

Leta sedñdevetdesñt je bva Holandija ful uspešna, stanovali smo v mestu Breda. Hotel je meu sauno, bazene. Vadli smo dvakrat na dan po tri ure, ostalo smo bli pa v bazenu. Iz Brede smo šli u Kerkrade, kjer smo na tekmovanju dosegli 333 pik, največ do takrat. Za nagrado smo si privošli tridneuni izlet, šli smo v Rotterdam, Haag, Scheveningen in Amstñrdam. Tam sn tud prvič vido, da majo pir na automatu. Za tem smo dve leti zapored šli marširat u Francijo, enkrat smo si šli ogledat še London. Takrát so Božona na angleški strani, pri Rokauskem predoru, pozabli. Ceu autobus je šou na vlak, iz Francije v Anglijo. Bli so u Londonu. In ko so šli nazaj, so tik pred tunelom, kjer je use zastraženo, počivali. In na Božona pozabli, šli na vlak ter se šele na francoski strani na njega spomnali. Božo se je pa znajdo in prišo za njimi z naslednim vlakom. To je bvo kñr zanimivo. Dva taužñnt ena je slediu naš

največji upeh, ko smo zmagali u koncertni skupini in dosegli zlato s pohvalo. Spomniəm se, da smo šli glih en dan za tem, ko je Ivanišević zmago v Wimbeldonu.

Matej Rozman, 30 let, Javornik

99. Vse mam zrauno, sam kapo sn pozabo

Moje prvo večje gostovanje je bvo v Ostravi. Nekje ob pounoči smo štartali izpred glaunega trga. Səvəda, mene je pəlo ata, in vmes sn se spomno, da sn pozabo kapo za marširanje. In ata gre domo po kapo, jəz pa čakam, čakam, kda jo bo pərpəlo. No, pol pa odrinemo, brəz moje kape. In čez neki cajta pride Brec do mənə in reče: Rozman, a maš ti vse s sabo. Sn rek, mam vse, sam kapo sn pozabo. Ja, kək s lahk kapo pozabo. In ko smo prəšli na Češko, mi je dau təsto kapo. Brec in ata sta namreč sodəlauca. In ko je ata prəšo, jo je dau kər njəmo. Sam sn se pa podzavestno celo pot sekiro za to. Takrát sn biu še mali.

Matej Rozman, 30 let, Javornik

100. Morje narədi svoje lušte in naši podležejo

Zanimive dogodiusčine so se dogajale tud sred noči. Bli smo na morju, v Dalmaciji, kjer smo se družli. In morje narədi svoje lušte, kadarkoli do njega prideš. In, čeprau je bvo takrat bol mrzlo, so se nekateri vseeno odločli, da se pogumno podajo morskim valovom naproti in se šli kopat. Mene je zebvo že tam, ko sn obləčena stava na obali in jih gledva. Oni so bli pa čist veseli nət v vódi.

Sergeja Apat, 29 let, Ravne na Koroškem

101. Muzikant more še kər trdožiu bət

Na turnejah vedno pokažemo, kaj znamo. Tja gremo z nekim namenom, al gre za parado, kak koncert. No, in kot muzikant morəš bit pripraulen na use. Nemaokrat se je zgodvo, da smo mogli u kakem mestu več ur stat, bət na soncu, ki je ful močno pripekavo. Mi pa u təstih uniformah vročih, vsəm je təkvo, nobenəmo se ni nəč davo. Po možnosti smo bli še dihidrirani, ker nam vode niso dali. Zgodvo se je tud obratno. Ko smo bli u Franciji, je tək liu dəž, da smo bli čist premočeni. Ampak se je təsta parada mogva vseeno izpəlat do konca. Kot muzikant morəš torej še kər trdožiu bət.

Sergeja Apat, 29 let, Ravne na Koroškem

102. Ko se gre na turneje, dam rukzók na rame, pa gremo naši

Še ena zanimiva dogodiusčina se mi je zgodva, ko smo šli dva tisoč šest u Španijo. Iz italjanskega Bergama z letalom. In na letališču morəš na checkingu oddat svojo pərtlago. Jəz pa səvəda grəm na turnejo vedno z rukzók, medtem ko vsi drugi, ləpo fensi, s koučkom.

Dam si ga na rame, pa grāmo naši. No, in tākrat na letališču tēstega rukzoka nikakor nisl bva vesela. Vsām so namreč sčēkirali pōrtlago na enem terminalu, mene so pa čist nekam dārgam poslali s tēstim rukzokom, češ da ni biu prave oblike. In pol so me vsi zafirkavali, da bo moj rukzok v Egiptu al kje pristau. Vem, da me je bvo tāk strah pol, ko smo rukzoke ískali. Vsi so ga dobli, jēz sn pa še vedno čakava, ker je z drugega konca prāšo. Fora je bva pa u tem, da sn si odspoda iz same jeze kupva nou kufēr, oni vālek kouček, ki je od taj naprej moj zvesti spremljevauc. Da se mi slučajno ne bi vēč kaj takiēga ponovivo. Se je pa takrat zgodvo še to, da je bvo vse skup pretēžko. Na letalo lahk namreč neseš do deset kil pōrtlage. Moj kouček je biu pa tāk vālek, da je šou še kēr ceu rukzok nētēr. In pol sn jēz razdajava svoje stvari kēr tam na letališču usām našim pobam. En je meu moje hlače, drug je meu majāce, tretji je meu nevēm ka. In pol sn tāk iskava svojo pōrtlago skup, ampak plāčat nam pa vseeno ni bvo treba. Smo se znajdli.

Sergeja Apat, 29 let, Ravne na Koroškem

103. Ne sme mankat dobriga vina

Muzikanti mamō radi dōbro hrano in pijačo. Ne sme mankat tud dobriga vina. Zato nas res skor na vsaki turneji pelejo pogledat eno vinsko klet. Bodisi nas pelejo u kake gorice, mini vinsko klet s prijetnim domačim vinom al pa u tiste največje, s prideunikom naj. Recimo al smo bli u največji, najstarejši, najbol znani. No, in u Španiji smo šli u najbol znamenito klet šampanca, kjer tud sama britanska kraljica Elizabeta naroča šampanēc za svoje potrebe. Pred tisto vinsko kletjó pa so nas strašili, da se mormo skup dēržat, ker je tāk vālka, da se je enkrat en zgubo. In ga pol dva dni niso našli. Bli so res ogrōmni prostori, mi smo se pelali z vlakom na ogled. Na koncu je sledila pokušina. Lēpo poskrbijo za nas.

Sergeja Apat, 29 let, Ravne na Koroškem

104. Na flamenku je vse plesavo, od starih do mladih

Naša pleh banda ma ogromno članou, zato je logično, da smo razdeljeni na delčke. Nemogoče je, da bi se vsi skup družli. No, ampak edēn izmed redkih trenutkou, kjer sn jēz čutva, da pleh banda je konēc konceu le eno, je bvo v Španiji. Šli smo na ogled flamenka, znamenitega španskega plesa, in tradicionalno sangrijo. Takrat se spomniēm, da smo na gavdi po tem, res vsi plesali. Od starih, do mladih. Tako prijetno vzdušje je bvo. Tud pol u avtobuso na poti nazaj se je čutvo – ko smo bli vsi pokonci, pa smo peli in plesali. To so taki lepi trenutki.

Sergeja Apat, 29 let, Ravne na Koroškem

105. »Jebem ti sunce« in tista nesrečna ribja čorba

Včasih se zgodi tud kaka malo majn prijetna stvar. V Srbiji smo bli dva tisoč devetega. Gremo mi na večerjo, ki je bva res v ful lepem ambientu, ob Donavi tam. Meli smo glasbo v živo, hodli so do nas in nam tak lepo špilali uni cigančki. Pričakovali smo, da bo tud hrana tak na nivoju. Za začetek so nam pernali ribjo čorbo, juho. Jaz pa ne jem rib, nikol jih nisl in jih pač ne moram jest. In pol je kelnar, ki je pobiru krožnike, prašo nazaj in vido, da mam še čist krožnik. In kar na lepem se začne jezit, pa mi reče: »Jebem ti sunce. Ka nisi jedva.« Jaz sn bva čist šokirana, pa tud ostali okrog mize.

Sergeja Apat, 29 let, Ravne na Koroškem

106. Vtisi s turnej

V orkestru se zahteva veliko vaj, odrekanj, a vse skupaj je poplačano z izleti in turnejami, ki jih imamo po Sloveniji in v tujini. Videli smo že skoraj vsa velika mesta po Evropi, od Španije, Nemčije, Italije, Anglije in bivše Juge (Srbija, Dalmacija). Najbol u spominu mi je ostala turneja po Dalmaciji z Vinkom Cocejem. Pri njem je specifična njegova debelost. Na koncertu se je zgodlo, da se je morau sred pesmi it uvest. Mi smo špilali naprej. In ko se je spočul, je prišeu nazaj in nadaljeval s petjem. Od tekmovanj mi je najbolj ostalo v spominu moje prvo, na Češkem, v Ostravi. Takrat sn biu šele leto dni pri orkestru. Udeležiu sn se tudi dveh svetounih prvenstau na Nizozemskem, dva tisoč ena in dva tisoč pet. Na prvem smo dobili zlato plaketo s pohvalo. Včasih sn si reku, da smo bli večkrat na Nizozemskem kot pa tu v Sloveniji, na kakem Blejskem jezeru. Ta pokrajina se mi je tako vtisnila v srce, da sn takrat, ko na svetounem prvenstvu še ni blo Slovenije, navijau za Nizozemsko.

Simon Miler, 29 let, Javornik

107. Prve stvari, ki sn jih doživeu z orkestrom

Naj izpostavim, da sn marsikatero stvar v življenju prvič narediu ravno z orkestrom. Ko smo šli na Češko, sn biu prvič v McDonaldsu, prvič sn biu na Eifflovem stolpu, prvič videu London, živalski vrt v Berlinu, ki je zelo znamenit. Prvič pa sn se tud resnično zalubo v orkestru.

Simon Miler, 29 let, Javornik

108. Maček za dobro jutro

Še en dogodek iz turnej. Po navadi spimo v hotelih, bolj ali manj luksuznih. V Srbiji, na gostovanju, se nam je pa zgodilo, da so nas nastaneli v nekih bungalovih sred parka. In zvečer, ko smo se vsi zmatrani vrnali v sobe, se stuširali in pripravili za spat, je moj cimər ču neko jamranje in piskanje. A nisma mogla ugotovit, kaj je. To se je dogajalo skozi celo noč.

Zjutər išemo – pa kaj bi lahk to blo. Heh, potem pa ta cimər odmakne posteljo in zagleda mačko s svojimi mladički. Lepo presenečenje za dobro jutro. Kasneje smo šli po receptorja, da je mačke odstraniu, in zahtevali nov bungalou. Dobili smo novo sobo.

Simon Miler, 29 let, Javornik

109. Prvič na letalu in s tablo u roki

Španija, 2006. Spomnem se, da smo tu šli z letalom v obe smeri – zame je bvo to prvič. Najbol zanimivo je takrat, ko vzletiš in pristaneš, vmes je pa tək, kot da bi tu sedo. Na začetko so pospeški taki, da čutiš, kək ti želodec gre dou. Ko smo se vrnali v Italijo, je vetər ful piho, tək da nas je kər mavo premetavavo. Šeta Španija se mi je najbolj fajn zdeva, ker sn tam praznovau rojstən dan. Tud onəga, ko bi mogo tablo nosit, ni bvo zrauno. Tək je ta čast pripadva mēni. Nisn rabo špilat, so usi mēni. Bva je prava parada, taka ko jo gledaš na televiziji.

Andrej Zorman, 26 let, Javornik

110. Vsi smo se za uhe držali, tək glasno je bvo

V Španiji mi je najbolj noro to bvo, da smo prašli tja igrat, ko so meli otvoriteu turistične sezone, ki jim ful vəlko pomeni. Takrat praznujejo praznik svete Magdalene in jəz nisn mogo vərjet, ko so zvəčər začeli s petardami in podobnimi zadevami. Čez dan so tud na trgu parkirišče zaprli, meli petarde naložene v obliki kače, iz palc so odər naredli in po lufto špage napelali, da je pokavo. Ko se je to pəržgavo, so se vse okne v stolpəncah tresle. In se spomnem, da je prašo en domačin tota. Mi smo se za uhe držali, ker je tək glasno bvo. Recept je, da morəš uste odpərt, da se pritisk izenači. Pol smo pa vsi tam stali z odprtim ustam in se čudli, kək da so šli sred beuga dneva narest ognjemet. Zanimivo je bvo tud na glauni dan, ko so se zbrale vse pleh muzike in smo šli skoz trg. Na koncu parade so meli v eni uri par sto metrou dougo in približno dva metra visoko postaulene, povezane petarde na eni špagi. Ob koncu se je to prižgavo, narod je pa leto za njimi. Ko je nekdo skušo to dóbit, je švo še hitreje. Fajn jih je videt, ko na koncu vsi priletijo tja v centər.

Andrej Zorman, 26 let, Javornik

111. Ko se pijača hladi kər na klimi

V Španiji se je tud zgodvo, da v sobah ni bvo hladilnikou. Mi pa pouno pijače. In kam zdaj to dat? Opazo pa sn, da mamو klimo, tako ko en radiator. In ka čemo drujga, ko pijačo kər na klimi shladit. Ko je zmanjkavo, smo šli pa z ruzaki v trgovino. Na poti srečali še našo staro klapo – pa je bvo treba jət spit neki, na konco se je zavlekvo in so vse trgovine zapərli. Smo

šli nazaj prot hotelo. In v sobo skor ptičjo kletko zraun pørnəsli. Za večerjo pa disko, kjer so bobnarji z različnih godb zobvladali.

Andrej Zorman, 26 let, Javornik

112. Cerku je začela zvonit

V Trogirjo smo igrali na glaunem trgo, spomnem se, da prevølkega občinstva ni bvo. Pa igramo mi Radleckega, ko na zadno dobo zadnega takta začne cerku zvonit. In so bli vsi naudušeni, en je kør gər ustau in zavriskau, ker smo tæk trofli. Pa še priča smo bli poroki.

Andrej Zorman, 26 let, Javornik

113. Kaj vse lahk doživiš, ko spoznavaš tuje mesto

Ko smo bli drugič v Španiji, v Lore de maru, smo šli trije pobi v vinoteko. Tam so meli sir, pa sangrije se spomnem. Dva litra smo je naročli. Zanimivo je bvo, da je meva kelharca za pultom eno steno s pouno papirnatega gnarja. In mojəga prispeuka, desetih tolarjev, je bva res vesela. Nasledna postaja je biu kazino, kjer smo šli eno ruleto. Damo mi nət en evro in postajimo gər na nulo. Pa se zabavamo, zdaj bo pa nula padva. Pa res pade nula. Hrvati so bli jezni, mi smo pa na koncu ene dvesto evrov tam vən odnəsli. Naprej smo šli še v Holywooda, kjer nas je en redar, ki me je prepoznau, zastojn nət sposto. Ko smo prəšli nazaj u hotel, smo pa ostale gər zbudli, saj je biu ž cajt odhoda.

Andrej Zorman, 26 let, Javornik

114. Stojte, stojte, vse bom postrelo

Spomnem se muzikanta, ko si je kupo na eni turneji vojaško čelado, zraun je še dobo špegle in pištolo. Nazaj grede iz Španije stojimo na enəmo počivališčo, vølek parkirplac je biu. Mi sedimo tam na robniko pa jemo, eni so šli še u trgovino. Pol pa pride on vən iz autobusa s təsti čeladi, špeglam in plastični pištoli: stojte, stojte, vse bom postrelo. Ostali turisti so kør tæk gledli, on pa čist resən, pa lavfo tam po parkirplaco. Mi smo se pa smejali.

Andrej Zorman, 26 let, Javornik

115. Meva sn take noge ko Coce, pa še zəmļa mi je skor u glavo pørleteva

U spominu mi je ostava tud ena turneja, ko smo šli na Hrvaško, u Trogir. En dan smo šli na izlet na Šolto. Pelali smo se z ladjico. Priborili smo si mesto na vrhu ladjice in nobedən od nas pametnih se ni namazo s kremo. Tæk smo sedeli na ladjici u najhujši vročini, ko je sonce najbolj pripekavo. Sonce nas je dobesedno nažgavo. Posledica tega je bva, da sn bva čist osmójena od sonca, tud noge so mi fejst zatəkle. Ampak to se je pokazavo šele prot večeru. Moje noge so ble take, da si še svojih natikačou, ki so drugač kør široki, nisn mogva gər obut,

saj mi je pou noge dou gledavo. In še celo, ko sn hodva, sn se s koleno zaletavava. Nasledni dan smo meli nastop z Vinkom Cocetom in ni bvo šans, da bi jəz svoje elegantne čəvle za koncert sprajva na moje noge. In sn mislava, o, zdaj pa tək ne morəm na koncertu igrat. Kasneje se je pa izkazavo, da je na srečo meva Nadja ene mamine čəvle zrauno, tək da sn lahk pol z njimi korakava in odšpilava koncert. Spomniəm se še tega, da smo tət koncert igrali na neki trdnjavi. In sred koncerta prileti ena kepa skop zbite zəmle direkt gər na mene. Odzgor se je davo sprehajaj in zgleda, da je nekomu ratavo prau nacilat. Prileteva mi je gər na flauto, od česar je še zdaj znamenje. Ustrašva sn se, saj bi mi lahk prileteva u glavo. Neprijetna izkušna in mojih pet minut pauze.

Zala Ranc, 23 let, Prevalje

116. Naši pobi so jim popestrili poroko

Leta dva tisoč devet smo bli u Srbiji, v Novem Sadu in Beogradu. Ko smo se po ogledu mesta in igranju vrnali na naše postajališče, kjer smo prebivali, so glih eni Srbi meli poroko. Ura je bla šele enajst, oni pa so že zaključevali. To se nam je zdevo ful čudno, saj mamu mi energije, da zdržimo tud do petih zjutər. Oni so opazli, da smo mi glasbeniki, in zmenjeno je blo, da naši pobi začnejo igrat polke. Bvo jim je všėč, začeli so plesat. V resnici je bvo sicər mavo smešno, ker se jim plesanje ni najbolj posrečvo, niso ujeli ritma oziroma so meli nek čist svoj način. Vsi so bli ful veseli, na koncu so naši pobi dobli po par deset evrov v žep za tətih par zaigranih komadov.

Zala Ranc, 23 let, Prevalje

117. Bureka sn se bava

Leta dva tisoč štiri smo šli u San Remo v Italijo na en cvetlični festival. Šli smo pozimi. Bistvo je bvo pa u tem, da se je predstaulavo več orkestru iz različnih držau. Švo je za tekmovanje, za to smo se mogli potruditi, da smo ləpo korakali in kvalitetno zaigrali. Pred tem smo meli intenziune vaje korakanja pred glasbenim domom. To je bvo tud moje prvo korakanje. Pomembno je, da gremo vsi z isto nogo naprej. Gre nekak: leva, desna, leva, desna. Važno je tud, da držimo rauno vrsto, da ni en bol odspredi, en bol odzadi. Orientirat se morəš po svojmo desnemu. Na začetku, ko še nimaš prakse, zna bit təkko, ker je treba tud igrat zraun, pazit Bureka, kək palco dvigne. Z njo ti pokaže, a se boš ustajo, korako naprej. Korakanja v Italiji me je bvo kər mavo strah, tud Bureka sn se bava, kər je meu skoz en tak grd pogled in meu nas mlade zarad neizkušən še bol na piki. Treba se je bvo potruditi in na koncu se je splačavo.

Zala Ranc, 23 let, Prevalje

118. V Italiji smo korakali kot vojaki

Vsak koma čaka, da ko pride zraun, gre na prvo turnejo. Tákrat smo šli v Italijo. Ble so cele priprave s korakanjem na stadionu, pred glasbenim domom. Obrni se u levo, pou se jih je obrnavo u desno. In ko smo pol, kar smo se naučili, izvedli v Italiji, se mi je zdevo, da korakamo ko eni vojaki. Fajn je bvo.

Nadja Rečnik, 23 let, Dobrije

119. Domo smo prěšli z največjim pokalom

V moji osəmletni karieri sn bva že na parih turnejah. Prva je bva v Italiji, v Gullianovi. Tja smo šli zarad tekmovanja. Ko smo prišli dou, so mi v oči padli Latvijci, ki so bli zelo natrenirani. Delali so salte, piramide, ni da ni. Mi smo pa sam ləpo vojaško korakali in prěšli domo z največjim pokalom, najlepšimi plaketami, nagradami. Tákrat smo si ogledali ceu Rim, Vatikan, po Toskani smo hodli. Najbolše turneje tud ni brəz degustacije vina. Za Italjane prajijo, da angleško ne znajo govorit, a ker sta naša dva vodiča bva taki faci, ju je posnemo kar tamkajšni šef. Mi nismo vedli, kək se bi še smejali. Vse je bvo tək v kontekstu.

Nadja Rečnik, 23 let, Dobrije

120. Ožgani in nažgani od mušic

Na turneji po Dalmaciji smo meli koncert z Vinkotom Cocetom. Tam se najbolj spomniəm drugega dneva, ko smo šli z ladjo na Šolto in prěšli nazaj usi ful ožgani. Posledično drug dan noben ni mogu uniforme gər dat. Deu turnej je tud nočno druženje, jəz sn takrat ostava brəz špegəl, ker so se mi zlomle. Tud koncert je biu ful zanimiv, bli smo mavo višje, vroče je bvo, napadale so nas mušice, špilali smo pod vročimi reflektorji. Takrat so ble z nami še dalmatinske klape. In se spomnim, da ko je Srečko dvigno roko, mi je mušica v uho pərleteva. Jəz sn fejst zacvila, tək da sn tud dirigenta kər mavo iz ritma vrgva.

Nadja Rečnik, 23 let, Dobrije

121. Viva la España

Za mene najbolša turneja je bva pa v Španijo, prvič sn bva na letalu. Tam smo mogli pazit, kejko smo meli pərtlage. Ko smo šli tja, ni biu problem, ko smo šli nazaj, smo pa rəkli, da mo boljši sejəm naredli. Štante postajt, saj noben za nobenəga ni vedo, kejk pərtlage od koga druga ma v kufu. Ko smo tja prišli, smo bli v hotelu vsi orkestri na kupu. Najbol so nam ble zanimive male Japončice s tisto vojaško strogo vzgojo, režimom. Ob dveh zjutər so stale mirno. Zanimivi so bli Škoti s svojimi škotskimi kilti. So pa turneje naporne zarad čakanja, spomniəm se, da smo enkrat korakali ceu dopoudan, vadli po parkirišču, hodli səm in tja. A

klub vsømu je še bvo energije za zvøčer, za plesanje u disku, sprehode po plaži, za flamenko. Črnk je bvo vølko, mislim, da ma en naš član še vedno stik z Brazilko. Na turnejah spoznaš vølko novih ljudi, navežeš stike. To je tud ena pozitivna stran.

Nadja Rečnik, 23 let, Dobrije

122. Bakterije u luftu

Lani v Trogirju se je cela pleh banda prestrašva glih zarad mene – niso vedli, a bom hin, a se bojo okužli al ne, ka je z mano narobe. Ko smo se dou pelali, je namreč mama doma zvedva za izvide, da mam meningo cock, neko bakterijo. In sn se pol štir dni počutva kot da mam aids. Bog ne daj, da je biu kir blizu mene. To je bva tæsta slaba stran, dærgač je bvo pa tud ful fajn, ker smo bli v hotelu spet vsi orkestri na kupu. Tud naši Mežičani, Korošci. Plesali smo. Buda je pa tæk doma tam. Na tekmovanju smo zmagali, kar nam je davo nov zagon. Kaj nas čaka še naprej, ne vemo, se pa trudim, da se vsøga čimbol udeležujem, saj mi zarad akademije večkrat zmanka časa.

Nadja Rečnik, 23 let, Dobrije

7.2.4 Pripovedi o sodelovanjih z drugimi orkestri, gosti

123. Iz heca je resnica nastava – in začevo se je sodelovanje z Italjani

S turnejami v Italijo je povezana nasledna anekdota. Biu sn v Portorožu, na enem seminarju z energetiko. Mi je pa kær naenkrat en začeu v taki polomleni italjanski angleščini govórit, da sn mislo, da se kiri iz Ravæn zajbava. Hoto je, da bi naša godba gostovava v Italiji. In ker sn smatro, da gre za zajbancijo, sn se še jæz norca zad delo. On pa kær ni neho in sn na koncu reku – taj mi pa pošli en faks. Saj tæk ne bo kaj, ko se zajbava. In pol je iz tæstga heca resnica ratava. On mi pošle mail in smo šli v Gullianovo. Vse, kar je napiso, je pol dæržavo. In to sodelovanje je trajavo še kær neki cajta. So ble lepe turneje.

Zdravko Plešivčnik, 48 let, Na Šancah

124. Roka tako, roka tako – in sodelovanje z Vinkom Cocetom se je začevo

Naj povem, kæk sn prišo jæz do Vinka Coceta. U glaunem, jæz sn vòdo eno dalmatinsko klapo iz Kotøl, eni so bli še z Ravæn pa Slovenj Gradca. In pridemo mi do ideje, da gremo nastopat u Dalmacijo. Tam nas je sprejeu gospod Ante Mekenič, ki nas je povabo v Opatijo, kjer je bvo srečanje teh klap in iz česar je pol nastava nekakšna pripoved o Dalmaciji. Poskrbleno je bvo za promocijo cd-ja. Ko smo præšli tja, smo se seznanli s klapo Trogir – to je bva najbolša klapa takrat. Pa vprašam jæz Nedeljkona Periča, kdo je tæti tip. On pa – Vinko Coce, to je ja

najbolši tenor, kar jih je bvo. On je peu v milanski skali s Pavarottijem, Borisom Goduno v operi in tæk naprej. Pa rečem, jöz sn tæk nor al pa butast, grem jöz tota njega barat, če pride on na Ravne mavo pet. Pridem do tipa in mu rečem, jöz sn ta pa ta, on pa pove, da je Vinko Coce. Ok, supər, nisl ovinkaro in rečem – ej, a bi ti prəšo v naš abonma. Je reko: kdo ste pa taj vi. Sn reko, pihalni orkestər. Je reko 3-4 taužənt mark za ene dve uri. Vredo, grem jöz bæk, rečem, predrago je, ne mormo ti mi za en abonma tejko dat. Pa srečam Mekeniča in mu rečem: pa jöz bi vseeno unga meu. Tákrat je biu pa glih təst hit *Ribari*. Naslednič sn se srečo z njim poleti, pri njəmo doma. Proso sn ga, če da naš cd od muzike nət v fəršterkarijo. Se pogovarjamo naprej, šalta radio gər in čez par minut vpraša: ko to svira? Sn reko, mi. Ko ste to vi? Rečem: pa mi ja mamō pet zlatih medalj s svetounih prvenstəu. Woo, je reko, pa vi čete mene pratit. Sn reko, ni problema, ti sam povej, kda pa ke. Pa ti boš prəš na naš abonma, a ne za tri, ampak za enəga jurja. Je reko, može, ok. Da mi roko, in tæk smo sodelovanje z Vinkono začeli. Nakar pride on na Ravne, Marko Vrečičov pa pripomne – glej, mi ga na radio za Miklavžov koncert nismo mogli dobit, le kæk je njəmo ratavo. Pa mu reče Buhvald: mi smo ga sam v Trogir mavo poslali, bohnedaj da bi ga še v Italijo al pa Ameriko. Od taj naprej je še cela vrsta vez iz Dalmacije, bivše jüge, tæk da ni problema.

Aleksander Kotnik, 44 let, Na Šancah

125. Le kaj se skriva pod škotskimi kilti?

Na turnejah vedno srečujemo ljudi različnih narodnosti. Enkrat, ko smo bli u Španiji, so bli zraun nas u hotelu tud Škoti. Ti so po duši še kər veseljaki. Bli smo skup v enem barčku, mini disku. So kər precej spili. In en reuček je biu tam, ko ž ni mogo več, je še kər piu. Pole je pa šou u hotel in ni prəšo do svoje postle. Obləžau je pred vrati. Obləčeni so bli pa səvəda v təste njihove kilte. Mi, muzikanti nabriti, smo pa mogli səvəda previerit, če drži mit, a pod njim nosijo kaj al ne. Heh, in drži.

Sergeja Apat, 29 let, Ravne na Koroškem

126. Dve z južne Amerike v Grabnerjevem naročju, bobnar s Kanade, sam Japonci so ga pa zmagali

Dobro je tud to, da se na turnejah srečaš z drugo kulturo. In ker sn v Španiji noso tablo, so vse muzike, ki so ble za nami, k mənī se hodle slikat. Najprej sta prəšle dve, cele odete v perje, iz južne Amerike. Pa pride tamali Grabner, je eno gər primo in jo dəržo v naročjo. Ona je bva čisto nora. Pogovarjo sn se tud z enəmo bobnarjo iz Kanade, ki je biu naudušen nad tem, da se na enəmo mesto zbere tejk pleh bande. Zakon je bvo tud to, da smo bli vsi v istem hotelu. Japonci so ga zmagali. Zanimavo me je, zaka se na vsaki sliki tæk na vəlko smejijo. In sn

zvedo, da to pomeni, da so te veseli, te na ta način sprejmejo – tak ko da bi pər nas komo roko dau. Pa fajn jih je bvo videt, ker so meli na zajtərko vsi iste trenerke gər, skop so sedeli, vsi so prəšli isti cajt in isti cajt odšli. Na odru so vse na pamet špilali, in ko se je dirigent zadər, so stali ko v vojski. Pər nas je pa Slavi reko: orkestər zbor. Čaki mavo, da to spijem! Pa zjutra, ko je bva ura osəm, so oni že korakali, pa sklece delali. Spomnim se, da so bli pol z nami tud v San Remo. Diži se je z njimi tak dve uri pravho po telefonu. Hudič je biv, ko ona ni več znava angleško, on pa kitajsko ne. Je reko: ju kam out to de balkoni, lift gər dou, šc šc, five minits. Pa so prəšle pole vən – det se je spravho, da smo se slikali skop. One piktčər. Pol se pa kər naenkrat vse tri obrnejo in letijo v sobo. Mi smo mislali, da zih niso zastople. Pa pridejo nazaj, vsaka s svojmo aparato za enkratno uporabo. Še darilo smo na konco dobli.

Andrej Zorman, 26 let, Javornik

127. Ko so naši pobi zagledali Brazilke, je biu kər bol hitər korak

Na turnejo sn prvič šva v Španijo, marca 2006. Fajn je bvo, ker smo šli s fligərjo – vsi so bli naudušeni, jəz še ekstra, saj sn se prvič pelava. Spomnem se, da smo v Valenciji dojist prekorakali, ognjemeti so bli taki, da oglašiš zrauno. To se je dogajavo kər sred trga, pa to ne pet petard, ampak po pətnajst minut. To je bvo eno tako doživetje, ki ga vərjetno drugač ne bi doživeva. Mavo se je špilavo, vidli smo kraj, znamenitosti, druge orkestre iz drugih držav. Pa si misliš, waa, mi smo bolši. Ko smo paradirali, so sodelovale tud Brazilke, na kire so naši pobi čist nori blə. Doklər so ble še pred nami, so meli kər bol hitər korak. Spomnem se, da smo špilali »Krajnsko dekle«. In ko marširamo, po istem takto tud igramo. Nekeh smo prəšli v tak ozek prostòr, səvəda, preveč nas je bvo, šest v vrsti. In smo začeli tak stopiclat in hitro špilat. Smo se na konco sam spogledali – ka je pa to bvo.

Andreja Šapek, 21 let, Javornik

7.2.5 Spomini na tekmovanja

128. Čarobni klarinet

Na *Pokaži, kaj znaš* v Lublano me je poslau Herman. Taj sn biu tretji letnik glasbene. Špilo sn čarobni klarinet. To je bva takrát atrakcija. Ne vem, kje je Herman tiste nohe zvoho, zdaj so vərjetno nekje v arhivo. Najprej zašpilaš s celim klarinetom eno melodijo, sledi kadenca, pol uzameš dou odmeunik, korpus, pol spodni deu, samo zgorni deu, sodček in na koncu še samo na ustnik zašpilaš. Na tekmovanju sn biu tretji. To je en tak lep spomin.

Ivan Gradišek, 70 let, Na Šancah

129. Na svetounem prvenstvu v Holandiji je bilo res fantastično, zlato na kvadrat

Vrh vsəga dela je hkrati tudi zaključek moje kariere pri tem orkestro – tekmovanje na svetounem prvenstvu u Holandiji leta 1989. Prijavli smo se v dve kategoriji, in sicer v koncertno kategorijo v prvo skupino in tam dosegli zlato medaljo. Tekmovali smo tudi v korakanju, v paradnem delu. Igrali smo dve koračnici na štadionu pred sedəndeset tisoč gledauci, bilo je fantastično. Osvojili smo zlato medaljo. Torej smo prvi, do zdaj še edini orkester iz Slovenije in tudi bivše Jugoslavije, saj ni še nihče tekmoval na takšen način, da bi dobiu zlato v koncertnem in še paradnem delu. Lahko bi primerjau, da je tako kot pri smučarki, ki zmaga v slalomu in smuku, v dveh pousəm različnih disciplinah. Za parado je še poseben problem, ker mora praktično bit orkester kompletən, da lahko vadiš. Potrebne so vrste, diagonalno in prečno, da se gre točen korak. In še en problem je, ker so ljudje različne velikosti; pomembna je namreč doužina koraka, da vsi ujamejo enak korak. Za en krog po štadionu sta bili predvideni dve koračnici, glasba in korak sta se mogla iziti. S svojima dvema sinovima, ki sta bla tudi člana, sn pred tem zmiəro korak. Naredli smo črte po štadionu. To sn storo tudi v Holandiji. Sreča je bla, da smo stvari izpelali, saj sn meu kər nekaj zdraustvenih težau v zadnih letih. Tudi v Holandijo skorajda ne bi šeu, saj sn pri zdravniku podpisau, da grem tja na lastno odgovornost.

Lojz Lipovnik, 63 let, Čečovje

130. Kipec je biu le edən

Orkester se je udeležiu tekmovanja amaterskih skupin Jugoslavije v Valjevu in tam usvojiu kipec Koste Abraševica kot najbolša amaterska skupina Jugoslavije. Dobiu ga je še en zbor iz Vojvodine, ki je biu že mednarodno zelo dobro priznan. Sedaj sledi anekdota. Organizatorji so predvidevali, da bo najbolši le edən, zato je biu tudi kipec le edən. Tako ga nobedən od nas ni takoj prejeu. Zmenli so se, da bojo še enəga zraun naredli, in so nam ga potem na ravənskem koncertu v jeseni tudi predali. Tək da smo jih..presenetli.

Lojz Lipovnik, 63 let, Čečovje

131. V Holandiji nas je pričakava ogromna množica

Za vedno si bom zapomnava tekmovanje v Holandiji, kjer smo en dan meli koncertni deu, drug dan pa smo nastopali v korakanju. Kaj takega še u živlenjo nisl vidva. Na təstem stadijonu je bvo ogromno ljudi. Meva sn pa to smolo, da sn bva ta krajna, zadna. Hodli smo po atletski stəzi. Kər zrauno so bli otroški vozički in drugo. Jəz sn u bistvo skoz sam gledava, da nem koga podərva, da se nem kam zaletava, da nem padva. Tam dejansko res nisl igraja ekstra kaj. Vəlka množica, bvo je tək, kot da bi biu v transo. Nevedoč, ka se dogaja. Na

splošno smo se dobro razumeli tud s tæstimi, ki so nam pomagali. Z nami je biu en hornist, kiræga so glih koma dobli. Hoto je, da bi tud æena zraun æva. In po tekmoivanjo se je en vææer zelo razæiveu, bli smo isti, ni bvo obæutka, da so oni neki profiji, mi pa neki majn. Takrat res vidiæ, kako moæ ma glasba, obæutiæ tæsto vzduæje in povezanost ludi.

Anita Zadravec, 51 let, Zelen Breg

132. æli smo v akcijo za vezalkami

Spomniæm se dogodka, ko smo æli na tekmoivanje v Avstrijo, v Birkfeld. Pihalni orkestær je meu nalogo spremlat mojo sestro Betko, ki je bla solistka. Zamujali smo in se zato odloæli, da se obleæemo kær na autobuso. Enako solistka. Tik pred vstopom v dvorano pride k mæni, pa praji: Marjan, maæ æe kake vezalke? Sn reko, mam, u æovlih, sámo jih rabim. Je rekva ne, neki bol dougega, kako vrvico. Ka pa je? Praji æe vsa objokana: korzeta si ne morem zapret, ker nimam vrvicæ zadi. Ok, dobro je. Sn reko Klemenó, probima spelat akcijo. Sicær je sobota popoudne, tææko se bo kje kaj naælo. æe dirigentu sma povedla za problem in smo æli pol usak na svojo stran ískat neki, da bi ta korzet zavezali. No, in po enih desetih minutah se pokliæemo – dirigent je nekje naæu ene vezalke, celo prave barve, rdeæe. Tæk si je Betka lahko opremo zrihtala. Koncert je odigrava suvereno, skup in z njo smo dobli tretjo nagrado. Na tæt raæun se æe danæs pogosto nasmejimo. Vsaka nesreæa se da reæit, tud æe je nastop æe tæk blizu.

Marjan Kotnik, 43 let, ærneæe

133. Tud æalost podelimo skupaj

Leta dva tisoæ pet smo æli na svetouno tekmoivanje na Nizozemsko. Bivali smo u Nemæiji, v Düsselldorfu, v Kerkrade smo se potem pelali na tekmoivanje. Tæsta turneja je bva kær delouna, vaje smo meli dvakrat na dan. Zjutær in popoudan. Glede na to, kake rezultate smo prej doseæali, smo tudi tokrat priæakovali zlato. A na tekmoivanju se je izkazavo, da so naæa priæakovanja bva previsoka, dobli smo slabæo oceno. Sama kritika je bva ôstra, veliko se je omenjalo dirigenta. Tæsti veæiær smo bli bol ko ne æalostni, a vseeno vsi na kupu. Tud kaka souza je pritekva. A obæutek povezanosti je biu tæk moææn, da je ta izkuæna æe zdaj ostava u mojem spominu.

Zala Ranc, 23 let, Prevalje

134. Komedijant Jaka

Herman je biu zame ikona. On je to pleh muzko naredo, in če njega ne bi bvo, vprašanje, kaka bi bva situacija. Spomniām se pa enēga muzikanta, Šaver Jakana. Pred njim še noben Hermano ni prēšo pred. Jaka je biu pa brēz dlake na jeziku. Herman je enkrat med pauzo zvedo, da je Jaka rezervni kapētan. In Herman ne bi biu Herman, če ne bi Jakano kaj reko: ej ti, Jaka. Zdaj ko so taki oficirji ko si ti, bo Jugoslavija vojsko zgubva. Jaka je pa reko: gospod kapelnik, ko so bli taki oficirji ko ste vi, to je bvo še u kraljevi Jugoslaviji, je Jugoslavija vojsko že zgubva. Zdaj ko sn jēz, se pa še ne ve. S tem ga je kēr fajn zafikno in popestriu vajo.

Ivan Gradišek, 70 let, Na Šancah

135. Zločinac se vedno vrača na mesto zločina

Spomniām se še ene anekdote, tud v zvezi z Jakano. Njega enkrat ni bvo na koncert, ki smo ga meli v Titovem domu. Prej pa ni povedo, zaka ga ni. Krautberger je mogo čenele pa bobēn skop špilat. In ko Herman vidi Jakana, praji: kdo pa ste vi? Jaka pa reče: dost ste stari, da bi lahk vedli, da se zločinac vrača na mesto zločina. Herman je samo slino požru in reko: no, gremo naprej. Pri tem smo se vsi nasmejali. A prevāč naglas ne, ker smo se Hermana bali ko vrag križa.

Ivan Gradišek, 70 let, Na Šancah

136. Ko se je učitel z nami vkup teorijo učiu

Za Mravlaka, ki nas je klarinet učiu, nismo vedli, da je samouk. Enkrat se je pa zgodlo, da nam je profesor Debeljak sporočo, da bo k uri teorije prišo tud gospod Mravlak, da bo malo vido, kako se mi učimo in teorijo znamo. On se je usedo v zadno klop, mi smo se pa sam zarad njega to teorijo piflali ko sto hudičou, da ne bi on jezēn biu in mu pokazali, da res znamo. In nekaj let po tistem, ko smo mi končali šolanje, je priznau, da se je z nami vred teorijo učiu. To je bla ena taka psihološka finta, da je profesor učitelno pomago in obenem nas spodbudiu.

Ivan Gradišek, 70 let, Na Šancah

137. V tubi se je skrivala brisača

Ko sem začeu pri fantih u Teznem igrat, se spomnem dveh bratou, ki sta igrala base. Zdaj so to tube, takrat so meli pa vsi helikone, ki se jih je okrog rame dalo. Tastarejši je igrau b-bas, tamlajši pa f-bas. Staro f-tubo pa je igrau še en poba, ki je vedno kako bedarijo naredu. Zgodilo se je enkrat, da se je tamlajši enkrat zelo matro s tistim svojim basom, pa že ni mogu

tona dobit. In se je že jeziu. Ostali so se pa hehljali. So mu pa rekli, če je zasušen inštrument, taj pa malo vodo not vlij. In on je res to naredu. Səvəda tista voda nikamor ni tekla. Tažlehtni mu je namreč že prej brisačo not v tubo porinu. Ga je blo pa smešno opazovat.

Srečko Kovačič, 60 let, Maribor (štajersko narečje)

138. Ja nisam fagotista, ja sam klarinetista

Moj tamlajši brat je kontrabasist. In ko je on prišeu u sredno glasbeno šolo, ga je na hodniku srečau Lorbek, naš šef, znameniti partizanski dirigent, oficir. Nas je pa gono, kot da smo pešaki u vojski. Mojəmo bratu je reku: kak se ti pišeš? Kovačič sem. Ja, saj vem – jutri maš uro ob dveh. Ne, jaz mam uro v četərtek. Jaz sem ti reku, da jo maš jutri ob dveh. Pa sploh ni vedu, kaj mu on govori, ni zastopu – ja, kako uro pa to? Kontrabas mam jaz v četərtek. Jaz sem ti reku, jutri ob dveh maš tubo. In zakaj mu je to reku? On je kar določu, ti boš igrau tubo. In finta je bla taka, da vsi, ki so se kontrabas učili, so igrali še tube. Te je rabu za šolski orkestar. Ti pobi so tja res šli in igrali tube. In edən od njih je sedaj profesor tube na Akademiji. Drugim pa še vedno kdaj prau pride, ko se jih rabi. Tud na tekmovanju na Nizozemskem je moj brat igrau tubo. Štos je biu pa takšen, da se je en poba, ki še danes igra v teatru kontrabas, tud tubo učiu. Je pa bol bogi biu. Enkrat je tisto tubo, helikon, kar tak porinu pod klavir. Kot tisti, ki se jim ni dalo nest inštrumente v sobo za to. In kaj se je zgodlo s tem helikonom? Pohojen je biu tak, kot da bi biu cajtəng papir po tleh. Ker so ga barabe pohodli. Totalno poteptan je biu. Biu je tak, kot da bi ga tank povozu. No, in zakaj je Lorbek žeļu, da so igrali tubo? Že včasih je prišeu k nam na vaje na obisk kot nek inšpektor, da je malo prekontroliru stvari. Njemu se je namreč zgodilo, da se je učiu klarinet v Vrhcu, edini glasbeni šoli za vojsko v kraljevi Jugoslaviji. Tam ga je baje poklicau direktor tiste šole: jesi ti Drago Lorbek? Ja sam. Jesi ti fagotista? Pa nisam fagotista, ja sam klarinetista. Pa ja sam ti reku, ti si fagotista. Nisam ja, gospodine, ja sam klarinetista. Ker je res biu klarinetist. Ako nisi fagotista, možeš kuči. Taj pač ne boš več u glasbeni šoli. In je on reku, dobro, sem pa fagotista. Ker niso meli učitelə za fagot, je dobiu eno knigo, kjer so ble grif tabele za prijeme, in se učiu, medtem ko so drugi fuzbal špilali. Kasneje je postau fagotist v mariborski operi. In ker je on po sili razmer mogu postat fagotist, je potem tud onemu reku, ti si tubist. Lastno zgodbo je tako prešpilo tja.

Srečko Kovačič, 60 let, Maribor (štajersko narečje)

139. Dve dejanji sem preživu, v tretjem mi je pa spodrsnilo

Sam sem naredu neumnost, ko sem prvo leto igrau v operi. Vse se je začelo tako, da je k nam domou prišeu kurir in sporoču, da je zboleu prvi klarinetist in da morəm jaz igrat predstavo. Na sporedu je biu »Riguletto«. Ni blo druge, biu sem zamenjava in, čeprau nisem meu nobene vaje, je blo treba uskočit. Pridem na predstavo in na prvi pogled je še kar dobro šlo, brez nekih problemou. V zadnem dejanju je pa ena taka scena, ko se dogaja na odru nevihta. Ob neurju vse rošta, bliska. In medtem se more na enem mestu oglasit klarinet, ki zaigra eno vižo, par taktou sámo. Jaz štejem korone, pauze, pa bum, pa rompopo. Na pravem mestu zašpilam tisto, vse je blo ok. Potem se ta stvar ponavlja, takrat sem pa že freh ratu – səm si mislu, saj bo. Nisem več pazu, in ko pride to novo mesto, mi spet dirigent da znak, jaz začnem igrat. Naj povem, da takrat a-klarineta še nisem meu in sem si ga šou sposodit k mojəmu takratnemu učitelu. Meu je neko staro, ubogo revščino. Še bol neumno je pa blo, da je meu tisti klarinet še eno dodatno klapno zrauno, ki je tak al tak ne bi rabu. Prau tista je bla kriva vsega. Kaj se je zgodilo? Začnem recimo na c-ju, primem prijem, potem sem pa zdrsnu na eno klapno dol, kar se je slišalo za ceu ton prenizko. Ta-ram. In če sem hotu dvignit ta ton, da bi prišo do c-ja, sem moru tisto spustit. In se je slišalo ta-ra-riram. Zelo čudno pač. Jaz sem zlezu pod pult, tisti gospod je biu pa velik vsaj metər devetdesət, in se mi začeu smejat. Oboist, ki je sede u ob meni, me je potrepljau po nogi: no, zdaj si pa končno krščen. In pazite, do tretjega dejanja so čakali, kdaj bom jəz končno nekaj usranega zašpilu. Pa se je končno le zgodilo. Torej, dve dejanji sem preživu, v tretjem pa neko napako naredu. Oni so se režali, mene je blo pa vseeno malo sram. Vsi so mislali, da səm zanalašč neko foro naredu, pa je nisem. Se je pa slišalo, kot da bi nek cirkus naredu. Ni biu namen, zgodiu se pa je. Če pogledam na splošno na moje igranje, səm vedno rad na predstavi kako fōro naredu. S tem sem dau en štəmpəl in malo dobre volje sam sebi.

Srečko Kovačič, 60 let, Maribor (štajersko narečje)

140. Mi zviti muzikanti

Za dirigentou rojstni dan se spomnem, da smo mo eno presenečenje na vajah pripravili. Srečko je dau eno opereto al suito vən, mi smo mo pa marš zašpilali. Pa enkrat smo našəga predvódnika malo okol prenəsli. On je dau komando na diəsno, pogleda nazaj, mi smo se pa ž prej zmenli, smo šli pa vsi u levo. Pol je səvəda mavo živce zgubo, a na koncu smo se ž spravhali.

Franc Rečnik, 54 let, Dobrije

141. Budijeva pesem³

Budi prišeu je v Maribór, da študirau bi, wohoo.

Toda tam naučo ničesar se ni.

Wohoo, budi, budi, budi, budi, kaj tolko piješ.

Wohoo, budi, budi, budi, spet si nažgan.

Wohoo, budi, budi, budi, budi, zakaj tolko piješ.

Wohoo, budi, budi, budi, budi, spet si pijan.

Tam spoznau sn dekleta tri, ki naučile so me piti,
piti, piti in pa le travico kaditi.

Wohoo, budi, budi, budi, budi, kaj tolko piješ,

wohoo, budi, budi, budi, budi, spet si pijan.

Wohoo, budi, budi, budi, budi, why drink so much,

wohoo, budi, budi, budi, budi, you 're drunk again.

Aleksander Kotnik, 44 let, Na Šancah

142. Troha

V orkestru imamo enega člana, ki mu pravimo Troha. In zakaj je dobiu to čudno ime? Zato, ker takrat, ko je biu še mali, ni znau rač t kruh (kor. *kroh*). Je reku mami, daj mi troha. In od takrat je zaznamovan s tem vzdeukom.

Simon Miler, 29 let, Javornik

³ To pesem zaigra »Budi« muzikantom za sprostitev po končanem večjem nastopu, ob druženju. Sama sem imela to čast, da mi jo je za diplomsko nalogo zaigral na klavir.

7.2.7 Pripovedi o igranju na pogrebih

143. Igrati na pogrebih je nekaj najtežjega

Orkester zelo veliko igra na pogrebih, igramo vsam podpornim članom železarne Ravne. To je nekaj najtežjega. Spomniem se, da vedno, ko so kolegi začeli udarjat po pauki, so mi večkrat pritekale souze, ko sn zagledo mlade, katerim so umrli starši. Če je umaru kak bol poznan človek, se nas je na pogrebu več zbralo, če je biu kak revež, pa majn. Enkrat, ko smo igrali u Šentjano, nas je blo dvanájst – dobro je blo predusam to, da smo bli po inštrumentih. Če bi meli na primar pet klarinetistou, eno trobento, ne bi veljalo. Da se da zaigrat, mora bit vsaj en klarinet, en bas, trobenta in tak naprej. Narod nas je podparu. Tu ni prijetno igrat, je pa to službena obveznost godbenikou. Na tedon so lahko tudi po trije, štirje pogrebi, tako da tudi prevoz nekaj stane.

Rudi Blatnik, 68 let, Kotlje

144. Po koncu pogreba je cela žurka nastava

Na pogrebo v Ljubnem ob Savinji se je zgodvo, da so nas ob koncu povabli še u gostilno na sedmino. Pa pridemo mi tja in reče sin: želja očeta je bva taka, da bi pa zdaj vi to vesele koračnice igrali. Mi smo jih sava da meli v kovčkih in jih začeli špilat. Kljub vsej žalosti je na koncu tatega pogreba prau gavda nastava, cela žurka.

Franc Rečnik, 54 let, Dobrije

145. V baritonu se je skrivala marela

Enkrat, ko smo špilali na Barbari (pokopališče), se je zgodlo, da je sred pogreba en muzikant, ki špila na bariton, obstau. Iz inštrumenta se namreč ni čuvo vən, tak ko bi se moglo, neki je bolvo. Potem pa obrne svoj bariton in vidi, da ima noter marelo. Potem to marelo vən vzame, si jo da med kolena in špila naprej. Ostali smo še koma nadaljevali, tak smejali smo se. In najdu se je tud kdo od žalujočih, ki mu je šlo na smeh. Kaj takega se namreč ne zgodi pogosto.

Simon Miler, 29 let, Javornik

146. Ko je treba jət na pogreb al pa župnikom pomagat

Pogrebi so žalostni deu pihalnega orkestra. In ker ljudje plačujejo prispeuke, da lahk mi kam gremo, je treba dat tud to skoz. Tam se od ladi poslovimo, se pa zgodi, da tud marsikdo skup pade zarad mraza, vročine. Včasih je smešno, ker majo eni župniki govorno napako in ne vemo, kak bi se obnašali, ker nam gre na smeh. V sredni šoli sn meva kar lepo štipendijo od pogrebou, zadne čase pa za to primankuje cajta. Naša pleh banda tud volko pomaga župnikom pri lepih nedelah. Zanimiva je zadna oktobarska nedela, ko se prestavi ura. Skor vsako leto se

najde kdo, ki je tam eno uro prehitro. Dergač se pa tam po navadi zmrzuje, vèlk čaka in sam enih par maršou zašpila. Igra se tud na procesiji za vèlko noč, začne se zjutər ob sèdmih. Gre se po Ravnah, z moužnarji se strela, da dobiš kər kurjo kožo.

Nadja Rečnik, 23 let, Dobrije

147. Pridite na pomoč, svetniki božji, pridite

Tud igrat na pogrebih je zanimivo, včasih smešno, čeprav bi se naj tam lepš obnašo. Pojavijo se kaki pevci, ko tək pojejo, da bi bvo včasih bolš, da jih sploh ne bi bvo. Točno veš, ko reče župnik: pridite na pomoč, svetniki božji, pridite. Tákrat si začneš note gər dajat, kər veš, da bo konèc pogreba. Pozimi je tud kər mrzlo gèra, pa si mislim, le zaka sn šva, ko bi rajš bva doma na toplem. A čutiš neko pripadnost in ti sploh ni težko jèt, tud na vaje ne, ker so pač včasih bolše, včasih slabše. Tja prideš konèc konceu tud zato, da se srečaš s štim kolegi.

Andreja Šapek, 21 let, Javornik

8 HUMORISTIČNA PROZNA FOLKLORA

Matjaž Kmecl v *Mali literarni teoriji* uvršča humor k bližnjemu sorodniku komedije/komičnega. Je »etološka vrsta, ki temelji na vedrem, svobodnem razpoloženju/obnašanju, na nasmejanem distanciranju od neprijetnosti, na duševni uravnovešenosti in miselnem odnosu do sveta« (Kmecl 1996: 174). S filozofskega vidika gledano humor opredeli kot nekaj, kar lahko nastane v svobodnem, samozavestnem razumevanju sveta, recimo v preenostranskih osebnostih. V teh se po stari veri pretaka kateri od štirih glavnih življenjskih sokov, t. i. humorjev (kri, sluz, žolč, črni žolč) (Kmecl 1995: 84). V leksikonu *Literatura* je pojem humor (lat. vlaga, mokrota) opredeljen kot »oznaka za poseben način doživljanja sveta; distanciran, dobrohoten in moder pogled na nezadostnost življenja, ki pomaga, da se jasno vidijo protislovja sveta, se dvigne nadnje, ohrani ravnotežje duha; po naukih antične in srednjeveške medicine določa človekov temperament razmerje med t. i. humores (lat. glavnimi sokovi, ki se med seboj mešajo). Posebno je razvit v angleški literaturi 18. stoletja (H. Fielding, L. Sterne), pozneje pri Dickensu, W. M. Thackerayu; v ameriški literaturi pri M. Twainu; v nemški pri Jean Paulu, romantikih, W. Buschu« (Kos 2009: 132). Nekateri obravnavajo humor kot obliko igre z idejami, pri čemer so osnova za razvoj smisla igriv duh, otroška perspektiva pogleda na svet in spontanost (Jurišič 2006: 12). Na drugi strani Moody predlaga širšo sistematizacijo definicij smisla za humor – po njegovem ima smisel za humor oseba: ki zna nekoga v zelo hitrem času spraviti v smeh; se smeje z drugimi; razpolaga s širokim repertoarjem šal, anekdot; poskrbi za lasten prispevek duhovitih pripomb in šal; razume, kdaj se kdo šali in ne zameri, ko katera od njih leti nanj; ima sposobnost videti sebe in druge z oddaljenosti (Gorenjak 2006: 10).

Meja med *komičnim* in *humornim*, gledano s pomenskega vidika, pri nas ni jasna. Če upoštevamo nemško ločevanje teh dveh pojmov, se komično obravnava »kot primitivnejša, neotesanejša oblika, z nižjo stopnjo humorja; humor pa kot bolj utemeljena, prefinjena, višja stopnja smešnosti.« Tako za cirkuškega klovna laže in hitreje uporabimo besedo komik, za možakarja, ki zabava občinstvo, predstavnika narodnozabavnega ansambla, pa humorist (Kmecl 1996: 177). Zgodovinsko gledano, izraz *komika* izvira iz grščine. Vse se je začelo z veselimi pijančki, ki so ob glasbi ponočevali po starogrških mestih. Pri tem je, za razliko od tragedije, vse mogoče; bolj je trapasto, boljše je. Šala brez prestanka torej. *Humor* je latinskega izvora in prvotno pomeni »vlažnost« telesa, pravilno uravnovešenost »zdravih

telesnih sokov«, ki zagotavljajo dobro razpoloženje in samozavest. Je boj proti nesmiselnosti biti, zlih naključij in človeške hudobije. Predstavlja stanje ali način življenja, smeh je vgrajen v ravnanje (2002: 52).

Humor je »konkretne vrste«, tj. govori o resničnih osebah, vaseh in dogodkih. Zgodbe po navadi niso smešne zaradi izbire besed, ampak zaradi situacij, pri čemer se človek nasmeji, ko si jih predstavlja. Ta, ki se smešni pripovedi nasmeji, je obenem poln občutja večje prebrisanosti, boljšega obvladovanja sveta. Pri tem je treba paziti, da se na račun drugih ne šališ preveč, saj lahko koga hitro užališ in spraviš v neprijeten položaj. Veliko bolje se godi tistim, ki se znajo delati norce na svoj račun – pri tem se svojih pomanjkljivosti zavedajo, jih sprejemajo in s tem zabavajo sebe in druge.

Humor zahteva ustrezno razpoloženje in poznavanje humorne snovi. Pogosto v pripovedih prevladuje dialog, ki ustvarja večjo dinamiko in prepričljivost. Ko se prebira, se opazi tudi to, da ima vsak narod, vsak prebivalec neke pokrajine (npr. Štajer'c ali Gorenj'c), kot tudi vsaka oseba, svoj značaj, sposobnosti in nagnjenja. Iz folklornih pripovedi izžareva zadržano slovensko veselje, svežino in bistrino, prepleteno s sarkazmom in ironijo. Vse to ustvarja razmere za dobro, privzdignjeno razpoloženje (Gančo 2005: 5–7).

Sam dogodek ali stvar verjetno ne bosta nasmejala ljudi, za pravi učinek je potreben kontekst. Pri tem imamo v mislih okoliščine dogajanja, pripovedovalca, trenutna prepričanja poslušalcev oz. gledalcev ter odnos med pripovedovalci in poslušalci. Zavedati se je treba, da smo ljudje različni, zato se bo neka šala določeni skupini ljudi zdela smešna, drugim pa ne, lahko da jih bo celo užalila. Ob pripovedovanju samem postanejo stvari smešne, čeprav morda tisti, ki je šale sprožil, prvotno ni imel tega namena. Lahko se zgodi tudi, da pripovedovani dogodki postanejo smešni in zanimivi šele čez nekaj časa, ko se jih spominjamo. Za humor je navsezadnje potrebna tudi domišljija (Gorenjak 1996: 9–10).

Folklorna humoristična proza, ki je najbogatejši del smešne folklorne proze, za razliko od drugih folklornih vrst, nikoli ne zbledi. Na to kaže dvoje dejstev:

- ta proza se z novimi anekdotami, šaljivimi in satiričnimi deli, ki odražajo gospodarske, družbene, verske, kulturne, tehnične in ostale spremembe, neprestano obnavlja;
- živa in razširjena je tradicija ljudskih pripovedovalcev, znanih kot »pripovedovalci« in »pravljicarji«. Ti so mojstri umetniške improvizacije, kajti njihova zgodba ni nikoli

pripovedovana na isti način ali po naučenih obrazcih. Vedno znova jo prilagodijo poslušalcem, okolju, razpoloženju in drugim okoliščinam, ki so odvisni od trenutka (Gančo 2005: 6).

Po vrstah humorja ločimo več vrst komičnosti, humornosti: *položajsko/situacijsko* (smešne situacije, položaji, npr. zamenjave oseb, naključja, preoblačenje, streljanje), *značajsko* (smešno so prikazane značajske poteze, recimo skopost, ljubosumnost, raztresenost, pretirana zgovornost, zmedenost; gre za razliko med tem, kar bi človek rad bil, in tem, kar v resnici je) in *besedno* (smeh vzbujajo besede (npr. narečno obarvan govor), imena, besedne igre ...) (Hladnik 1982: 63).

Z besedo humor povezujemo naslednje izraze: *absurdno* (kar je v nasprotju z logiko, nesmisel), *parodija* (delo, ki na posmehljiv, porogljiv način posnema vsebino drugega, resnega dela), *sarkazem* (zelo negativen, poniževalen odnos do česa), *ironija* (posmehovanje nečemu, npr. rečemo, da je nekaj fantastično, a pri tem z mimiko in načinom govora kažemo, da je pravzaprav grozno), *cinik* (kdor ne verjame v dobre in lepe stvari; po Sokratu pristaš filozofske smeri, ki se je zavzemala za skromno in asketsko življenje), *anekdota* (izhaja iz gr. besede neizdano, neobjavljeno; najprej je bila v rabi kot ustno izročilo, pozneje (od renesanse dalje) pa so jo definirali kot »kratko literarno formo, ki brez stranskega okrasja poroča o dogodku, pripetljaju, značilnem za osebo, deželo, čas; večinoma je povezana z duhovito osebnostjo« (Kos 2009: 13; termini pojasnjeni po SSKJ).

a) Etološke vrste humorja

V samem pojmu humor se skriva skupinica, ki se glede na rabo in pomen, deli še naprej. Na tem mestu je treba poudariti nekaj žanrov, ki jih v *Mali literarni teoriji* navaja Matjaž Kmecl:

- pri *šali/vicu* gre za enkratni preblisk. To je lahko opis smešnega dogodka, ki nas preseneti z nepričakovanim zasukom in blaži naše počutje, da iz neugodne turobnosti preidemo v dobro voljo. In kolikor bolj se smejimo, večja je njena vrednost. Čez čas jo nadomesti druga, zgodi pa se tudi, da se zaradi njene vrednosti prenaša iz roda v rod;
- *aforizem* je humoristično zavita misel, ki z enim ali več kratkimi stavki udari v srž družbe;
- *anekdota* je kratka, duhovita in značilna zgodbica o znamenitem človeku ali dogodku, ki se je resnično zgodil;

- *humoreska* je krajša pripoved, napisana v lahko dojemljivem humorističnem tonu, ki blaži, in obenem razkriva naše pomanjkljivosti. Ob njej se večkrat zamislimo;
- *humoristična pesem* je daljša ali krajša, po navadi pisana v verzih. V rahlo zafikljevem tonu prikazuje določene napake družbe ali pa se smeje na račun kakšne osebe oz. samega sebe;
- *ironija* pomeni posmeh z videzom resnosti ali pohvale, stališča so v njej izražena na pretvarjajoč način. V resni situaciji nas preseneti nepričakovanost komičnega. Če je kritično napadalna, prehaja v sarkazem (je zajedljiva) (Matè 1995: 124–126).

b) Humor pri Slovencih

Humoristična in satirična slovenska ljudska proza ne pomeni izzivanje smeha. Če pogledamo z zgodovinskega vidika, je bila že v srednjem veku zelo živ izraz socialnega in družbenega čuta Slovencev. Z ironičnim, satiričnim in humorističnim poudarkom izraža kritičnost do vsega, kar tlači človeka, česar v tedanji folklorni liriki ne moremo srečati (Gančo 2005: 6). Humoristično leposlovje je bilo dalj časa prezrto, podcenjevano, manjvredno, vse do novejšega, postmodernega časa, ko sta nehierarhičnost in žanrska vseenost omogočili književno enakopravnost trivialnega z artističnim, visokega z nizkim ali elitnega s popularnim. Ob tem je humornost vse bolj pridobivala na umetniškem ugledu in upoštevanjem kritike (Košuta 2006: 89).

Za Slovence je znano, da resničnega humorja ne poznamo, obstaja pa dejstvo, da brez njega slovenska moderna literatura ne bi mogla nastati. Vse se je začelo z izidom *Svetega priročnika* (1691–1707). Humor se v svetokriških pridigah ne oglaš le kot lastnost baroka, ko so se pisci oprijemali pridigarskih metod, temveč kot znamenje globljih sprememb v slovstvenem oz. duhovnem dogajanju pri nas. Šlo je za držo in nazor, da je vsak posameznik mikrokozmos, svoj gospodar z lastnimi čustvi, neponovljivo strastjo in ne le brezimna, posplošena ovca. Potem se je humor uveljavil v začetkih naše dramatike (z Linhartovo *Županovo Micko* (1789) in *Matičkom* (1790)) ter pri Prešernu. Pri Levstiku dobi temeljne literarnoprogramske razsežnosti. Levstik je bil mnenja, da smo Slovenci kmečki narod in da je treba temu primerno ustvariti tudi literaturo. Ta naj bo prilagojena kmečki publiki; za preprostega človeka se pa ve, da ničesar ne ceni bolj od šale. Humor je torej po njegovem temelj in izhodišče, zgled zanj pa so cenjeni ljudski pevci in godčevstvo. Prvo definicijo pripovedke, v povezavi z glasbo, je razbrati pri Matiji Majerju – Ziljskem, ki pripovedke

razume kot nekaj, kar se pripoveduje in ne poje; krožile so iz jezika v jezik in iz dežele v deželo. Pozneje so se humoristične prvine pojavile pri Jurčiču, Jenku, Mencingerju, sarkastično okužile Cankarja in Župančiča, se razplamtele pri Alešovcu, Murniku, Miličinskem ter nadaljevale pri Ježku, Menartu, Partljiču, Kleču, Pavlihi itd. (Kmecl 1995: 86, 91 in 2002: 50–51).

Kar se tiče oseb v slovenski humoristični folklori, se, glede na raziskave, najpogosteje pojavljajo tipi, ki poosebljajo določeno moralno in socialno vedenje. Po njih se veselo prikazovanje, posmeh, sarkazem itd. v prispodobi usmerjajo na več ljudi in vsakomur je jasno, kdo je tarča. Več posebnosti kot je v njem zbranih, bolj je ta opazen, jasen in razločljiv (Gančo 2005: 5).

8.1 Analiza spominskih pripovedi pri ravenskih godbenikih z vidika humorja

Lahko bi rekli, da so na splošno muzikantje nekaj posebnega, saj ob delu, ki ga opravljajo, uživajo, se veselijo novih tekmovanj, nastopov, poznanstev. Vsak dogodek, pa naj bo to budnica, božični ali letni koncert, proslava ali turneja, prinese s seboj nekaj novega, živega, česar se potem še leta in leta spominjajo. Včasih se zgodi, da je priokus bolj grenak, a v večini se ohranijo vesele, svetle stvari. Repertoar proslav in nastopov, pa tudi igranje na pogrebih, je že iz pred davnih dni. A kljub temu ima vsak posameznik svojo zgodbo, ki mu je ostala še posebej v spominu in ga nasmejala. Pri sto ljudeh ne gre drugače, kot da se po starosti in interesih nevedé razdelijo v posamezne skupine, tako tudi na turnejah doživljajo vse skupaj na različen način. Glede na prebrane folklorne pripovedi je opaziti tudi to, da so najbolj močen vtis pustili njihovi začetki, prve stvari, ki so jih doživeli. Iz kronološko razvrščenih pripovedi se vidi, da imajo ponekod starejši ljudje drugačen smisel za humor kot mlajši.

V veliki večini pripovedi, kjer je opazen humor, je ta situacijske vrste (smešne situacije, položaji). Dogodek, ki ga pripovedovalec opiše, se je dejansko zgodil in ob spominu nanj se godbeniki še nekaj let zatem radi nasmejijo. Pojavlja se tudi besedni humor (narečno obarvan govor, imena, besedne igre), ki je v večini primerov povezan z dejansko situacijo. Značajski humor (britje norca iz nemočnih, gostobesednost) je redkejši.

Izbrana mesta pripovedi, kjer je opazen humor, v nadaljevanju citiram tako, da za folklorno pripoved izpostavim kratico FP, ob njej pa število posamezne pripovedi, glede na že obdelano razvrstitev. Pripovedi so razdeljene glede na vrsto humorja.

a) Situacijski humor, komičnost

Glede na analizo zbranih pripovedi lahko rečemo, da so muzikantje pravi humoristi, ki z veseljem opišejo kakšen dogodek, ki se je pripetil njim ali kateremu kolegu. Starejši imajo za sabo že kar nekaj kilometrine igranj, nastopov, zato je tudi spominov več; pri mlajših pa so dogodki bolj sveži, lažje opisljivi. Na splošno, do situacijskega humorja, komičnosti najpogosteje prihaja na vsakoletnih budnicah, turnejah; nepričakovano se lahko pojavi tudi na kakšnem pogrebu, kjer v osnovi prevladuje žalostni ton.

Pri vsaki budnici se zgodi kaj takšnega, kar te spravi v dobro voljo – za smeh lahko poskrbi star ali mlad muzikant: eden se izgubi [...] *Enkrat smo pa ena muzikanta ujezili in je reko, da more it na stran, na potrebo. Mi v avtobus, domo, se ustajimo še pri Cvitanču. Evo, ti. Pa zagledamo tam tasta, ki nam je pobegnu. Še prej je biu v gostilni, ko pa mi z avtobusom.* [...] – FP 63; drugi preveč spije [...] *Biu je Čičmanov Srečko, ki je zelo rad u kozarac pogledo. Ob igranju naprej se je čudno ahto, ampak nobeden pa ni vedu, da si je on neki pijače kar u rog natar zljivo.* [...] – FP 68; tretji ušpiči vragolijo z bobnom [...] *Dornikov Samo se ga je enkrat kot štarnajstletni pob s piri mavo napiu. On je spusto svoj boban, pol pa še sam leto za njamo.* [...] – FP 71; celotna zasedba se odloči, da si bo za »hec« zamenjala inštrumente [...] *Takrat smo prišli v Kotlje in si zamenjali inštrumente. To pomeni, da je vsak špilo tisto, česar ni znau.* [...] – FP 77; četrta pa pozabi obuti primerne čevlje [...] *Spomniam se Tine, ko je prāšva enkrat na budnico lāpo v uniformi. Ko pogleda u noge, pa v all starkah. O, šit.* [...] – FP 79. Predvsem ko si mlad, za zabavo rad kaj ušpičiš. Smeha prav gotovo ni manjkalo v Portorožu, ko so fantje prestrašili kolesarja, a so imeli srečo, da so za las ušli policiji [...] *Pa pride edan s piciklo, lāpo pelā, mi pa: buu. Je kar tak šajtro po cesti.* [...] – FP 64.

Na turnejah po evropskih mestih si godbeniki poleg nastopov ogledujejo razne kulturne znamenitosti, ob večerih se po kakšnem nastopu sproščajo v restavracijah ali tamkajšnjih gostilnah. Seveda se vsakemu tudi kaj pripeti: ob drvenju po stopnicah zaradi zamujanja pride do neželenega padca [...] *Potem pa, ko smo stopali po stopnicah, se mi je zgodilo, da je bla*

ena stopnica premalo in je slediu interesantən padec z inštrumentom. Igrau sn b-klarinet. [...] – FP 83; zgodi se, da se s posteljo vred prebudiš kar sredi dvorišča [...] In ko sta dva zgleda bol hitro zaspala, so jiva drugi kolegi v sobi kar komplet s postlami pobasali in zanəsli vən. [...] – FP 84; nekateri se nastopov čez dan očitno še niso naveličali, zato se odločijo, da bodo izvedli budnico v pariškem predelu kar sredi noči [...] Pol smo pa sred noči korakali po Parizu in peli marseljazo. [...] – FP 91; ponoči je treba dati televizijo bolj na glas [...] Praji, pa ne, nisl gledo, samo jəz nisl mogo zaspāt, ker je kolega tək smrčo, da sn si mogo televizijo dat na glas. [...] – FP 95; tudi mušice lahko poskrbijo za zabavo na nastopu in ob pogledu v mapo [...] In res, mi smo ja enih sto mušic prešvercali iz Hrvaške grs u Slovenijo. [...] – FP 96, [...] In se spomnim, da ko je Srečko dvigno roko, mi je mušica v uho pərleteva. Jəz sn fejst zacvila, tək da sn tud dirigenta kər mavo iz ritma vrgva. [...] – FP 120; znajdeš se še v revnejši državi kot je tvoja in pokupiš vse žetone za biljard in ročni nogomet [...] Ko so nas eni uprašali, kouk žetonou mamo, si jih je usak iz žepa enih tridesət vən potegno. Bvo nas je pa deset. [...] – FP 97; na počivališču na nekoga pozabiš [...] Na Božona pozabli, šli na vlak ter se šele na francoski strani na njega spomnali. [...] – FP 98; si iz jeze kupiš nov kovček [...] In pol so me vsi zafrkavali, da bo moj rukzok v Egiptu al kje pristau. Vsi so ga dobli, jəz sn pa še vedno čakava, ker je z drugega konca prəšo. Fora je bva pa u tem, da sn si odspoda iz same jeze kupva nou kufər. [...] – FP 102; celo noč poslušáš neko jamranje in piskanje [...] Heh, potem pa ta cimər odmakne posteljo in zagleda mačko s svojimi mladički. [...] – FP 108; v Španiji si priča ogromnemu ognjemetu [...] Recept je, da morəš uste odpərt, da se pritisk izenači. Pol smo pa vsi tam stali z odprtim ustam in se čudli, kək da so šli sred beuga dneva narest ognjemet. [...] – FP 110; en muzikant se za zabavo namaskira in s tem prestraši turiste [...] Pol pa pride on vən iz autobusa s təsti čeladi, špeglam in plastični pištoli: stojte, stojte, vse bom postrelo. [...] – FP 114. Godbeniki se radi nasmejijo tudi ob spominu na tekmovanje samo. V Avstriji se je zgodilo, da je solistka doma pozabila vrvico, s katero bi se dalo zavezati pripravljeni korzet. Ni bilo druge rešitve, kot v soboto popoldan oditi v lov za vezalkami. A vse skupaj se je dobro končalo. [...] Tik pred vstopom v dvorano pride k mənī, pa praji: Marjan, maš še kake vezalke? Sn reko, mam, u čovlih, sámo jih rabim. Je rekva ne, neki bol dougega, kako vrvico. Ka pa je? Praji že vsa objokana: korzeta si ne morem zapret, ker nimam vrvice zadi. [...] – FP 132. Eden izmed pripovedovalcev se je spomnil tudi psihološke zvijače, ko se je profesor skupaj z učenci učil teorije. Bil je namreč samouk: [...] mi smo se pa sam zarad njega to teorijo piflali ko sto hudičou, da ne bi on jezən biu in mu pokazali, da res znamo. [...] – FP 136.

Žalostna stran udejstvovanja v orkestru so igranja na pogrebih. A kljub temu se včasih nepričakovano zgodi, da vse skupaj le ni tako žalostno. V nadaljevanju so opisane smešne situacije: [...] *Pa pridemo mi na sedmino in reče sin: želja očeta je bva taka, da bi pa zdaj vi to vesele koračnice igrali.* [...] – FP 144; enemu izmed muzikantov se je zgodilo, da ni več slišal svojega inštrumenta [...] *Potem pa obrne svoj bariton in vidi, da ima notar marelo.* [...] – FP 145; ironija je skrita v tem, da ti lahko nasmeh na obraz privabi moški pevski zbor upokoencev [...] *Sfalili so tri intonacije, pa še tákrat niso trofli. Katastrofa, a to nas je navkljub vsej žalosti res nasmejavo.* [...] – FP 55.

b) Besedni humor, komičnost

Besedno igro je opaziti v zanimivi primerjavi ob prvem nastavku ust za »pih« v klarinet [...] *Spodne žnable so pouštär, zgorne pa koutär.* [...] – FP 36. Združitev govorcev različnih narodnosti je poskrbela za to, da je bil tudi skupni jezik bolj zanimiv. Humor se razkriva ob bivanju pri Nizozemcih [...] *In ko smo bli skop, smo se pogovarjali angleško, včasih tud oni mavo po holandsko, mädva po slovensko. Smo se začeli režat, noben nobenäga ni razumo.* [...] – FP 93; do čistega naključja in kasnejšega sodelovanja z Italijani je prišlo nepričakovano [...] *Biu sn v Portorožu, na enem seminarju z energetiko. Mi je pa kär naenkrat en začeu v taki polomleni italjanski angleščini govórit, da sn mislo, da se kiri iz Ravän zajbava. Hoto je, da bi naša godba gostovava v Italiji.* [...] – FP 123. Na gostovanju se lahko zgodi tudi nekaj ne ravno prijetnega za gosta, a za vso ogorčenostjo se skriva nota humorja [...] *Jäz ne jem rib, nikol jih nisl in jih pač ne moräm jest. In pol je kelnar, ki je pobiru krožnike, präšo nazaj in vido, da mam še čist krožnik. In kär na lepem se začne jezit, pa mi reče: »Jebem ti sunce. Ka nisi jedva.«* [...] – FP 105. Besedni dvoboj med takratnim dirigentom, g. Hermanom, in muzikantom, ki je bil brez dlake na jeziku, se kaže na naslednjih mestih: [...] *ej ti, Jaka. Zdaj ko so taki oficirji ko si ti, bo Jugoslavija vojsko zgubva. Jaka je pa reko: gospod kapelnik, ko so bli taki oficirji ko ste vi, to je bvo še u kraljevi Jugoslaviji, je Jugoslavija vojsko že zgubva. Zdaj ko sn jäz, se pa še ne ve.* [...] – FP 134; [...] *Jakana enkrat ni bvo na koncert, ki smo ga meli v Titovem domu. Prej pa ni povedo, zaka ga ni. In ko Herman vidi Jakana, praji: kdo pa ste vi? Jaka pa reče: dost ste stari, da bi lahk vedli, da se zločinäc vrača na mesto zločina.* [...] – FP 135.

c) Besedni + situacijski humor, komičnost

Obe vrsti humorja je opaziti znotraj pripovedi, povezanih z začetnim kazanjem interesa za glasbo ([...] *Ata in starejši brat sta igrava frajtonarco, sam sn pa u tæsti ror tulo, od kodar so me večkrat bæk nagnali, češ da sam kazim zrauno. [...] – FP 39*) oz. s prvim srečanjem z inštrumentom ([...] *Moj fotar mu je oblubo, da mu bo zrihto eno hobæl mašino, uravnalko, v zameno za klarinet. On je reku, to pa ne dam, ker je meni trofeja. Taj pač ne boš meu mašine. Ok, pa ti dam. [...] – FP 41; [...] Pridem jæz po tæsto tubo, pa gledam tæto kanto – ka taj to je? In finta, pol pa inštrument nesem domo in začnem neki plozat garta po Ravnah, so me skor zaprli. [...] – FP 50; [...] In se mi je dopadva, ker je bva lepe farbe. [...] – FP 51*). Tudi na samih vajah se ti lahko pripeti kakšna nezgoda [...] *In, če se je kiri zmoto, jih je dobo za uho. Ker sma vadvæ trompeto, to sævæda ni bvo prijetno – če je odzadi padva kira za uho, si jih še odspreði dobo. [...] ali pa se začuðiš [...] ko je on s prepono udihno, je meu takiga bošija, kot da bi biu u četrtæm mesæcu nosečnosti [...] – FP 45*. Po končanem nastopu, sledi pokušina. In enkrat se je zgodilo, da so mogli mladi fantje kar vsi po spisku nest uniforme v čistilnico. Za to niso poskrbeli sami, vsaj ne zanalašč [...] *Ko zæčnemo mi rezat une klobase, je špricavo vse naokol. En je vilce nat zapikno in s tem ena dva poškropiu. [...] – FP 75*. Humor se na ravni jezika in znotraj situacije kaže tudi ob opisu pripovedovalke, ki se je ob sprejemu v Italiji nad ponujeno vodo malo začudila [...] *Akva minerale, akva naturale. Ka zdej, voda je voda. To je bvo res – mi pridemo v Italijo, ti pa navadno vodo dajo pri sprejemo. [...] – FP 89* ali druge, ki jo je sonce tako opeklo, da so ji bili čevlji premajhni in je bil vprašljiv celo njen nastop [...] *Moje noge so ble take, da si še svojih natikačou, ki so drugač kær široki, nisl mogva gær obut, saj mi je pou noge dou gledavo. In še celo, ko sn hodva, sn se s koleni zaletavava. [...] – FP 115*. Humor, na ravni znanja globalnega jezika in situacije same, se kaže v pripovedi, ko so trije godbeniki želeli vzpostaviti stik z Japončicami, eden od njih pa je moral »krmariti« [...] *Hudič je biv, ko ona ni več znava angleško, on pa kitajsko ne. Je reko: ju kam out to de balkoni, lift gær dou, šc šc, five minits. Pa so præšle pole væn – det se je spravho, da smo se slikali skop. One piktčær. Pol se pa kær naenkrat vse tri obrnejo in letijo v sobo. Mi smo mislali, da zihr niso zastople. Pa pridejo nazaj, vsaka s svojmo aparato za enkratno uporabo. [...] – FP 126*.

d) Značajski + situacijski humor, komičnost

Nekega večera je zgovorni Budi, »maskota orkestra«, malo preveč spil, zato ga je bilo treba nesti do doma (kar seveda ni bilo ravno lahko) [...] *In finta je bva, da pol sn se ga tak nažlampo tam dola, da so me našli tota do doma.* [...] – FP 94. Med muzikanti se tudi rado zgodi, da se tisti »tažlehtni« radi izživljajo nad nemočnimi in poskrbijo, da se jim smeji vsa skupina: [...] *So mu pa rekli, če je zasušen inštrument, taj pa malo vodo not vlij. In on je res to naredu. Səvəda tista voda nikamor ni tekla. Tažlehtni mu je namreč že prej brisačo not v tubo porinu.* [...] – FP 137; [...] *Štos je biu pa takšen, da se je en poba, ki še danes igra v teatru kontrabas, tud tubo učiu. Je pa bol bogi biu. Enkrat je tisto tubo, helikon, kar tak porinu pod klavir. Kot tisti, ki se jim ni dalo nest inštrumente v sobo za to. In kaj se je zgodilo s tem helikonom? Pohojen je biu tak, kot da bi biu cajtəng papir po tleh.* [...] – FP 138. Na drugi strani pride do tega, da se tudi najboljši kdaj zmoti. Seveda so ostali mnenja, da je šlo za improvizacijo: [...] *In pazite, do tretjega dejanja so čakali, kdaj bom jəz končno nekaj usranega zašpilu. Pa se je končno le zgodilo.* [...] – FP 139.

9 SLOVARČEK

V pripovedih je opaziti, da je sosedstvo z nemščino vplivalo na mežiški govor. Pojavljajo se besedne izposojenke ter besedotvorni, oblikoslovni in skladenjski kalki. Germanizmi so razvrščeni v razdelku, pojasnjen je njihov izvor in navedena knjižna ustreznica. Na tak način so razvrščeni tudi morebitni srbohrvatizmi in globalizmi. A ker je v govoru še vedno najbolj izrazita koroška beseda, so obravnavane tudi te. Na koncu seznama je najti nekaj strokovnih besed s področja glasbe in drugih, ki so v SSKJ-ju zaznamovane s kvalifikatorji. Skupine besed so razvrščene glede na pogostost. Izpisane niso vse besede, ampak le najbolj izrazite.

a) Germanizmi

áhtat – germanizem (iz Acht geben), knj. *pazit*
búši – tvorjenka iz nem. besede das Bäuchelchen, knj. *trebušček*
cajt – germanizem (iz die Zeit), knj. *čas*
cajtəŋg papir – germanizem (iz die Zeitung), knj. *časopis, časnik*
cug – germanizem (iz der Zug), knj. *vlak*
čigumi – jedro besede (gumi) izhaja iz nem. das Kaugummi, knj. *žvečilka*
dou usedeš – germanizem (hinsetzen), knj. *usesti se*
drejer – germanizem (iz der Drechsler), knj. *strugar*
fabrika – germanizem (iz die Fabrik), pog. *tovarna*
familija – germanizem (iz die Familie), pog. *družina*
farba – germanizem (iz die Farbe), knj. *barva*
fělar – germanizem (iz der Fehler), knj. *napaka*
feršterkarija – germanizem (iz die Verstärkung), knj. *ojačevalci*
fligər – germanizem (der Flieger), knj. *letaló*
fötər – germanizem (iz der Vater), knj. *oče*
fraj – germanizem (iz frei), knj. *prosto*
freh – germanizem (iz frech), knj. *drzen, predrzen*
fuzbal – germanizem (iz der Fußball), knj. *nogomet*
gər obut – germanizem (iz anziehen), knj. *obut*
gər šaltat – germanizem (iz einschalten), knj. *prižgat*
hóbel – germanizem (iz der Hobel), knj. *oblič*
kapirat – germanizem (iz kapieren), nižj. pog. *razumet*

kelnar – germanizem (iz der Kellner), knj. *natakar*
 kufar – germanizem (iz der Koffer), knj. *kovček*
 lift – germanizem (iz der Lift), knj. *dvigalo*
 moment – germanizem (iz der Moment), knj. pog. *trenutek, hip*
 na mus – germanizem (iz das Muss), knj. *nujno*
 nažlampat se – germanizem (iz schlampen), nizko *napiti se*
 nobel – germanizem (iz nobel), pog. *imenitno*
 pleh muzika – *godba na pihala* (pleh je germanizem, iz das Blech; knj. *pločevina*)
 pir – germanizem (iz das Bier), knj. *pivo*
 poba – germanizem (iz der Bube), pog. *fant*
 prešaltat – germanizem (iz die Umschaltung), knj. *preklopit*
 prištimat – germanizem (iz stimmen), nižje. pog. *pripraviti*
 rávalo – germanizem (iz missraten), nižj. pog. *posrečilo, uspelo*
 ror – germanizem (iz nem. besede Rohr), knj. *cev*
 rúkzok – germanizem (iz der Rucksack), knj. *nahrbtnik*
 šlagerček – germanizem (iz der Schlager), knj. *popevka*
 šnops – germanizem (iz der Schnaps), knj. *žganje*
 špaga – germanizem (iz der Spagat), nižj. pog. *vrvica*
 špegli – germanizem (iz gläserne augenspiegel), nižj. pog. *očala*
 špil – germanizem (iz das Spiel), knj. *igranje*
 špilat – germanizem (iz spielen), nižj. pog. *igrat*
 štant – germanizem (iz der Stand), knj. *stojnica*
 štrihat – germanizem (iz das Streichen), nižj. pog. *barvat, pleskat*
 šuh – germanizem (iz besede der Schuh), knj. *čevelj*
 šušter – germanizem (iz der Schuster), knj. *čevljar*
 taužont – germanizem (iz tausend), nižje. pog. *tisoč*
 tišler – germanizem (iz der Tischler), knj. *mizar*
 trofit – germanizem (iz treffen), knj. *zadet*
 trompeta – germanizem (iz die Trompete), knj. *trubenta*
 viža – germanizem (die Weise), knj. *napev, melodija*
 zenf – germanizem (iz der Senf), knj. *gorčica*
 žleht – germanizem (iz schlecht), knj. *hudoben*
 žnable – germanizem (iz Schnabel), nižj. pog. *ustnice*

b) Koroške besede

bək nagnali – nar. kor. *stran nagnali*

dečva – nar. kor. *dekle*

dojst – nar. kor. *dovolj*

dóuta – nar. kor. *dol*

ênbart – nar. kor. *enkrat*

gavda – nar. kor. *zabava, žur*

gər dat – nar. kor. *obleči*

gərta – nar. kor. *gor*

gnar – nar. kor. *denar*

Gočtan – *Ravne na Koroškem (<Guštanj)*

grato – nar. kor. *postal*

gratujemo – nar. kor. *postajamo*

kajga – nar. kor. *kakega*

kejko – nar. kor. *koliko*

kərkaj – nar. kor. *nič*

kirimi – nar. kor. *katerimi*

moužnar – nar. kor. *samokres*

nátle – nar. kor. *na tla*

nekeh – nar. kor. *nekje*

neki je bolvo – nar. kor. *spuščalo čudne zvoke*

pravhati se – nar. kor. *pogovarjati se*

puvat – nar. kor. *gradit*

tamali prst – nar. kor. *mezinec*

tejk – nar. kor. *toliko*

tota – nar. kor. *tja*

ušeta – nar. kor. *uho*

vən potegno – nar. kor. *izvlekel*

venč – nar. kor. *več*

šajtrav – nar. štaj. *opotekajoč se, zibajoč se*

c) Srbohrvatizmi

čuti – srbohrv. *slušati*

eksati – srbohrv. *izpiti v dušku do dna (kozarca)*

finta – srbohrv., sleng. *prevara, zvijača*

frulica – srbohrv., knj. *blok flavta*

grif – srbohrv. *prijem*

kikla – srbohrv., pog. *krilo*

klapna – srbohrv. *tipka*

komanda – srbohrv. *povelje, ukaz*

korpa – srbohrv. *košara, koš*

lajbič – srbohrv. (iz lajbec), knj. *telovnik*

opasač – srbohrv., žarg. voj. *vojaški pas*

opasno – srbohrv. (iz opasan), s pomenom *super, čudovito*

pašoš – srbohrv. *potni list*

stručnjak – srbohrv. *strokovnjak*

svašta – srbohrv. *vsega*

štos – srbohrv. *prevara, potegavščina*

vežbat – srbohrv. *vadit*

d) Globalizmi

biznis – globalizem (iz business), neknj. *posel*

fensi – globalizem (iz ang. fancy), knj. *modno*

marela – globalizem (iz Umbrella), knj. *dežnik*

na izi – globalizem (ang. easy), knj. *lahko*

e) Zaznamovane besede (s stališča SKJ)

frajtonarēca – žarg. muz. *diatonična harmonika*

hélikon – muz. *veliko trobilo z nizko ležečim tonskim obsegom*

notni heltər – muz. *držalo za note*

partitura – muz. *zapis vseh partov večglasne skladbe v navpični razvrstitvi in istočasnem poteku*

štīm kolega – muz. *tisti, ki igra isti inštrument kot ti*

barat – star. *vprašat*

burklež – ekspr. *neroden, nepripraven človek*

kovtər – nižj. pog. *prešita odeja*

mandelc – slabš. *fant*

pripovest – star. *pripoved*

švrkavec – ekspres. *nedorasel fant*

zmatran – nižje. pog. *izmučen*

zrihtan – nižj. pog. *urejen*

K ohranitvi koroške besede so z zbiranjem folklornih pripovedi zelo veliko pripomogle avtorice Marta Repanšek, Martina Piko in Bojana Verdinek. Z njihovo pomočjo je bogatejša zbirka slovenskih folklornih pripovedi, z imenom *Glasovi*. Kot 10. knjiga folklornih pripovedi so leta 1995 izšle *Bajže s Koroške*, v 14. so zbrane pripovedi zamejskih Korošcev (naslov je *Iz semena pa bo lipa zrasla*), v 26. knjigi z naslovom *Lesene cokle*, ki je izšla leta 2002, pa so zbrane folklorne pripovedi Mežiške, Mislinjske in Šaleške doline. V diplomski nalogi so zapisane spominske pripovedi godbenikov Pihalnega orkestra železarjev Ravne, ki bo naslednje leto praznoval že 110-letnico obstoja. Orkester ima za sabo že številna tekmovanja in zmagovita dejanja. S svojimi tradicionalnimi nastopi bo domačine zagotovo razveseljeval še naprej, in tudi novih pripovedi ne bo zmanjkalo.

Ob prebiranju zbranih spominskih pripovedi lahko ugotovimo, da se je veliko godbenikov odločilo za igranje na inštrument oz. poznejše članstvo v orkestru zaradi družinske tradicije. Če je na primer igral oče in se udeleževal raznih proslav, budnic, pogrebov, turnej po evropskih mestih, je za seboj potegnil tudi ženo, ki je bila njegova spremljevalka na večini poti. Sčasoma se je začelo ustvarjati družino in želja, da bi kdo nadaljeval z glasbo, je bila velika. Starejši ljudje so v preteklosti kar sami nagovorili njihove otroke in jih brez vprašanj popeljali v glasbene šole. Tudi inštrument so jim določili sami. Pri tem se je marsikdo vprašal, kaj sploh to je. V drugih družinah je otrok začel interes za glasbo kazati sam. Želja je bila tako velika, da je moral oče v zameno za »hobel mašino« pridobiti nov klarinet. Tudi družine so se bile pripravljene za sinovo glasbeno kariero preseliti ali pa na vsak način preprečiti hčerki, da bi obupala zaradi teorije in postavila glasbo na stran. V godbi se ponavljajo priimki (npr. Plohl, Pogorevčnik, Blatnik, Gradišek, Kovačec, Štehar, Arnold, Kobovc idr.), ki so bili zapisani že ob samih začetkih muziciranja. Pri tem je opazna tista nota prenašanja glasbene tradicije iz roda v rod. Omeniti je treba tudi to, da je bila včasih potreba po inštrumentih večja, zato se je moral kdo poleg že obvladanega inštrumenta naučiti še enega novega, saj so ga za kvalitetno izvedbo nujno potrebovali. Zgodilo se je, da so koga prepričali kar ob skupinskem igranju na inštrumente – v roke so vzeli trobento, bas in klarinet ter zaigrali »eno po domače«. Takšnemu pristopu se je le stežka upreti. Nekateri izmed pripovedovalcev, ki niso zrasli v glasbenih družinah, so navdih za igranje pridobili ob poslušanju domače »pleh muzike« za prvega maja, na tradicionalnem božičnem koncertu ali takrat, ko so jih opazovali, kako korakajo in se pripravljajo za svetovno prvenstvo. Znotraj tako velike skupine se vezi

hitro stkejo, saj si kot godbenik prisoten na vajah, pogrebih, koncertih, pripravah, tekmovanjih in vseh drugih dejavnostih. Na ta način preživiš z njimi veliko časa. Vsakdo najde nekoga, ki mu je simpatičen in podoben. Nekateri v orkestru najdejo svoje najboljše prijatelje, drugi prve simpatije ali bodoče partnerje. Najboljši je seveda občutek, ko začutiš tisto pravo povezanost celotnega kolektiva – nekaj takšnega se je na primer zgodilo v Španiji na flamenku (španskem plesu), ko se je veselilo in plesalo staro in mlado; na dvournem korakanju po dežju v Franciji, ko so vsi orkestri z igranjem prenehali, le »trmasti Korošci« so še vedno vztrajali, pa tudi na letnem koncertu v parku, ko je nek znan slovenski ansambel hotel briti norce iz orkestra, a so v zameno doživeli hladen tuš. V orkester vsako leto prihajajo novi člani, pomladki, in tako se čez nekaj časa zgodi, da kar naenkrat ostaneš sam, brez tiste prave prijateljice, ki je že nekaj časa predtem prenehala igrati. To se pojavlja predvsem pri ženskah, ki po navadi s članstvom končajo, ko si začnejo ustvarjati družine. V večini ostanejo le tisti, ki jim je glasba poklic.

Spomini na budnico, vaje, tekmovanja in koncerte so po navadi živi še nekaj let za doživetim. Ko so pripovedovalci pobrskali po spominu, so se spomnili zelo različnih dogodkov: domačih koncev na budnici; vsakoletnega florjanskega »marširanja« v krožnem; italijanskega poplesavanja na mizah; Trpinove ulice, kjer jih domačini ne spustijo, vse dokler ne pojedjo in popijejo vsega, kar je na mizi; neposrednega pohajkovanja iz kresovanja na budnico; tistih slastnih rumovih kroglic, ki so si jih zaradi godbeniške žepnine lahko privoščili, pa tudi grenkih solz ob slabšem rezultatu. Na turnejah po evropskih mestih preživijo godbeniki drug z drugim več dni, kar pomeni, da je tudi druženja in skupnih trenutkov več. Vsak posameznik se je ob tem najprej spomnil na tisto, kar nosi s seboj že več let: prijaznosti Italijanov, španskega ognjemeta, zadnjega takta, ob katerem je istočasno zazvonila cerkev, rulete v Španiji, padca z inštrumentom, izgube potnega lista, sostanovalčevega smrčanja, pozabljene kape, tehtanja prtljage, novega kovčka, jutranjega mačka, zatečenih nog in obiskovanj vinotek. Marsikomu je godba omogočila, da je prvič poletel z letalom, preživel nekaj dni s prijaznimi tujci, ki so jih gostili, in se ob tem učil tudi tujega jezika. Do sodelovanja z znanimi glasbenimi izvajalci je po navadi prišlo iz čistega naključja – tako se je zgodilo na gostovanju dalmatinske klape v Dalmaciji, kjer je »Buda« vzpostavil prvi stik z znanim hrvaškim tenoristom, Vinkom Cocetom, in v Italiji, kjer je Zdravko na seminarju dobil občutek, da se nekdo iz njega dela norce v italijanski angleščini, na koncu pa je prišlo do večletnega sodelovanja.

Za obstoj orkestra sta potrebna bivalni prostor in strokovnost. Godbeniki so več desetletij, kljub slabim infrastrukturnim možnostim, v igranju vztrajali, se učili novih skladb in udeleževali čim več nastopov, vaj, pogrebov, da so si prislužili denar za nove inštrumente in žepnino. Ko se je začelo graditi, so se povezali in poskrbeli, da je bil leta 1996 glasbeni dom dokončno zgrajen in pripravljen za vadbo. Od takrat se od godbenikov pričakuje le to, da se med seboj dobro razumejo, imajo lepo in poskrbijo za kvalitetno glasbo. V orkestru se na vsaka štiri leta izvolita nova odbora – upravni in nadzorni – ter komisijska disciplina – ti so vodilo muzike. Vsakemu je določena ustrezna naloga – o tem, kakšna je naloga predsednika, arhivarke, obveščevalca, dirigenta, so pripovedovali sami. Poleg tega je zelo pomembno sodelovanje z glasbeno šolo, ki dandanes poskrbi, da so učenci ob vstopu v pihalni orkester na ta korak pripravljeni. Zahteva se opravljena nižja glasbena šola in pripravnica igranja v šolskem pihalnem orkestru.

Glede na analizo pripovedi lahko rečemo, da so muzikantje pravi humoristi, ki z veseljem opišejo kakšen dogodek, ki se je pripetil njim ali kateremu kolegu. Starejši imajo za sabo že kar nekaj kilometrine igranj, nastopov, zato je tudi spominov več; pri mlajših pa so dogodki bolj sveži, lažje opisljivi. S strokovnega vidika, obstaja več vrst komičnosti, humornosti: *položajska/situacijska* (smešne situacije, položaji, npr. zamenjave oseb, naključja, preoblačenje, streljanje), *značajska* (smešno so prikazane značajske poteze, recimo skopost, ljubosumnost, raztresenost, pretirana zgovornost, zmedenost; gre za razliko med tem, kar bi človek rad bil, in tem, kar v resnici je) in *besedna* (smeh vzbujajo besede (npr. narečno obarvan govor), imena, besedne igre ...) (Hladnik 1982: 63). Upoštevajoč to razporeditev, so razporejena posamezna humorna mesta znotraj pripovedi.

Naj sklenemo z mislijo, da je ravenska »pleh muzika« nepogrešljivi del kulturnega in družbenega življenja na Ravnah. Za obstoj ima največ zaslug Železarna Ravne, brez katere se guštanjaska godba ne bi mogla razviti, saj je njen glavni plačnik. Že dobrih sto let in desetletje se posluša zlate zvoke, ki sežejo v vsako koroško vas. Domačini s tovrstno glasbo živijo, z muzikanti dihamo in jih podpirajo v dobrem in slabem. Vsak od njih čuti, kdaj se približuje kakšen pomemben nastop in svetovno tekmovanje, ter jim želi najboljše. Božič in prvomajska budnica dobita pravi pomen le, če zaigrajo muzikanti. Glasba je njihova ljubezen, ki se izkazuje med prijatelji, in širi po vsej dolini. Upajmo, da se bo igralo še mnogo let!

11 BIBLIOGRAFIJA

11.1 Viri

Pripovedovali so:

Aleksander Kotnik s Šanc (Ravne na Koroškem), rojen 28. 8. 1966 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je magister organizacijskih ved ter profesor in akademski glasbenik. V prostem času smuča, lovi tune in se vozi z jadrnico.

Alojz Lipovnik s Čečovja (Ravne na Koroškem), rojen 17. 5. 1947 na Ravnah na Koroškem. Po poklicu je profesor glasbe in dirigent, v prostem času ljubiteljsko vodi orkester Šentjanž pri Dravogradu.

Andrej Zorman z Javornika (Ravne na Koroškem), rojen 21. 3. 1985 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je zdravstveni tehnik, študent mehatronike. V prostem času se v okviru orkestra redno udeležuje vaj, nastopov in pogrebov, pozimi borda, poleti pa kolesari.

Andreja Šapek z Javornika (Ravne na Koroškem), rojena 1. 11. 1989 v Slovenj Gradcu. Je študentka materialov in metalurgije. V prostem času obiskuje solo petje, igra pri orkestru, kolesari in smuča.

Anita Zadravec iz Zelen Brega, rojena 20. 3. 1960 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je učiteljica flavte. V prostem času se rada sprehaja, »vrtička« in brska po internetu.

Avgust Pogorevčnik z Javornika (Ravne na Koroškem), rojen 8. 8. 1946 v Slovenj Gradcu, po poklicu predmetni učitelj. V prostem času kreativno igra pri pihalnem orkestru, se sprehaja in gleda televizijo.

Franc Rečnik z Dobrij, rojen 9. 6. 1956 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je strojni ključavničar. V prostem času ga spremlja glasba in dolgi sprehodi.

Ivan Gradišek s Šanc (Ravne na Koroškem), rojen 8. 1. 1941 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je učitelj klarineta. V prostem času se rad sprehaja in igra z vnuki.

Janez Plohl s Šanc (Ravne na Koroškem), rojen 14. 1. 1939. Ob prostem času se rad sprehaja, igra na diatonično harmoniko in opravi delo okrog hiše, ki ga nikoli ne zmanjka. Po poklicu je ročni oblikovalec in izmenski delovodja.

Janko Miklavc s Šanc (Ravne na Koroškem), rojen 13. 11. 1958 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je univerzitetni diplomirani inženir strojništva. Za sprostitev se rad odpravi na tenis in na nedeljski sprehod.

Marina Blatnik iz Kotelj, rojena 7. 8. 1943 v Lokovici. Po poklicu je upravna delavka. V prostem času poje, se sprehaja in opravlja dela po hiši.

Marjan Kotnik iz Črneč, rojen 8. 9. 1967 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je magister strojništva. Poleg glasbe igra nogomet, kolesari in se igra z otroki.

Matej Rozman z Javornika (Ravne na Koroškem), rojen 26. 7. 1980 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je doktor gradbenih znanosti. Prosti čas je opisal s preprostimi besedami – je ljubitelj narave in vsega lepega.

Nadja Rečnik z Dobrij, rojena 15. 12. 1987 v Slovenj Gradcu. Je študentka Akademije za glasbo. V prostem času poučuje, igra pri orkestru, za sprostitev gre v naravo, na kolo, s psom na sprehod.

Rudi Blatnik iz Kotelj, rojen 19. 2. 1943 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je višji upravni delavec. V prostem času rad zaigra na klarinet in se zabava z vnuki.

Sergeja Apat s Koroške ceste (Ravne na Koroškem), rojena 1. 6. 1981 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je profesorica razrednega pouka. Njen prosti čas je prepogosto prekratek, saj ima veliko interesov – poleg flavte igra še kitaro in poje, fotografira, bere in brska po internetu, kolesari, plava in hodi v hribe.

Simon Miler z Javornika (Ravne na Koroškem), rojen 18. 10. 1981 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je diplomirani ekonomist. V prostem času igra trobento in se ukvarja s športom (kolesari, igra badminton in smuča).

Srečko Kovačič iz Maribora, rojen 13. 5. 1950 v Studenicah pri Poljčanah. Po poklicu je solist orkestra, in tudi v prostem času je večina stvari povezanih z glasbo. Kot večina moških, si rad ogleda kakšen šport po televiziji.

Vesna Kovačec s Čečovja (Ravne na Koroškem), rojena 23. 4. 1977 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je diplomirana vzgojiteljica predšolskih otrok. Njen prosti čas je povezan z glasbo (igra na prečno flavto, obiskuje koncerte, predstave), druženjem s prijatelji, branjem knjig, športom.

Zala Ranc iz Prevalj, rojena 1. 7. 1987 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je diplomirana ekonomistka (UN). V prostem času igra pri orkestru, smuča in rola.

Zdravko Plešivčnik s Šanc (Ravne na Koroškem), rojen 23. 11. 1962 v Slovenj Gradcu. Po poklicu je komunalni inženir. V prostem času se ukvarja s športom (smuča, kolesari, planinari in se sprehaja), za oddih pa rad skoči na morje.

11.2 Tematska literatura

a) O Koroški

Mrdavšič, Janez, 1993: *Mežiška dolina*. Ravne na Koroškem: Voranc.

Oder, Karla, 2007: Kulturna dediščina Koroške – njen pomen za regijo. Karla Oder, *Etnologija in regije: Koroška*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo. 127–137.

Potočnik, Jože, 2001: Oris upravno-teritorialnih enot. Vojko Močnik (ur.), *Koroška pokrajina*. Ravne na Koroškem: Voranc. 20–25.

Radovanovič, Sašo, 1999: *Koroška A–Ž*. Murska Sobota: Pomurska založba.

Turičnik, Tone, 2001: Kulturni utrip. Vojko Močnik (ur.), *Koroška pokrajina*. Ravne na Koroškem: Voranc. 68–75.

b) Železarni Ravne

Boštjan, Franc, 1983: *Slovenske železarne – Železarna Ravne*. Ravne na Koroškem: Železarna Ravne.

Krivograd, Alojz, 2004: *Prispevki k zgodovini koroške krajine*. Ravne na Koroškem: Koroški pokrajinski muzej.

c) Glasbi in pihalnem orkestru

Gradišek, Ivan, 1968: Godba in naš čas. *Koroški fužinar*, št. 2. 21–22.

Gradišek, Ivan, 1992: Devetdeset let. Andrej Kokalj, Janko Miklavc (ur.), *Pihalni orkester železarjev Ravne, 90 let*. Ravne na Koroškem: Pihalni orkester ravnenskih železarjev.

Hartman, Ervin, 2003: Pihalni orkestri in godbe. *Čarobni zvoki slovenskih orkestrov*. Ljubljana: Forma 7. 52–53.

Herman, Jožko, 1972: Od godbe na pihala do pihalnega orkestra. *70 let godbe ravnenskih železarjev*. Ravne na Koroškem: Pihalni orkester ravnenskih železarjev.

Herman, Jožko, 1972: Zgodovinski oris vojaških in turških godb. *70 let godbe ravnenskih železarjev*. Ravne na Koroškem: Pihalni orkester ravnenskih železarjev.

Hudopisk, Božo, 2009: Kdo smo ravnenski muzikanti. *Ravnenski razgledi* (december 2009), št. 2. 29.

Ivič, 1979: Življenje z glasbo. Ob odhodu dirigenta. *Večer* (30. 1. 1979), št. 24. 7.

Kacl, Gvido, 1979: *Koroška Titu*. Ravne na Koroškem.

Kokal – Imre, Ivan, 1983: Ravnenska godba nekdanj in danes. *Koroški fužinar*, št. 2. 57–58.

Korez – Korenčan, Darja, 2003: *Čarobni zvoki slovenskih orkestrov*. Ljubljana: Forma 7.

Oder, Karla in Širnik, Brane (ur.), 2002: *Pleh in simfonija*. Pihalni orkester železarjev Ravne, 1902–2002. Ravne na Koroškem: Pihalni orkester železarjev Ravne.

Rus, Franc, 1997: Zgradili smo ga. *95 let Pihalnega orkestra železarjev Ravne*. Ravne na Koroškem: Pihalni orkester železarjev Ravne.

Stanonik, Marija, 2004: *Ostanite zvesti pevski kulturi Žirov*. Žiri: Moški pevski zbor Alpina.

Strgar, 1975: Žetev in razmišljanja ravnenskega godbenika. *Koroški fužinar*, št. 1. 32.

Šipek, Andreja, 2001: Diplomatska naloga: *100 let razvoja in delovanja Pihalnega orkestra železarjev Ravne*. Filozofska fakulteta (oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo), Ljubljana.

Wlodyga, Erwin, 1972: Naših 70 let. *70 let godbe ravnenskih železarjev*. Ravne na Koroškem: Pihalni orkester ravnenskih železarjev. 7–32.

Wörner, Karl H., 1992: *Zgodovina glasbe*. Ljubljana: Državna založba Slovenije.

11.3 Strokovna literatura

- Gorenjak, Lea, 2006: Smešno zame, žalitev zate?. *Panika*, letn. 10, št. 3. Ljubljana: Društvo študentov psihologije. 9–10.
- Hladnik, Miran, 1982: Dolga humoristična proza za »čas kratenja Slovencom«. *XVIII. seminar slovenskega jezika, literature in kulture* (5–17. julij 1982). Ljubljana: Pedagoško-znanstvena enota za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 63–81.
- Javornik, Marjan (ur.), 1991: *Enciklopedija Slovenije* (5. knjiga). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Jurišič, Brigita, 2006: Smeh je pol zdravja ali kako lahko humor uporabimo v obrambne namene. *Panika*, letn. 10, št. 3. Ljubljana: Društvo študentov psihologije. 11–12.
- Kmecl, Matjaž, 1996: Komična perspektiva. Matjaž Kmecl, *Mala literarna teorija*. Ljubljana: Mihelač in Nešovič. 174–177.
- Kmecl, Matjaž, 1995: Humor in slovenska literatura. *Zbornik Slavističnega društva Slovenije* 6. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 83–91.
- Kmecl, Matjaž, 2002: O Vodovnikovem humorju. *Etnolog: glasnik Slovenskega etnografskega muzeja*, letn. 12, št. 63. Ljubljana: Slovenski etnografski muzej. 49–54.
- Kos, Janko idr., 2009: *Literatura* (leksikon). Ljubljana: Cankarjeva založba.
- Košuta, Miran, 2006: *Muza smeha se modro muza ... Humor v kratki prozi Damira Feigla* (separat). Ljubljana: Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik. 87–95.
- Martin, R.A., Lefcourt, H. M., 1984: Humor Response Qestionnaire – Quantitative Measure of Sense of Humor. *Journal of Personality and Social Psychology*, 47 (1). 145–155.
- Matè, Miha, 1995: Nekatere značilnosti humorja. *Zbornik Slavističnega društva Slovenije* 6. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo. 124–128.
- Pleteršnik, Maks, 2006: *Slovensko-nemški slovar* (1894–1895). Elektronska izdaja. Ljubljana: Založba ZRC.
- Potočnik, Iva, 2001: *Pripovedovali so jih mati moja*. Slovstveno folklorno gradivo, zbrano od 1956–2001. Prevalje: OŠ Franja Goloba.
- Savov, Gančo, 2005: Slovenci in njihov veseli svet: nekaj vtisov o ljudskem humorju. *Slovstvena folkloristika*, let. 4, št. 1 (junij 2005). 2–12.
- SAZU in ZRC SAZU (Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša) in avtorji, 1997: *Slovar slovenskega knjižnega jezika*. [Elektronska izdaja.] Verzija 1.0. Ljubljana: DZS.
- Smole, Vera, 2004: *Narečne skupine – pregled* (skripta). Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Verdinek, Bojana, 2002: *Lesene cokle*. Ljubljana: Kmečki glas.

Zorko, Zinka, 1993: Dialektizmi v Prežihovem romanu Jamnica. *Prežihov Voranc (1893–1993): zbornik prispevkov s simpozija ob stoletnici rojstva*. Maribor: Kulturni forum. 108–119.

Zorko, Zinka, 2009: *Narečjeslovne razprave o koroških, štajerskih in panonskih govorih*. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti.

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisana Manja Gorinšek, rojena 23. 4. 1986, študentka enopredmetnega študija slovenski jezik in književnost na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, izjavljam, da je naloga z naslovom *Z glasbo med prijatelji (Pihalni orkester železarjev Ravne)* in podnaslovom *Spominske pripovedi ravenkih godbenikov s folklorističnega vidika* moje avtorsko delo in da so vsa mesta v besedilu, ki citirajo druga dela, jasno označena.